

BIBLIOTHÈQUE
DE GENEVE

ib
de
A
T

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

C 83 Arm A 207 2
L'année I

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

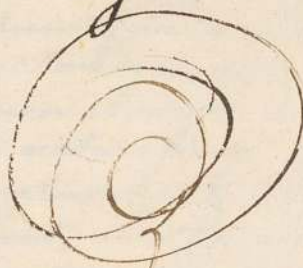
[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Handwritten text visible on the edge of the adjacent page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Compendium Juris naturalis
Authore. D. D. Burlama-
chio in Academia Gene-
vensi Juris Profes-
sore Consult-
tissimo

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

2

Compendium juris naturalis
auctore P. B. Burmanno
Actio in Academia Genev.
auctore Juris Prof.
L. J. Com.
L. J. Com.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De recte instituendo Juris naturalis studio

Dud omnino sunt generales Juridici Studii partes.
una scilicet Juris naturalis, altera Juris civilis
Juris naturalis studium reliquis Juris prudentie partibus
jungendum esse, & veluti fundamentum praeponendum
apud omnes in confesso est.

Quum vero quaedam sint legum civilium principia,
quodam illarum fundamentum, undenam respecti des-
beant, & quare tandem vim habeant obligandi, &
haec omnia non aliunde desumi possunt, quam ex ge-
nuius legum naturalium systemate.

Jura itaque naturalia & civilia indivulso nexu inter
se colligata sunt, alia ex aliis nectuntur, mutuanque
sibi ~~inter~~ adeo commodant operam, ut ubi Jus naturale
deficit, Civilis prudentia in subsidium veniat & vice versa
his ita, ut ea quae par est ratione instituantur Juris natu-
ralis studia imprimis adaequata sibi fingenda est Juris
illius ideas. Jus itaque naturale nihil est aliud nisi
systema legum illarum quas Deus omnibus luminibus
praescripsit, quasque solius rationis ope ex humanis
naturae contemplatione detegere valent.

Hinc in Juris naturalis studio auctoritati nihil tribu-
endum est, sed veritati unice adhaerendum, et ad recte
rationis praescripta omnia exigenda sunt. Amicus itaque
Grotius de suspensis suis, sed magis amica veritas.

Sed vero ut ex humanae naturae consideratione legum natu-
ralium notitiam saltem successe haurire possimus,
id imprimis cavendum est maxime, ne seculi hominis nam
abstracta nimis consideretur. Sed potius in eo statu consi-
derandus est homo in quo de ipsa versatur: omnium
circumstantiarum atque relationum hic habendus est ratio
ut genuina legum naturalium principia recte colligere
possimus.

Quae observatio maxime est momenti in Juris prudentie
studio. Praecipua nam quae obnoxiis in doctrinis moralibus
difficultas, exinde oritur, quod multa simul suscipienda sunt

De recte institucio. libri
naturalis studio.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

& inter se conferenda, omniumque eodem tempore habenda
 ratio, ut recta tandem consequentia ex premissis elici possit
 Verum quoniam naturalis Juris prudentie partes necessarium
 habent inter se conjunctionem ut alia ex aliis nascantur, &
 indivulso nexu cum primis cohaereant, hinc in primis prin-
 cipali- & altius in mente insigendis operam omnem, vel
 ab initio impendere debemus, Nil protermitterendum est quo
 perfecte non intelligatur et lente fertur mandum ut longius
 Equidem ea est primorum principiorum natura, ut simplicia sint
 per se clara & manifesta, & parva quidem numero, non deo
 levi tractanda sunt brachio, ut fieri solet, sed potius in eis in-
 telligendis diutius haerendum est arctius, ut tandem assidua
 meditatione & intento studio in futurum quasi et sanguinem ver-
 tantur, enim vero prima haec et simplicissima principia
 suam longe lateque diffundunt, ad omnes disciplinas
 transiunt usque receptus viam aperiunt & abitum
 Denique id imprimis observandum, nempe Juris naturalis
 scientiam intra mores sterilis contemplationis fines non
 subsistere, sed totam Practicam esse totam in agendo pos-
 tam. Non tantum tenet nos illa, ut doctiores nos efficiat,
 sed praesertim ut meliores. Cavendum est igitur ne animo
 impuro contremus, nostraque genuina ^{vitia} ~~vitia~~ ^{vitiis} casum
 sensum corrumpamus, sed potius in eo adhibendum, ut
 interiorum legem extolamus, expromentes ex nobis, atque
 adferentes ad haec studia virtutem & honestatem quibus
 sani nihilominus quam praesertim volubus leges
 illuminantur

BIBLIOTHEQUE
 DE GENÈVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Juris Naturalis Compendii

Lib. I^{us}

Caput. I^{um} De actione humana

- + Homo est à natura comparatus, ut innatum sit ei felicitatis desiderium, hic est finis omnium suarum actionum, & hujus aspectu
+ quædam felicitatis causam omnes suas exercet facultates.
Et hunc finem homo assequi proposit, imprimis in hoc incumbere debet, ut seipsum accurate habeat suis ipsius notitiam.
- + Dupliti autem potissimum respectu homo considerari potest.
1° Vel generaliter quatenus homo est & humane societatis membrum
2° Vel quatenus civis est & civile societatis particeps.
Itaque bipartitus est Suspendor sui libellus de officio hominis & civis, bipartitus quoque titulus.
- In hoc capite 1° Suspendor suus exponit naturam actionum earum quæ ad juris prudentiam pertinent ejusque objectum consistunt, earumque actionum principia & denique proliquam considerat affectionem iniquitatem nimiam.
- + Offitium est actio hominis pro ratione obligationis ad præscriptum legum recte adtemperata.
Sub actionis nomine hic quoque intelligenda venit actionis ommissio.
Præterea officium in se complectitur omnimodam actionem cum lege convenientiam, quod in definitione innuitur per
+ verbal recte adtemperata.
- Et perfecte cognoscantur actiones illæ quæ sunt objectum legum earumque actionum principia, altius repetenda est doctrina de natura hominis.
- + Homo itaque constat corpore & anima naturali. rationali. Quæ corpore constat homo, ceteris animantibus ferme similis apprehenditur verum eâ parte a ceteris animantibus distinguitur, quæ animam consistere dicitur.
- Itaque actiones diversi generis homo gerit, spirituales nempe & corporales: vivit, nutritur, crescit, &c. videt & cogitat, rerum ideas sibi format, rationatur, eligit, respicit, &c.
Circâ illas actiones & operationes duo sunt consideranda
1° motus, ut ita dicam, naturalis & Phisicus, vel ipsius mentis ut cogitare, &c. vel corporis ut ambulare, moveri, &c.

Quæstiones Naturales Compendii

Libri III.

Capitulum I. De actione humana

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, likely bleed-through or a watermark. The text is largely illegible due to its orientation and fading.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

4
vel utriusque simul pro ea que intercedit mentis et corporis, operatur
rationem vel ipsa ad libitum producit, vel factum dirigit et moderatur.

Ex autem ultimo respectu actiones humane dicuntur voluntariz que tales in iure considerantur.

Mens humana ab operationibus tantum cognoscitur & pro diversitate operationum varias quoque sortitur denominationes seu appellationes.

Itaque in varias facultates distinguitur, precipue sunt Intellectus, Voluntas & Libertas.

Facultas hic est potentia Entis Liberi & intelligentis seu potentia agendi cum voluntate & Libertate conjuncta.

Intellectus ea est mentis facultas qua res percipit earumque ideas sibi format, ut ad veritatis cognitionem perveniat.

Seu est Mens ipsa quatenus res percipit &

Veritas hic est idearum nostrarum cum natura rerum convenientia. Cognoscere veritatem est tales habere ideas que res in natura sua representant.

Circa Intellectum hoc primum principium statuendum est, tanquam totius doctrine moralis fundamentum nimirum intellectui humano naturaliter inesse rectitudinem, cuius operis homo potest cognoscere generaliter illa omnia precepta que ad vitam tranquille et honeste transigendam faciunt, dummodo necessaria cultura & meditatio adhibeatur.

De Ignorantia et Errore

+ Superius diximus objectum Intellectus esse veritatem quam obrem Intellectus perfectio in eo consistit, ut de rebus omnibus tales observentur Ideæ, que natura rerum sunt convenientes.

Itaque huius perfectioni duo potissimum sunt impedimenta Error. Scilicet & Ignorantia.

Ignorantia simplex est cognitionis absentia, nihil opinari de re aliqua, nullam de illa re habere Ideam.

Error vero est difformitas conceptus & rei conceptæ; quando scilicet non solum veri cognitio deficit, sed et eius locus falso persuasio animum occupat, atque hinc patet ignorantiam veluti medium occupare locum inter veritatem & errorem.

+ Sed quoniam in rebus agendis positiva quedam persuasio semper presupponenda est, nec potest actibus susceptis ex nulla privatione seu absentia cognitionis procedere, hinc patet quod in disciplinis moralibus Ignorantia cum errore coincidat, quamobrem quodcumque de uno dicuntur promiscue de utroque accipienda sunt.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, illegible handwritten title or heading.]

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

5

Ignorantia itaque aut error tripliciter considerari potest & ratione originis, ex quo ignorantia est vel voluntaria, vel involuntaria, venibilis, vel invincibilis, & prout ad actiones aliquid confert vel non confert et hinc vel efficax est vel simpliciter concomitans, seu essentialis vel accidentalis. 3° denique ratione objecti circa quod versatur unde ignorantia vel error juris est, aut facti.

Ignorantia vel error efficax seu essentialis ille est qui versatur circa cognitionem essentialem et necessariam in negotio de quo agitur. cognitio vero necessaria & essentialis hic dicitur illa quam natura negotii vel legitima agentium intentio requirit.

Ignorantia vel error accidentalis, vel concomitans ille est qui versatur circa rem extra negotium agendum constitutam quique nullam cum eo conjunctionem habet.

Quid sit juris vel facti ignorantia aut error per se patet.

De Voluntate et Libertate

Altera facultas quae in homine pro brutis eminent, quaeque humanarum actionum una cum intellectu principium est, dicitur Voluntas, quae est illa facultas, cuius opes objectis propositis et cogitatis ex principio quodammodo intrinseco, & extra ullam necessitatem physicam mens ad illa se movet, & eligit quod bonum sibi videtur, & e contra ab illis se avertit, quae mala sibi iudicat.

Spontaneitas eadem est omnino ac Voluntas, mens enim nihil potest facere nisi sponte, hoc est Volendo, Actio spontanea et voluntaria igitur coincidunt.

Libertas autem ea est mentis facultas quae potest iudicium suspendere, cohibere appetitum, aut actionem, vel etiam ceteris paribus in quam velit partem se se flexere.

Hinc patet omnes actiones liberae equidem esse voluntarias, sed ex adverso omnes actiones voluntarias non esse liberae. Coacta Voluntas etiam est Voluntas.

Voluntatis objectum est bonum in genere, quemadmodum ex definitione patet.

Bonum est id omne quod ad conservationem hominis, ejusdemque perfectionem, commodum, aut voluptatem conferre potest. Malum e contra est id omne quod conservationi hominis, ejusdemque perfectioni, & commodum adversatur.

Hinc sequitur voluntatis actus cognitionem semper involvere & presupponere intellectum, quae enim ratione si veri proferat, ut hoc tanquam bonum assequi conasemur,

De Voluntas et Libertate

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

6
617
illud verò tanquam malum sedulo vitaremus, nisi intelligeremus
& cognosceremus, id de quo agitur.

Ex acquisitione & possessione boni oritur felicitas quæ nihil
aliud est quam eam mentis delectatio, illæ gratus animi sensus
qui ex possessione boni oritur.

Libertatis objectum constituunt omnes illæ actiones vel
operationes quas mens ad libitum suspendere potest,
aut in quam velit partem flectere.

Non autem omnes suas actiones vel operationes mens ad
libitum suspendere potest: si quidem ea est mentis natura,
ut ubi relationes idearum quas contemplantur summam
perspicuitatem sunt, consensu, non possit propositioni
inde in animo enascenti, ad sensum denegare. Hinc nulla
est libertas iudicii in rebus evidentibus.

Verum ubi idæ quas mente contemplantur, adhuc obscuræ
sunt, iudicium cohibere possumus, donec ulterius ad li-
bito examine, veritas pateat, datur itaque libertas ju-
dicii in rebus obscuris & probabilibus.

Quod autem attinet ad ea quæ tanquam bona aut mala
menti sese offerunt, ubi de bono in genere, vel summo
agitur bono, nulla est deliberandi libertas, illud nec spa-
rio contempsumus. At bona minora optare, quæ esse aut
negligere possumus, nec ulla inevitabili necessitate
ad ea amplectenda sumur.

Præterea dantur certi casus in quibus mens veluti in æqui-
librio posita, tum propter defectum rationum, tum pro-
pter rationum oppositionem, quo hinc et inde pari pondere
militant, sibi ipsi planè relinquitur, adeo ut in eam
velit partem sese flectere possit propter insitam
menti libertatem.

Ex his quæ huc usque diximus, sequitur, nullum aliud
superesse medium ad felicitatem obtinendam præter vel-
tam rationem, rectamque facultatis illius usum.

Verum quantumvis una eademque sit omnibus homini-
bus natura, una eademque ratio, idem finis et scopus nempe
felicitas, magna tamen cernitur inter singulos homines
actionum varietas, luxu diversitatis multæ possunt adferri rationes.

Prima est quod omnibus hominibus eadem non sit ingenii
perspicacitas, secunda, quod objecta externa diversas veluti
diversarum hominum partes peculiariter afficiant.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

7

Tertio, quod non semper voluntas velut in equilibrio posita
deprehendatur, sed saepe numero versus unam partem pro-
tiusquam ad alteram vehementer inclinatur. Huc referenda
est peculiaris ingenii dispositio quae ad certum genus
actionis quidam valde proclives redduntur.
De illis autem inclinationibus tenendum est hoc prin-
cipium, scilicet naturalium harumque dispositionum
tantam non esse vim, ut homo non possit in diversam
partem iura necessaria adhibita voluntatem flectere,
easque proinde libertatem plane non destruere.

Verum si peculiaribus istis propensionibus saepius indul-
geatur, hinc ex actuum frequentia consuetudo contrahitur,
seu habitus quo id efficitur ut occasione data libenter et
expeditè actio aliqua suscipiatur, cuiusque maxima
est vis et efficacia in actionibus hominum determinandis
& nativae libertate imminuenda, aut impedienda.
De habitu aut consuetudine duo sunt observanda
1° Nulla tanta efficacia videtur esse consuetudo, quin eam
adhibita necessaria diligentia homo exuere possit vel
saltem ejus effectus cohibere. 2° quod si tamen usque
consuetudo invaluerit, ut vim et resistere possit, non
tamen ideo actio ex habitu suscepta, ab actionibus liberis
eximenda est, si quidem penes hominum fuit, saltem
ab initio tales actus cohibere.

Non parum quoque animum versus certas actiones impel-
lunt violenti illi animi motus, qui quibusdam objectis
propositis, cum vehementissimè rapiunt, quosque
affectus appellant.

Quia affectus tria observanda sunt. 1° quantumlun-
que vehementes sint vim tamen libertatis non extinguunt.
2° quoniam affectus perpetuo non occupant, hinc vir
sapiens dilucidis illis intervallis, quibus animus totus
sui arbitrii est, ad moderandos & eradicandos effectus
uti debet; 3° Denique observandum est affectuum alios
specie boni, alios formidine mali, excitari; Harumque
observationum usum infra ostendemus.

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Imputatione actionum. ~ humanarum ~

Actionum humanarum quae ab intellectu & voluntate proficiuntur procliqua affectio est, quod illi homini imputari possint, id est quod homo pro earum aut horum recte haberi possit & ad reddendam deus rationem obstringi, quodque agenti adferibantur actionis effectus & in eum redundent.

Generale circa imputationem principium. Si supponendum est, omnis actus vel actionis omisio, quam patrat, aut omittere possumus, aut debemus nobis imputari. Actiones ab alio patrat & regulariter alius quam aut horibus non imputantur.

attamen sollicitatis humana ratio saepissime exigat, ut uni commissum sit alterius actiones dirigere, hinc igitur si actus aliqua ab altero patrat sit, circa quem omisit quod penes se erat & prestare insuper ex officio tenebatur actus illa non solum ei imputabitur qui immediate eam patrat, sed etiam ei qui ex debita & possibili discretionem aliquid omisit, exemplum est in preceptore, in pueri institutione negligentem se gerente.

Præterea ubi plures ad eandem actionem conspirant, ad hoc, ut cognoscatur qua ratione fieri debeat imputatio, sequentes regulæ sunt observandæ.

De plures qui ad actionem aliquam perpetrandam conspirant, quidam pro causa primaria ac principali huius actionis habentur, quidam vero pro causa minus principali, seu secundaria, alii denique pari velut passim ambulantes.

Causa principalis seu primaria huius dicitur ille qui aliquid faciendum ad alterius actionem adeo essentialiter contribuit, ut absque illius actione huius omisisset quod fuit, aut fecisset quod omisit.

Causa vero minus principalis seu secundaria ille dicitur qui ad alterius actionem adeo parum contribuit, ut actionis a principali aut horum determinatæ existentiam, non quidem ipse produxerit, sed eidem duntaxat additamentum addiderit, & facilitatem quodammodo præbuerit executionem

9
912
Pari denique passu ambulare dicuntur ii qui equaliter ad actionem conspiraverunt, atque pro diversis istis speciebus, diversimode quoque imputationi est locus. Utinam quocumque mala aliis contingunt illis imputari possunt, qui eorum causam et occasionem tum possent et deberent vitare, vel praeberant, aut saltem non subtraherent.

Quaecumque in quolibet homine sunt vel non sunt, quaecumque penes ipsum non fuit, ut adessent, vel abessent, non possunt illi imputari, nisi quatenus per industriam naturalem, defectum non supplevit.

Quoad imputationem eorum quae ex ignorantia fiunt, scilicet distinguendum est, concommittant ignorantia sive sit vincibilis, sive invincibilis, imputationem non impedit. Ignorantia vero aut error efficax impedit imputationem, si sit invincibilis.

Quoad generalia et fundamentalia legum naturalium et officiorum praescripta. Ignorantia non potest esse invincibilis, saltem inter eos qui rationis usum possident. Impossibile est nullam esse obligationem, nec imputationem. Exceptio hujus regulae est in eo qui sua culpa naturalem perdidit vires.

Cui occasio agendi citra suam culpam deest, illi non imputatur quod non egerit, defectus enim occasionis impossibilitatem quandam involvit.

Occasio autem est pars habens in se alicujus rei idoneam faciendi vel non faciendi opportunitatem.

Occasio itaque duo complectitur, 1° ut omnia adsint quae ad agendum necessaria sunt, tamen a parte agentis quam a parte objecti. 2° ut illud alicui fortiori obligatione res fieri possit.

Circa quae per coercionem facta sunt sequentia observari debent, Duplex est coercionis species, haec est quando quis violentius per violentiam nostra membra ad aliquid agendum vel patiendum applicat & actio quae hinc oritur proprie involuntaria dicitur, v. g. si quis violentum stuprum feminae intulerit.

Alteram coercionis species est illa quae ex gravi aliquo malo aut periculo a potentiori intentato procedit.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

nisi nos ad aliquid faciendum moveamus, aut à faciendo
 abstinereamus, & actio quæ hinc oritur coacta proprie dicitur
 seu mixta
 Hic talem intelligimus metum qui cadit in constantem virum,
 præterea metum ex parte inferentis injustum intelligimus
 His ita præmissis actio involuntaria nunquam imputatur
 actio vero coacta vel mixta, eatenus imputari potest qua-
 tenus voluntaria est, nisi probetur necessitatis exceptio
 Toties autem legitima adest necessitatis exceptio, quoties
 actio metu suscepta est, et exorta, minus malum in se
 continet, quam erat illud quod agenti imminerebat, nam
 inter duo mala minus eligendum.

Ultima denique hæc est regula, eorum qui rationis usu
 destituuntur, actiones non imputantur,
 Ratio generalis hæc est, quod scilicet quid agant liquido
 dignoscere non possunt & ad normam comparare
 Hæc 1.º Referendi sunt Infantes. 2.º Insensiti & mente
 capti. 3.º viri ebrii.

Circa ebrietatem hæc tamen observanda. Ebrietas est
 vel modica, quæ rationis usum in totum non perimit.
 & hæc actionem imputabilem relinquit, vel Ebrietas
 est summa quæ omnem rationis usum aufert,
 hæc autem si fuerit voluntaria imputationem
 non impedit, si vero involuntaria fuerit, imputa-
 tioni locus non erit,

actiones illæ quæ ex impetu huiusdam affectus
 proficiuntur nihilominus imputantur.

Verum minus imputantur actiones illæ quæ prove-
 niunt ex affectibus formidine mali, quod declinare
 volumus, excitatis: gravius vero illæ actiones quæ
 ex affectu spei boni, quod acquirendum cupimus,
 excitato proficiuntur.

Quæ in fomniis quis agere sibi videtur, vel revera
 agit, imputari non possunt, nisi quatenus cogitati-
 ones & consilia quibus interdum quis sepius cum
 delectatione immoratus est, talibus fomniis occasio-
 nem præbuerint. Hæc de Imputatione

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

11

Caput. 2um
De Jurisprudencia et Lege in
~ genere ~

Exposita actionum humanarum natura; & indole naturali ratione, ad earum actionem normam seu legem progredimur. Lex itaque generaliori sensu accepta, nihil aliud est quam norma seu regula actionum humanarum.

Hujusmodi regule necessitas probatur, ex eo quod homo insuperabili desiderio felicitatem exoptet, perinde autem non sit, quamvis homo felicitatem ad propositum sibi finem obtinendum: Quia est ad felicitatem via. Nisi itaque homo certas vivendi regulas observet, vix ac ne vix quidem felicitatem obtinere poterit.

Et natura legis perfecte intelligatur, primo de Jurisprudencia in genere quaedam premitenda sunt.

Jurisprudencia vocabulum duas involvit voces simul et Ideas, unam scilicet prudentiam, alteram Juris.

Prudentia itaque est habitus quo homo suis facultatibus & rebus omnibus quibus hinc in terris circumdatur, bene utitur, ita nimirum ut ea omnia ad propositum sibi finem, ad propriam nempe veramque felicitatem necessariis vergant illis tamen aliorum commodis.

Dixi Prudentiam esse habitum facultatibus suis bene utendi. hinc Prudentia nobis primum suggerit rationem colendam esse, consulendam & sequendam, siquidem solo recte rationis usu homo ad felicitatem pervenire potest.

Prudentia eo sensu sumpta opponitur imprudentia, que in pravo facultatum usu consistit.

Verum quoniam ad vitam tuendam felicitatemque promovendam, innumeris rebus extra nos profectis indigemus, quoniam insuper omnes homines iidem premantur, necessitatibus & alii aliorum ope omnino indigent, hinc prudentia in duobus potissimum consistit, 1. in moderato omnium harum re verum usu & ad veram felicitatem ac commodato, 2. in hoc ne dum nobis hac in parte consulimus, aliis noceamus, aut simus impedimento, sed iis potius prospiciamus.

De Jurisprudencia et Legibus
in genere

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Effectus itaque prudentie hic duplex est, 1us nos ad felicitatem dirigendi, 2us vero ita dirigendi ut ceteris potius consulamus, quam noceamus
 Prudentie hoc sensu usurpata contraria est astutia qua nimidum ex lesione alterius propria capessimus commoda. Que observatio maxime est momenti & frequentissimum usum in vita civili sibi vindicat, quocumque enim vita sunt comparata, ut dum quibusdam profunt, ceteris omnino noceant, illa quamvis in se nec bona nec mala esse videantur, penitus rejicienda sunt, quippe que cum ad astutiam pertineant, Societati sunt exitiosa. Hæc de Prudentia.

De Jure in genere

Juris vocabulum valde ambiguum est et vario sensu usurpatur sensu, quem ut bene intelligant omnes ad proximam geniam que huic voci subjecta est notitiam statim revertendum. ad quam particulares omnes Juris significaciones referri debent. Jus itaque dicitur quasi Jussum, Jura quasi Jussa. Quoniam autem Jussum ad hominem spectat, eique datur & injungitur, nullam vim habere poterit, nullam virtutem nullumque effectum, nisi voluntatem ad obsequium vertat & ad obedientiam flectat. Numquam vero voluntatem ad obsequium flectere poterit, nisi prius a ratione tanquam medium quoddam quo ad felicitatem pervenire liceat comprobetur.

Quamobrem prima & latior juris significatio ea est qua jus accipitur pro eo omni quod a ratione comprobatur, tanquam medium quo brevissima simul ac tutissima via felicitatem assequi possumus.

Idea itaque Juris duas Ideas in se involvit, una est idea jussus seu precepti, altera vero est idea talis jussus qui a ratione comprobatur, tanquam medium discretionis quo ad felicitatem pervenire possumus.

Quod Latini jus dixerunt a Gallis Droit fuit nuntupatum quasi a recto vel directo, vel dirigendo, Droit en françois est tout ce qui dirige ou est bien dirige
 appellationis autem diversitas eandem fluere videtur quod nimidum jus a Gallis ea potissimum parte consideratum est qua medium est discretionis ad felicitatem obtinendam, dum ex adverso Latini ad ideam jussus seu precepti respexisse videantur.

Verum quicquid sit nunquam sejungendi sunt duo illi conceptus qui in idea juris includuntur, quippe qui partes sunt essentialiter perfectae et adaequatae juris ideae. Neque enim ullum aliud superest homini criterium quo ea quae verae iusta sunt & praescripta dignoscere possit quam hae rationis approbatio.

Particulariter vero jus triplici potissimum sensu usurpatur, 1° vel pro facultate personae competente, 2° pro lege, 3° denique pro systemate Legum Homogenearum.

De Jure pro facultate accepto

Jus pro facultate seu attributo personae competente acceptum, defini potest, facultas libertate naturali utendi cum iis quibuscum vivimus, a vera ratione comprobata.

Eo igitur sensu jus accipitur pro ipsa naturali libertate ea omnia faciendi quae viribus naturalibus exequi possumus, quatenus sibi. Hujus libertatis exercitium comprobatur ratio, eique auctoritatem tribuit.

Verum quoniam frustra cupiam jura concederentur & prerogativa, nisi simul a ceteris hominibus sacro sancta haberentur et servarentur intacta, hinc eadem ratio quae jura quibusdam attribuit, ceteris hominibus etiam injungit ne suis jure utentibus resistant, eosve in hujus facultatis exercitio turbent: quod uno nomine obligatio nuncupatur. obligatio itaque nihil est aliud quam libertatis naturalis transcriptio, quatenus ratio nobis injungit, ne alios suo jure utentes turbemus.

Ex dictis itaque tria haec axiomata colligere licet. 1° jus & obligationem esse correlata, adeo ut nullum sit jus, ubi nulla est obligatio & vice versa. Nullum est jus ubi nulla est Societas. 3° in omni societate jus est.

Jus pro facultate acceptum diversi modo distinguitur, 1° est enim vel conatum vel adventitium, Jus conatum illud est quod ab ipsa natura hominibus competit, & citra ullum factum aut institutum humanum adventitium vero est quod non ipsa natura hominibus competit sed mediante aliquo facto, aut instituto humano. Jus dividitur in perfectum & imperfectum quibus respondet obligatio vel perfecta vel imperfecta.

[Faint, illegible handwritten text at the top of the page]

De Jure pro facultate accepto

[Faint, illegible handwritten text below the title]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, illegible handwritten text covering the bottom two-thirds of the page]

Ius perfectum illud est ad cuius exercitium vis adhiberi potest, adversus illos qui illegitimè nos turbant.
 Ius verò imperfectum est illud cuius exercitio, si quis fuerit illegitimè prohibitus, inhumane quidem habetur non ita tamen ut vim adversus turbantem adhiberi possit. Sic v.g. ad vitam adversus injustum aggressorem defendendam ius perfectum nobis competit, Verum si agatur de aliquo humanitatis officio quod ab aliis exigimus v. g. ut vim nobis monstrat, ut per fundum suum nobis permittat transitum, Ius imperfectum nobis competit.

De Iure pro Lege accepto

Secundò Ius aliquando pro Lege accipitur, eoque sensu Definiri debet. Regula ab Imperante eiusdem Societatis, subditis illius Societatis sub interminatione pene prescripta, ad hoc ut juxta eam suas componant actiones. Diximus. 1º Legem esse regulam; omnis enim Imperantis voluntas lex non est, sed illa duntaxat que tanquam regula proponitur, id est ita ut omnes subditos vel saltem partem eorum in perpetuum obliget et quidem ad ea que ad publicam pertinent utilitatem & in hoc lex distinguitur a jussis illis momentaneis, & ut ita dicam fugitivis que ad publicam utilitatem non pertinent, que que mandata proprie appellantur.

Proterea ut perfectè intelligatur, legis definitio, sciendum est quid sit societas, quid Imperium, quis dicitur Imperans, quinam subditi, que fundamento nitatur Ius imperandi, quid sit obligatio in subditis, denique quid sint pene intelligendum.

Societas itaque est multorum hominum in certum aliquam finem conjunctio, unanimitas & consensus. Societas vel equalis vel inequalis est, equalis illa dicitur in qua omnes pari jure gaudent, neque unus ceteris imperat; inequalis verò illa est in qua unus imperat ceteri parent.

Imperans Societatis est qui jure seu facultate gaudet imperandi Imperare verò est contendere, ut alii ad prescriptum voluntatis nostræ suas componant actiones. Hinc patet ridiculum esse sibi imperium vindicare

Handwritten text at the top of the page, appearing as bleed-through from the reverse side.

De Jure pro Lege accepto

Handwritten text below the title, appearing as bleed-through from the reverse side.

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

Handwritten text below the library stamp, appearing as bleed-through from the reverse side.

Handwritten text below the library stamp, appearing as bleed-through from the reverse side.

Handwritten text below the library stamp, appearing as bleed-through from the reverse side.

Handwritten text at the bottom of the page, appearing as bleed-through from the reverse side.

15
nisi revera jus imperandi nobis competat, id est, nisi recta ratio
hanc facultatem nobis competere agnoscat, simulque ejus exer-
citium approbet.

Jus Imperandi itaque est facultas illa quam recta ratio in ali-
quo esse agnoscat, dum assentitur, ut eius aliquod imperet, ceteri
vero pareant.

Supere est ut videamus quibus fundamentis nititur jus imperandi.
In varias abeunt sententias Doctores; quidam enim jus impe-
randi a solis viribus civi contendunt & in potentia insuperabili
positum esse; alii vero à sola præstantia ac dignitate nature
illius qui imperat, jus illud imperandi derivant.

Sedum hæc fundamenta juris imperandi aut falsa nobis
videntur aut saltem insufficientia

Itaque ut intelligamus quænam sint vera & genuina juris
imperandi fundamenta, hoc unum duntaxat inquirendum
est, scilicet quibus fundamentis nitatur hæc ratio, id est approba-
tio, quæ assentitur ut eius aliquod hanc sibi vindicet im-
perandi facultatem.

Facile autem animadvertimus hanc ob causam duntaxat ratio-
nem assentiri ut eius aliquod alteri imperet, quod illud
summum ac beneficium simul potentia donatum esse intelligat
Dixi 1.º potentiam, alias enim imperium esset inane, atque
inefficax nisi potentia, nitetur aut corroboraretur.

2.º Beneficium requirimus potentiam, si enim maleficam
eam supponamus, coactionem quidem & metum in animos
injicere poterit, qui metus eo major erit quo majori
potentia eius illud donatum esse intelligemus, verum
& voluntatem ad obsequium nunquam flectere poterit,
aut obligationem parere ~

Ea enim est hominis, in quem exercetur Imperium nãd,
ut quæcumque agat, ea felicitatis assequende causa agat
neque quidquam ratio pro recto agnoscere possit,
nisi quod ad hunc finem tendat, ac proinde nunquam in
malefica potentia assentiri poterit homo aut se se mancipare
Quo verbo, ut eius ratione præditum alterius erit
Subeat imperium, illud imperium tale esse debet
ut etiam omni potentia metu remoto, sola ratio ei sugge-
rat aptissimam simulque et efficacissimam sibi consulendi
viam hanc esse, si ad hujusmodi imperium se se submittat.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Ex itaque fontibus nimirum ex summâ potentia limitata
beneficientia derivat jus omne imperandi.

Neque beneficentia unquam a potentia sejungerenda est, aut
hæc ab illâ, etenim apud eos apud quos beneficentia rationes
insufficientes sunt que voluntatem ad obsequium flectere
possunt, & obligationem parere; vis et metus imperantis
eandem producit effectum, eosque ut invitos ad obsequium rapiunt
Hinc cuiuslibet legis perfecta. Dux distinguuntur partes,
una legislatoris dispositionem continet, scilicet quid sit
faciendum aut omittendum, altero poenam indicat que
proposita est illis qui contra legem fecerint, queque
Sanctio Munitio.

Ex dictis facile intelligi potest quinam sint subditi, scilicet
Subditi dicuntur ii quibus incumbit obligatio alterius
entis imperio obtemperandi.

Quod autem homo ad recipiendam obligationem aptus sit
duplex est ratio. Prima est quod homo habeat usum ra-
tionis, cuius ope & iusta imperantis cognoscere potest
& ⁱⁿdiversas partes actiones suas flectere, secunda ratio
est quod homo naturam superiorem agnoscat. Dux duo
requisita omnino sunt necessaria, et eius aliquod obliga-
tionis sit capax.

Legum finis et scopus est ut iuxta illarum prescriptum
subditi actiones suas componant, quod ut obtineatur, im-
primis requiritur cognitio tum ipsius legislatoris tum
ipsius Legis.

Legum materia sunt actiones subditorum quatenus earum
directio eis est possibilis & utilis, Illi omnes obligari pos-
sunt qui Legislatoris imperio sunt subjecti.

Quos autem voluerit obligare Legislator ex ipsa lege
satis perspicitur.

Regulariter itaque lex obligat omnes Legislatoris subditos
in quos ratio Legis quadrat & ad quos materia Legis po-
test applicari.

Hæc ita se habent, quamdiu Lex subsistit eadem, verum
fieri potest, ut Legislator legem varia ratione imutet, vel enim
penitus & simpliciter legem tollit, vel legem contrariam facit,
vel aliquid legi adjicit, vel eadem auferat vel denique quosdam
subjectos a Legis obligatione solvit, quod dispensare vocatur.

17
12

Circa dispensationem duo observanda sunt. 1.º cum duntaxat pro se legibus solvere, cui legis ferendo competit potestas. 2.º Legislator cavendum ne extra gravissimas causas indulgeat legibus solutionem, alias enim legum auctoritas convelleretur.

De variis actionum humanarum respectu legis qualitatibus

actiones humane ex relatione quam cum lege habent varias contrahunt qualitates & denominationes

In genere actiones humane a lege dicuntur Morales; est itaque Moralitas actionum affectio illa quæ ex relatione ad legem omnibus actionibus inest: omnis ergo Moralitas est a lege

Dupliciter autem actionum humanarum Moralitas potest considerari. 1.º ratione modi quo lex de eis disponit, eoque sensu actiones sunt vel necessariæ vel licitæ.

Necessariæ sunt actiones illæ quæ expressè lex injungit, vel prohibet; hinc actiones necessariæ in præceptas & prohibitas dividuntur. Licitæ vero dicuntur illæ quæ sumè suscipiendæ & omittendæ sunt. Lex jus nobis concedit.

2.º Moralitas actionum considerari potest, ratione convenientiæ vel repugnantiam cum ipsa lege, eoque respectu actiones humane in bonas malas & indifferentes dividuntur. Actio bona ea est quæ in omnibus cum lege obligante convenit. dicitur in omnibus, etenim ut actio aliqua bona sit, omni ex parte, & quoad omnes circumstantias cum lege congruere debet.

Actio mala ea dicitur quæ cum lege obligante vel in totum, vel saltem aliqua ex parte repugnat.

Actio denique indifferens multiplici sensu dicitur, 1.º enim vel actio dicitur indifferens, ex eo quod indiscriminatim quamlibet legis dispositionem recipere queat, id est vel a lege præcipi vel prohiberi, vel simpliciter permitti, eoque sensu non omnes humane actiones indifferentes sunt, quæ enim cum humana felicitate necessariam habent convenientiam vel repugnantiam, necessariis quoque vel juberi vel prohiberi debent

2° actiones humane si physice considerentur, id est simpli-
 liter tanquam motus naturales extra ullum respectum ad
 legem, indifferentes quoque dicuntur, eoque sensu omnes
 actiones sunt indifferentes.

3° Denique actio dicitur indifferens quatenus a Lege ejus
 susceptio vel omisio homini permittitur.

Actio justa in genere eadem est ac bona actio, vox enim justa
 necessariam involvit cum lege convenientiam

Interdum justitia personis, interdum actionibus tribuitur;
 vir justus, actio justa

Cum justitia personis tribuitur, virtutem seu habitum
 animi designat, eoque sensu vel generaliter usurpatur
 pro collectione omnium virtutum, vel particulariter pro
 officiis illis que ad alios homines pertinent.

Et respectu justitia definitur constans & perpetua vo-
 luntas jus suum cuique tribuendi.

Injustitia que justitie opponitur, duplici quoque
 sensu usurpari potest, vel generaliter propter quantita-
 tionem humanarum legum, vel particulariter
 pro denegatione eorum officiorum que ceteris debemus.

De Conscientia

His de Legis natura et actionibus humanis cum lege con-
 sideratis, premissis sequitur nunc ut Conscientiam vide-
 amus, que etiam suo modo humanarum actionum
 norma secundaria dicitur.

Intellectus autem cognitioni Legis imbutus, & ac de actioni-
 bus hominis. justitiam quam habet de Lege ideam judi-
 cans earumque actionum cum lege convenientiam &
 discrepantiam judicans Conscientia vocatur.

Sue regule generales circa Conscientiam observanda sunt.

- 1° in illuminanda conscientia cura omnis adhibenda est.
- 2° Conscientia ut par est illuminata, in omnibus actionibus
 consulenda, ejusque dictata religiose sequenda: Paulis
 ratio colenda, consulenda sequenda.

Porro antecedens circa actiones nostras ratiolatio, circa
 actionem suscipiendam aut plane pronuntiat, aut in ipsa
 ratiolatione mens fluctuat & incerta heret; hinc Consci-
 entia antecedens dividitur in decidens & dubiam

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De la...

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Rursus in decidendo aut recte procedimus veram scilicet consequentiam
ex veris principis elicientes aut in decidendo deliramus; hinc
decidens conscientia in rectam vel erroneam distinguitur
Præterea in conscientia ratiocinatio vel ex certis & indubitatis
principis procedit, quæ conscientia certa, demonstræ,
dicitur, vel ex probabilibus tantum principis; & conscientia
probabilis nuntupatur; quæque prout probabilitas cum
lege vel eadem adversatur, iterum vel recta esse potest
vel erronea.

Conscientia vero subsequens in duas potissimum species
dividi potest, nimirum in tranquillam & inquietam
Tranquilla conscientia ea est quæ factum adprobat, ut
potest legi consentaneum, propositumque legislati ordini
proponit, Inquietæ vero est quæ factum damnat, ut pote
legi repugnans, itaque legislativis & penas minatur.
Denique et hoc observandum conscientiam vel esse justas
causas vel esse erronee esse inquietam

Regule vero quæ circa varias hæc conscientia species
observandæ veniunt, hæc sunt.

1° Quidem omnis actio vel actionis ommissio quæ conscien-
tiæ rectæ contrariatur, est peccatum,

2° In conscientia probabilis actio nunquam suscipienda
nisi prius omnem operam adhibuerimus, ut plenior
rei notitiam adipiscamur, & quantum fieri potest augetur
probabilitas et accedat ad demonstrationem

3° Duo ad conscientiam erroneam, si conscientia versetur
in errore vincibili circa rem lege vetitam aut præceptam
peccat homo, tam si secundum quam si contra eam
conscientiam agat, quod si autem errat circa rem indif-
ferentem, id est nec lege vetitam, nec præceptam, peccat
saltem si contra conscientiam agat.

4° De conscientia dubia duæ sunt regule; prima quædiu
in anticipi hæret iudicium, actio est suspendenda, donec
ulteriori adhibito examine pateat veritas. 2° Si vero per
tempus actionem suspendere non liceat, tunc in actio ven
partem eundem est, pars autem tutior plerumque ea est
quæ affectibus est contraria.

De variis legis divisionibus

Lex in genere varias patitur divisiones et primo quidem
ab autore lex est vel divina vel humana.

Manuscript text, likely a Latin or French document, written in a cursive hand. The text is mirrored across the page, suggesting it was written on a single sheet of paper that was later scanned or photographed. The content is largely illegible due to the angle and the nature of the handwriting.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Scilicet Imperii simul et Imperantis duo genera distingui
possunt, unum est eminentius imperium seu primarium
alterum vero secundarium. Hinc imperans vel superior
vel inferior, divinus vel humanus; hinc quoque lex divina
vel humana.

Superior imperans dicitur ille qui propria & instinctiva sua
natura omnibus illis qualitatibus & quidem eminentissi-
mo in gradu praeditus est quod jus imperandi tribuant.
ex qua definitione patet liquido, soli Deo eminentius hoc
& primarium imperium competere.

Imperans vero inferior est ille qui non ex se ipso et pro-
pria natura gaudet facultate imperandi, sed duntaxat
ex voluntate superioris illius & communis omnium im-
perantis nimirum Dei.

Hoc autem duplici ratione fieri potest, vel immediate
ex expresso Dei jussu, vel mediate nimirum per conven-
tiones et pacta.

Hinc tamdiu durat jus secundarii Imperantis quamdiu
jussu divinum idem constat et permanet, aut quamdiu
pacta et conventa subsistent possunt. Et hujus generis
est omne imperium humanum.

Lex divina rursus vel naturalis est vel positiva.

Naturalis illa est quae cum natura humana adeo con-
venit, ut solius rationis ope cognosci possit.

Positiva vero ea est quae necessariam non habet cum
hominis natura convenientiam; quaeque ideo non nisi
expressa Dei voluntate cognosci potest.

His ita de prudentia et jure separatim expositis, jam
perfecte intelligemus quis sit Juris prudentia.

Scilicet Juris prudentia nihil aliud est quam prudentia
Juris seu Legis.

Cum enim ea sit hominis natura, & conditio, ut naturali
ratione, et necessitate a superioris imperio & potestate
pendeat, hinc manifesto sequitur veram & unitam huma-
nae felicitati consulendam viam, hanc esse, si homo proprio
arbitrio non amplius vivat sed ad praescriptum volun-
tatis superioris suas componat actiones, veram prou-
dentiam esse prudentiam superioris seu Legis uno
verbo Juris prudentiam

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Caput. 3um De Lege Naturali

Natura Legis exposita, sequitur nunc ut ad Legis naturalis considerationem deveniamus, si quidem lex naturalis omnium legum basis ac fundamentum.

Quotumque autem de lege naturali dicenda sunt, ad duo generalia capita revocantur. 1° scilicet videbimus quid sit lex naturalis & an revera detur. 2° vero naturam illius Legis & indolem specialius explicabimus.

Lex Naturalis itaque definitur lex divina omnibus hominibus a Deo conditore prescripta, a quamque ex nostra humana contemplatione, soliusque actionis spe cognoscere possumus.

Hic igitur ante omnia tria investiganda sunt. 1° scilicet an detur Deus, 2° an deo in homines competat imperium 3° denique an revera in homines summum imperium Deus exerceat, usque leges se ipsa dederit.

Dei existentia multis argumentis evincitur, 1um deducitur ex necessitate entis aeterni quod per se existat. 2um deducitur ab origine mundi. 3um a miris illis finibus qui ubique deprehenduntur. 4um petitur ab origine motus, alia multa hic supposit addi possent quo brevitate causa omittimus.

Quod autem Deus eminent & primarium imperium in homines omnes competat, lex eo probatur quod Deus propria & intestina sui natura iis qualitatibus & quidem in eminentissimo gradu praeditus sit, quod jus imperandi tribuit, nimirum summam potentiam, summamque beneficentiam ac bonitatem. Deus praeditus est, ea quibus fontibus derivat jus imperandi, adeo ut naturali ratione nascatur omnibus hominibus obligatio divino imperio se se mantipandi, neque exceptionem ullam huius imperii objicere possint, constat itaque Deum esse, eique summum in homines competere imperium.

Quod vero Deus impedium suum in homines exerleat, usq; leges
prescripserit, ex eo probatur quod natura hominis non patitur
ut vivat exlex, optandoquidem homini non licet esse salvo &
intolenti, nisiertas & agendi regulas observet.

Cum itaque Deus velit hominibus bene esse, vult etiam ut ad
prescriptum certarum regularum suas componant actiones,
qui enim vult finem, velle etiam media intelligitur, atque
sic probatur Deum leges hominibus dedisse. Summa itaque
demonstrationis huius partibus constat. 1.º Datur eis aliquod
eternum Deus nempe, a quo genus humanum habet ori-
ginem. 2.º eius illud propria & interlinã sui naturã sum-
mum habet in omnes homines impedium.

3.º Deus providentiã suã genus humanum complectitur,
id est, eius conservationem & felicitatemq; vult & intendit.

4.º Sed vero genus humanum sine legibus naturalibus
subsistere nequit. 5.º Ea est insuper hominis natura, ut
sit regula capax, id est leges cognoscere possit, & ad illarum
prescriptam suã actiones adtemperare. Ergo Deus
generi humano leges dedit naturales.

Jam itaque impesantem habemus, nimidum Deum, jam
subditos sibi homines. Prestat tantum in obscuro, unde vo-
luntas illa divina & quo inditio cognosci possit.

Nulla autem alia via hic nobis superest ad investigandas
leges naturales, earumq; principia quam si ratione dute
naturam & conditionem hominis accuratius contemplerentur.

Secum ante omnia hinc duo principia ponenda sunt.

1.º qui quid est in natura humana vel quisquid est eã nãa
necessarius deducitur consequentiis Deum ipsum habet
autorem, & proinde pro voluntate Dei, seu pro lege na-
turali merito haberi potest. 2.º ut perfectam & adæquatam
habeamus systematis legum naturalium notitiam,
non tanodo hominis natura in se ipsã consideranda est,
& abstracte ab aliis entibus que hominem undique cir-
cumdant, sed insuper homo in eo statu & conditione in
quibus vivit considerandus, & sub variis relationibus
que eum inter & alia entia intercedunt.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Generale itaque legum naturalium fundamentum est natura humana, in omnibus suis circumstantiis considerata, & a deo in certum finem creata, quatenus scilicet ex consideratione humane nature voluntatem dei credere possumus.

Hic itaque promissis homo tripliciter potissimum ratione considerari potest, 1.º vel quatenus a deo creatus omnia ex eius potentia & beneficentia percipit. 2.º vel quatenus anima & corpus constans, utriusque conservationem & felicitatem necessariis appetit. 3.º vel denique tanquam humane societatis membrum.

Hinc tres sunt juris prudentie naturalis partes, triplex quoque juris naturalis principium. Religio scilicet erga deum, sui ipsius amor vel studium erga ipsum hominem & denique societas adversus alios homines.

Ex religione itaque derivandum jus omne dei in hominis, & eorumdem hominum erga deum obligationes & officia, In prima ergo juris naturalis parte, primum principium hoc est, Deo pare, vel deum cole.

Obligationi huic primo erga sui authorem proximam sunt alie tum erga nos metipsos, tum erga alios homines, altera itaque juris prudentie naturalis pars leges suas sicut derivabit ex hoc principio, fac hoc omnia que ad vitam conservationem, animique perfectionem ac proinde ad veram felicitatem conferre possunt, hoc enim exprobat ab homine sui ipsius amor, omnium cordibus a natura insitum. Perique & quia veripia loquitur, hominem ad solitudinem, sed ad societatem esse natum, adeoque extra societatem vitam feliciter transigere non posse, consequens ut pronus sit & inclinatus, in pleniorum illam societatem cum aliis excolendam. Hinc in tertia juris prudentie naturalis parte militat hoc principium Societate vive. Hic autem non loquimur de societate civili, aut alia quavis societate, sed de naturali illa et universali societate que inter omnes homines intercedit & ipso deo fuit instituta, quodque a deo definiti potest, omnium hominum in certum aliquem finem communem, nempe felicitatem instituta conjunctio ab ipso autore nature

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

24

Ex hoc insuper observandum est. Sicut tria hae generalia
praeccepta, ut a se invicem distincta, nihilominus tamen
sibi non esse opposita, imo vero naturali ratione inter se
colligata esse, quippe quod omnia ex eodem fonte nimirum
ea natura humana deducuntur.

His ita observatis, omnes illi se se frustra torquent, qui
unicum aliquod principium juris naturalis quaerunt,
quod omnia officiorum genera sub se complectatur.

Medium autem quoad legum naturalium notitiam
pervenimus est recta ratio, rectusque illius facultatis
usus, quo ipso lex naturalis sufficienter a Deo promul-
gata intelligitur, ita ut nemo rationis usu pollens, &
invincibilem ejus ignorantiam obtendere possit.

Legis naturalis effectus est obligatio, quae omnibus ho-
minibus incumbit, juxta illius praescriptum actiones
suae ad temperandi.

Obligatio autem haec 1° est universalis, omnes scilicet homines
adstringens, quippe qui omnes naturam divinae imperio
sunt subjecti. 2° Obligatio haec est immutabilis, nec ullano
patitur dispensationem. 3° Ratio est quod legum natura-
lium fundamentum sit ipsa hominis natura & conditio,
quae cum eadem semper remaneat, necesse est quoque
ut ipsum natura immutabile sit. 4° Denique hae legum
naturalium obligatio vera est obligatio et efficax, sicut sub
interminatione patens praescripta quod paulo fusius
probandum est.

De Sanctione legum naturalium

Cujuslibet legis perfecta. Duae sunt partes, una
scilicet quae legislatoris praecceptum aut prohibitionem
continet, altera vero quae poenam minatur, quaeque sanctio
dicitur.

His autem omnium Legum et efficaciam ab earundem
sanctione pendet, adeo ut Leges illae quae sanctione
careant vim obligandi non habeant.

Dum cum ita sint aut dicendum est leges naturales
penis et sanctionibus a Deo earum auctore revera esse
munitas, aut nullas omnino dari leges naturales.

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Qui itaque legum naturalium sanctionem negant, systema
 juris naturalis penitus evertunt.

Primo igitur circa legum naturalium sanctionem obser-
 vandum est, eas sanctione quadam naturali esse munitas,
 in eo quod earum observatio premiis quibusdam naturalibus
 plerumque conueniata sit.

Secundo quoniam proditionum & penarum naturalium
 tam arcta non est, et necessaria vltim observatione aut vio-
 latione legum naturalium conjunctis, quin sepeissime
 hominis industria evitari possint, irrita reddi, aut etiam
 in contrarios effectus converti, hinc hinc legum naturalium
 sanctio sufficiens esse non videtur, ad observandam legum naturalium.

Quod itaque an propter emolumenta & incontinentia illa que
 legum naturalium observationem, aut violationem plerumque
 conueniantur, alia detur sanctio proprie sic dicta quaeque
 tota pendat ab arbitrio Legislatoris nimisum Dei.

Quaeque autem afferri possunt argumenta ad probandam
 hanc legum naturalium sanctionem huc redeunt.

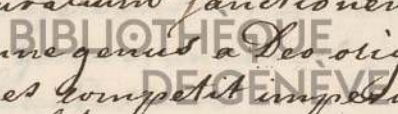
1° humanum omne genus a Deo originem habet, Deoque sum-
 mum in homines competit imperium. 2° Vult itaque Deus
 ut homines sint felices. 3° autem iam hanc autem felicitatem
 assequi non possunt homines nisi certis agendi regulis
 observatis. 4° Vult ergo Deus ut homines illas regulas
 observent. qui enim vult finem, velle etiam media intelligitur.

5° Resum ea est hominis natura, ut leges illae officialiter
 observari nequeant, neque veram parere obligationem nisi
 premiis penisque munita sint. Et ergo Deus illas premiis
 penisque sancit.

Natura insuper Dei non patitur, ut nullo discrimine habeat
 legum illarum observantes & violatores, sed illorum mores
 necessarios adprobat, horum vero improbat.

Iam vero sterilis esse nequit iners aut otiosa divini
 numinis erga homines benevolentia, aut indignatio,
 ergo premiis penisque se se manifestare debet.

Quod ulterius confirmatur ex eo quod alias in humano
 societatis systemate manifesta esset repugnantia. Humana
 enim societas salva esse nequit, nisi premia & poena
 legibus naturalibus adsint.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Serum quandoquidem hae legum naturalium sanctio, hae in vita non
 non manifestatur, Superest, ut dicamus eam in vita futura se se manifestatura
 Quod ulterius ex eo probatur quod ea fit mentis humana naa ut corpo
 interitus animae destructionem solum inferre non possit.
 Animo proterea ea fit excellentia, ut ad paucos durasset annos
 eam creatam fuisse vix ac ne vix qui demum incredibile sit.
 Insuperabili insuper desiderio immortalitatis ab ipso auctore
 sit donata, quod quae eo vehementius est et vividius, quo maiorem
 in facultatibus ex colendis homo curam adhibet.
 Ea denique fit hominis natura, ut sit eius omnibus illis requisiti
 praeditum, quae necessario sunt ad hoc, ut actionum rationem
 reddere possit.
 Merito itaque ex iis quo tum de natura Dei, tum de hominis naa
 cognoscimus concludere licet leges naturales revera praemissis
 ponisque esse sanctitas, hominumque animos esse immor-
 tales. Haec de sanctione legum naturalium.

De Jure Gentium

Denique & hoc observandum est scilicet. Juris naturalis duo
 distinguere posse genera, unum est jus naturale primarium,
 alterum vero secundarium
 Jus naturale primarium illud est, quod ex ipsa hominis
 natura & naturali conditione, citra ullum factum aut
 institutum humanum deducitur. Sic v.g. Pietas erga Deum,
 cultura animi, erga alios homines benevolentia, & cetera
 hujus generis sunt.
 Jus vero naturale secundarium illud est quod factum
 aliquod aut institutum humanum supponit, v.g. domi-
 niorum distinctionem, regnum seu nationum constitutionem
 Haec itaque referimus jus gentium, & quaecumque huius juri
 adtribuuntur, quod proinde nihil est, aliud quam systema
 seu collectio earum legum naturalium quae post regna condita et
 gentes discretas, inter easdem observanda remanent.
 fundamentum itaque juris gentium idem est omnino ac
 fundamentum ipsius juris naturalis, nimirum voluntas Dei
 supremi omnium regum et gentium Regis et arbitri, hujus volunta-
 dubio procul est, ut gentes omnes pari studeant, eamque studiose colant.
 hinc sicut Juris Gentium preceptum jubet, ut gens una
 alteram sibi aequalem habeat.

Handwritten text in French, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect.

De l'usage des remèdes

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Handwritten text in French, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect.

2um Si nulla gens alteram laedat, si vero laeserit damnum restituat.
 3um Si si gens una ab altera laesa sit, haec autem damnum
 resarcire nolit, illa jure merito huic bellum inditese potest.
 4um Pacta inter Gentes servanda, haec autem pacta foedera
 appellantur.

5um Quoniam autem foedera plerumque inveniuntur opera le-
 gislatorum. Hinc legati non laedendi, imo sacro sacra debent
 eorum persona. ut munus sui functionem adimplere possent.
 Ex dictis ita sequitur, non minore spe juris gentium
 ac ipsius juris naturalis auctoritatem quippe quod ab
 eodem autore nimirum Deo proficiscitur. Non minus
 itaque peccant qui jus gentium quam qui jus ipsum
 naturae transgrediuntur. Haec de jure Gentium.

Caput 4um

De officio hominis erga Deum
 seu de Religione naturali

Postquam generalia juris prudentiae naturalis principia
 proposuimus, sequitur nunc ut ipsas differamus inae leges.
 Triplex autem est legum naturalium objectum, Deus scilicet homo
 ipse & ceteri homines, iustitiam faciendum est ab ipsis officiaque
 Deum spectant, quoque religionis naturalis nomine veniunt.
 Religionis vocabulum duplici potissimum usurpatur
 sensu generali nimirum & particulari.
 Generaliter accepta religio nihil est aliud quam systema
 seu collectio omnium legum quas Deus hominibus prof-
 eripuit, eoque sensu religio continet ea officia quibus
 cum erga alios homines, tum etiam erga nosmet ipsos
 Particulariter vero si accipiatur religio, defini potest
 notitia quam de Deo sibi fingunt homines et cultus ex illa notitia
 redundans. Haec autem particulariter sumitur religio.
 Praeterea religio duplex distinguitur, naturalis scilicet &
 revelata, naturalis illa est quae solius rationis ope sibi
 fingunt homines, revelata vero est illa quae expressa
 numinis revelatione proficiscitur.

[Faint, mirrored handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Capitulum III

De officio hominis circa Deum

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

[Faint, mirrored handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

Religio itaque naturalis de qua hic agitur, est illa cognitio
Dei quam solius rationis ope adipsi sunt homines
& cultus quem exinde ipsi tribuunt.

Ex illa vero definitione sequitur religionem naturalem duab.
partibus constare. 1.º notitia scilicet 2.º cultu Dei, Unde religio
naturalis propositionibus theoreticis et practicis absolvitur
Notitia Dei naturalis ad quatuor principalia capita revo-
cari potest. 1.º Deum existere, 2.º Deum hujus universi esse
conditorem. 3.º Deum in hunc universum, tum in huma-
num genus regimen exercere. 4.º Denique nullum attri-
butum in Deum cadere posse quod aliquando involvat imperfectiones.
Itaque notitia de Deo capit est Deum existere, nemo enim
potest colere Deum, nisi sicut au detur.

Deum autem existere superius probavimus, tum ex
necessitate alicujus entis aeterni, tum ex subordinatione
causarum, tum etiam ex structura & pulchritudine mundi.
Secundum notitia de Deo capit est, Deum esse hujus universi
conditorem, quod quidem etiam quia capit praecedens, demon-
stratio nititur, Deum enim non aliter cognoscimus quam ex naa
Quod itaque a Deo conditus sit mundus sic evincitur, mundus
est vel a se, vel ab alio, si ab alio, a Deo erit, sin vero dicas
mundum a se existere, ergo aut sui ipsius erit causa,
aut per se & necessario existet, utrumque autem tum
ratione pugnat,

Ultimus ad Dei notitiam spectat quod 3.º Deus tum
in hunc universum, tum maxime in humanum
genus regimen exerceat, & provida sua cura res omnes
complectatur quod uno nomine Providentia dicitur.
Haec autem Dei providentia dupliciter se se duplicat, scilicet
1.º in genere respectu machinae hujus universi 2.º tum
maxime & singulariter respectu genesis humani.
Generalis illa Providentia ex Dei potentia & sapientia
evincitur, tum etiam ex rerum creaturarum natura, &
ordine quem constantem & immutabiliter observant.
Humanum genus quod attinet, quia corpore consistat homo,
eadem illa generalis providentia cura complectitur,

Les principes de la morale de Dieu
 sont les mêmes que ceux de la nature
 et de la raison. La morale de Dieu
 est la morale de la nature et de la
 raison. La morale de Dieu est la
 morale de la nature et de la raison.

La morale de Dieu est la morale de
 la nature et de la raison. La morale
 de Dieu est la morale de la nature
 et de la raison. La morale de Dieu
 est la morale de la nature et de la
 raison.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

La morale de Dieu est la morale de
 la nature et de la raison. La morale
 de Dieu est la morale de la nature
 et de la raison. La morale de Dieu
 est la morale de la nature et de la
 raison.

quæ cetera animalia fovet; verum respectu hujus partis; quæ homo a ceteris animantibus distinguitur, ut, potè rationis & intelligentiæ particeps, peculiarari etiam ratione provida Dei cura hic intervenit, dum scilicet 1.º animæ salutates in statu perfecto conservat earumque libere permittit exercitium. 2.º dum varias hominis actiones perpendit & attendit, ut secundum ea quæ egerint præmiis ipsis tribuat aut poenam irroget. Quod abundè satis probatum est ex his quæ circa legum naturalium sanctionem diximus.

2.º Aliud denique notitia de Deo naturalis caput hoc est, scilicet nullum attributum in Deum cadere posse quod aliquam involvat imperfectionem.

Ratio hæc est, quod cum Deus rerum omnium causa sit & origo, absurdum esset rem creatam aliquam sibi perfectiorem animo concipere, quæ a Deo omnium autore abesset.

Idea itaque Dei, est idea entis omnium perfectissimi, quod quæ intellectus nostri imbecillitatem infinitis modis superat. Verum tamen cupimus cavendum est ne dum omnimodam Deo perfectionem asserere volumus, commentitium nobis fingamus aut phantastilium aliquod ens.

Quamvis enim per limites humani ingenii non liceat perfectam adipsi Dei ideam, utique tamen fatendum est, nos aliquò modo Deum ratione nostrâ concipere posse, alias enim nulla Religio, nulla lex, nulla Deum & inter homines societas. Imo vero quod est notatu dignissimum quodlibet de Deo loquenda sunt, ut solide

constituantur legum naturalium & religionis fundamenta, ea omnia adæquatè satis loquimur, scilicet summam Dei potentiam, ejusdemque in homines beneficentiam, naturalem hominum ab eo dependentiam, ac proinde divinum in homines imperium perfectè novimus.

Atque hæc de propositionibus theoreticis legis naturalis ~

De cultu Dei seu de propositio- nibus. Practicis Religionis nãalis

Cultus Dei in genere nil est aliud præter complexum actionum
omnium & modorum quibus Deum veneramus.

Hinc patet cultum numinis ejusdem notitiam tanquam
fundamentum necessario præsupponere.

Singula itaque numinis perfectiones accuratius confi-
derata aliam atque aliam in mente hominis excitant
commotionem, prout autem illæ animi commotiones,
vel intus seu in ipsâ animâ, aut exterius vel signis etiam
externis aliis sese explicant; Hinc quoque cultus nu-
minis duplex interioris scilicet et externus.

Interioris Dei cultus ad tria præcipua capita revocari
potest, adorationem nempe, amorem Dei ejusdemque
timorem, ex quibus omnes reliqui cultus interioris
partes, tanquam ex genuinis fontibus deduci possunt.
Adoratio nihil est aliud nisi religiosa illa veneratio quæ
ex contemplatione divinæ naturæ, omniumque illius
perfectionum Deum colimus & persequimur.

Porro inter numinis perfectiones quæ propius ad
hominem spectant, emilet ejus bonitas; infinita enim sunt
quæ a benignissimo numine beneficia accepimus.
Hæc ergo cum ferum revolvit homo, amorem summum in
ejus animo excitari necesse est.

Præterea ex amore Dei procedunt præces & gratiarum actiones
Ex eo vero quod potentissimus sit & justissimus Deus, rectè
colligimus eum esse timendum; optimas enim homi-
nibus tulit leges, quas nemo impuniè migrabit; verbo
Deus ut Deus venerandus, et adorandus, et justus timendus,
ut bonus amandus.

Cultum externum quod attinet, 1.º observandum est externi
cultus nomine nos intelligere omnes illas actiones ex-
ternas quibus nostram erga numen reverentiam,
pietatemque testificamur, aliisque notas salimus.

Hinc liquida constat omnem circa externum Dei cultum
controversiam, hominum, inter se societatem presupponere.
Internorum enim & externorum distinctio ad Deum imme-
diatè pertinere nequit, quippe cui tanquam ordium ser-
vatori, omnia perfectè cognita sunt, sed omnes illi externi
actus signa sunt cogitationum inter homines ideo neces-
saria, quia homo hominis cogitationes non novit, novit
autem Deus

Summa totius religionis naturalis in cultu numinis
interno seu pietate posita est seu consistit adeo ut inter-
nus numinis cultus si in se ipso consideretur, & ab
omni cultu interno separatus, ad res indifferentes merito
referri possit.

Hinc igitur generale hoc principium quoad externum
Dei cultum colligere licet, nimirum Religionem natura-
lem de externo numinis cultu, nihil omnino præcipere
nisi quatenus cum cultu externo aliquam potest habere
conjunctionem.

Cultus externus dupliciter distinguitur, scilicet indirectus &
directus. Ad cultum numinis indirectum referri solent
omnes actiones externæ quæ Deum immediatè non res-
piciunt, quibus tamen jussis divinis obsequium
prestantur, eoque nostram erga Deum reverentiam
et pietatem quoque modo testificamur.

De illo generali & indirecto Dei cultu tenenda est hæc
regula quæcunque actiones externæ cum pietate interna
tam arctâ & necessariâ conjunctione copulantur, ut
hoc sine illis adesse nequeat, illa actiones & cultus inde
redundans jure naturali præcepta intelligi debent,
quæcunque ex adverso cum pietate pugnant vetita
intelliguntur.

Directus vero & externus numinis cultus consistit in
actibus illis externis, ritibus & ceremoniisque quos directo
in honorem Dei instituerunt homines, qui cultus dis-
tinctionis gratiâ appellari cultus publicus potest.
Publico huic cultui referuntur religiosi status, Minis-
trorum religionis constitutio, civium omnium de rebus-
divinis institutio

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to its orientation and fading.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Publici autem cultus necessitas & obligatio ex eo probatur.
 1° quod ille efficacissimum sit medium quo pietas interna
 in cordibus hominum excitetur, foveatur & perficiatur.
 2° Quia fit maxima pars hominum indoles, ut ea vi & perficiatur
 pietatis ingenii destituantur, quod necessaria foret, ut absque
 omni extrinseco auxilio excitentur ad cogitandum de
 rebus divinis, adeo ut merito judicari liceat omnem nu-
 minis notitiam & religionem brevi extinctas iri, nisi
 identidem cultu numinis publico in eorum animis
 suscitarentur. 3° porro cultus publici necessitas ex eo
 ulterius probatur, quod etiam in statu naturali unus-
 quisque pater familias teneatur suos de religione
 rebusque divinis erudire liberos, adeoque ministri
 Religionis personam in familia sustinere.
 Denique si quid in societate civili de externo numinis cultu
 suadeat ratio inquiramus, cultus publici necessitas lulu-
 tentius patebit.
 1° Enim Princeps, Pater est Patrie, adeoque quodcumque
 pater familias in familia, eademque princeps in civitate
 praestare tenetur.
 2° Quoniam proprium Principis munus est ea sup-
 plere aut perficere quae ex privatis, aut omnino non,
 aut imperfecte saltem fiunt. Hinc Princeps provi-
 da sua cura supplere tenetur ea quae ex vitis domes-
 tica institutionibus, circa Religionem deficiunt. Quod
 quidem alia ratione exequi nequit nisi publicos in religione
 ministros ipse constituat & religiosos cultus.
 3° Denique quod per publicum cultum civitatis beati-
 tudo adgeri possit.
 Denique quoad cultus publici, tempus, locum, modum,
 aliaque ejusdem generis, haec omnia hominum ar-
 bitrio relicta sunt, dummodo tamen observetur haec
 regula, scilicet omnem cultus publicum, ita ex lege
 naturali attemperandum esse, ut cum pietate interna neces-
 sariam habeat conjunctionem, & ut ad eam tamquam
 ultimum & extremum omnino referatur. Haec de cultu externo.

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to its orientation and fading.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Impietate

Postquam de pietate diximus, de impietate nunc quod cum pietate pugnat nonnulla subjungenda sunt.

Denotat autem in genere impietas ejusmodi vitium, quo nec de Deo recte sentimus, nec ita ut par est, eum colimus. Quemadmodum ergo primum notitia de Deo caput est Deum esse, ita & prima impietatis species erit atheismus id est sententia eorum qui Deum negant.

Quantum atheismus sit societati exitiosus, facile patet sed quaeritur an ex eo quod atheismus sit detestabilis, gravissimis penis coerceri possint et debeant qui eum foverent. Cum hac distinctione respondendum est, si Atheus publice edoceat, ut errorem propaget suum, tunc utique atheus penis et quidem pro ratione circumstantiarum etiam gravissimis merito laeri potest.

Prætid est quod Atheus ejusmodi firmissima & ultima societatis humanae vincula & fundamenta peritius subvertat ac proinde æque puniri possit ac ille qui furtum v. g. litium dicitur. Si vero Atheus errorem suum abditum gerat, nec ulla ratione eum propagare tentet sane adversus talem, penam nullam dicitur vatis; errantis pena est doceri, exitus Deo commendandus.

Verum quod hic probe notandum est, hoc est nimis summa circumspicione hic opus esse, nec temere & extra justam rationem atheismi notam probris ceteroquin & cordatis vivis inuramus.

Non minus Deo injurii sunt ii qui Providentiam tollunt, Quod effectum enim moralem perinde omnino est utrum quis negat Deum existere vel ab eodem res humanas non curari, cum utrumque omnes leges naturales, omnem religionem tollat.

Frustrà enim metueretur aut coleretur ens illud quod nullas nostras curas tangeretur, nihilq; boni aut in nos conferre vellet. Et cultum nunquam quod attinet triplici potissimum ratione adversus eum peccatur, 1. si si Deus plane non colatur. 2. si res creata ut Deus colatur. 3. si non eo modo colatur quo ex rationis precepto coli debet. —

Hinc ergo Deismus, Idololatria, Superstitio originem ducunt. Deismus itaque est vitium quo quis Deum plane non colit, ex eo quod provida sua cura res mortalium regi inflicatur. Idololatria vero est vitium quo rem creatam divinis prosequimur honoribus.

Superstitio denique cetera vitia omnia circa numinis cultum complectitur, quae contra recta rationis praescriptum fiunt, id est ita ut cultus ille ad pietatem internam nil omnino conferat, vel etiam eum ea pugnet. Atque haec de impietate. Denique & hoc observandum superest, scilicet religionem esse firmissimum imo & ultimum societatis humanae vinculum & quidem tum respectu societatis naturalis, tum etiam respectu societatis civilis.

Verum non indistincti qualibet Religio illos praestat effectus nisi enim 1° sociabilis sit. 2° ad junctam habeat de vita futura persuasionem, via ac de via quidem societatis humanae felicitatem promovere poterit, sed ex adverte enormiter turbare poterit.

De officio hominis erga se Capitulum 5um ~ ipsum ~

Expositis illis officiis quae ad Deum immediate pertinent sequitur, ut ad ea deveniamus officia quae ad hominem ipsum spectant.

Omnia hominis erga se ipsum officia ex filantia seu ex bene ordinato sui amoris, tanquam ex fonte deduci possunt si quidem alia nulla via hic se se offert quae Dei voluntatem hoc respectu cognoscere possimus.

Quod enim natura omnibus insitum sit sui ipsius amor & propriae felicitatis desiderium, quod homines statim ac nati sunt, ita sibi commendentur ut nihil se cuique laevius sit, quod ad bona atque utilia natura non modo singulos ducat, sed trahat, parique vi a contrariis absteineat. Haec omnia inquam satis superque demonstrant voluntatem Dei hanc esse, ut homo propriae conservationi, perfectioni ac perinde vere felicitati studeat.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is written in a cursive script and is mostly illegible due to the angle and fading.

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is written in a cursive script and is mostly illegible due to the angle and fading.

Verum quoniam homo, nec solus, nec sibi soli natus est & peculiariter insuper habeat cum Deo relationem, ita sui ipsius amor exercendus est & attemperandus ut neque religio inde ledatur nec socialitas.

Primum itaque principium & fundamentum officiorum hominis erga se ipsum, hoc est seib. exerceandam esse filantiam. Maturam cuius vis convenienter et sine lesione religionis & socialitatis.

Præmissis hisce generalibus principis, videamus jam particulatim quibus partibus consistant officia ad quæ homo erga se ipsum obligatur.

Primum & generale præceptum quod hic se se offert hoc est, conservationi suæ stude; hoc enim aliorum omnium fundamentum est.

Velle autem Deum ut homo se se conservet, exinde probatur quod vita totius humanæ felicitatis fundamentum sit. Deus ergo dum vult ut homini bene fit, vult etiam ut vivat. Quoniam autem homo duabus partibus constat, corpore scilicet & animâ, animâ vero nobilissima est sui ipsius pars, hinc nascitur aliud speciale præceptum, nimirum culturam animi ceteris partibus culturæ corporis præferre.

Hæc autem animi cultura ad duo generalia capita revocari potest sapientiam nempe et virtutem.

Illius opæ assuescit ad veritatem de rebus omnibus iudicandum præsertim in quæ ad felicitatem conferre possunt, Virtus vero in eo consistit ut motus animi et voluntatis ad normam veritatis constantiter revocentur et adtemperentur.

ad rationis culturam pertinet primò notitia Dei, cultusque divini, qualem eam Superiori capite præscripsimus. Qui enim fieri possit ut homo propria felicitatis eâ qua per se ratione consuleret, nisi cognosceret eus illud a quo habet originem, pendetque natura,

Post hæc cultura animi circa hoc versari debet, ut homo se ipsum suamque naturam exploret & nosse dilat.

In his principis non paucas conclusiones homo elicit. Nunc itaque præcipiet homo seib. divino imperio subiectum in hoc potissimum incumbere debere, ut voluntatem Dei cognoscat ei que in omnibus obtemperet. —

2° Etiam colligit homo se humano societatis membrum esse ac per consequens omni modo colendam esse societatem.

3° Quoniam pro ceteris animantibus homo proclavis facultatibus a Deo fuit donatus, hinc certo colligere debet non levi impetu sibi vivendum esse, sed quae agenda sibi sunt prius recte exponenda & disponenda.

4° Verum ut proclavis & nobiles sint facultates ille quas homo a Deo accepit, nihilominus tamen finita sunt & potentia animi, simulque oppositis visceribus certis circumscriptis limitibus.

Hinc sedulo inquirendum quo usque facultates nostrae progredi possint, quibus vero limitibus circumscriptantur. Stultum enim ac frustra-
neum foret appetere ea quae supra visceribus posita sunt. ^{visceribus} supra non nitendum.

Verum quoniam homo innumeris rebus extra se positis indiget, ad sui conservationem, tum etiam ut vitam commodè & ornate transigere possit hinc & illa pars culturae animi maximè necessaria est, scilicet ut homo justum pretium rebus quae undique ipsum circumstant ponere discat, ex hoc enim addebet quantum circa quaque earum coniti debeat.

Omnia autem bona externa ad tria procliva revocari possunt
1° honorem nempe & gloriam. 2° opes. 3° voluptates.

Inter haec bona externa primo loco ponenda est opinio prostantia et excellentiae unde honor nascitur et gloria.

Duplex autem distingui potest gloria, una est simplex, seu communis, altera nobilior seu intensiva.

Simplex vel communis existimatio, ea viri boni opinio, quae regulariter ex legis naturalis et officii nostri observatione provenit. Circa hanc sequentes leges observandae sunt. 1° omni opera omnique studio paranda est sibi hae viri proclivi opinio & conservanda. 2° si vero penes nos non fuerit calumnias & falso conceptas de nobis opiniones discutere conscientia rectitudo nos merito solari debet.

Nobilior vero seu intensiva existimatio quae honorem & gloriam proprio sibi dictam parit, ea est quae ex proclavo aliquo fascino nascitur. Illa itaque eatenus duntaxat querenda quatenus cum factis reverè proclavis, id est rationi congruentibus & notabilem humanam societati utilitatem afferunt conjuncta est.

Protervia cavendum est, ne postquam gloriam consecuti sumus, animus arrogantia & insolentia superbiat. sed potius honoribus & gloria ita ut utendum ut beneficiarius alius.

Fortune bonis & opibus indiget homo ad vitam conservandam, & feliciter transigendam, Hoc est circa divitias sequentes observanda sunt regulae

- 1° Lasanda opes, si deficiant, & quidem modo legitimo id est sine aliorum lesione
 - 2° Verum quoniam indigentia nostra non est infinita, hinc ad naturae modum necessitatem & sobrietatem divitiarum desiderium attemperandum est.
 - 3° Partis divitiis non alio modo habende sunt, quam pro subsidio nostrae necessitatis & materia de aliis bene merendi.
 - 4° Ita attemperandus est divitiarum usus, ut avaritiam & quae ac prodigalitate sedulo fugiamus.
 - 5° Denique possidenda sunt opes tanquam in certa & ita animus aperiendus, ut amissis opibus non coincidat.
- De voluptatibus vero sequentia observanda sunt, 1° voluptatis duplitis sunt generis nimisum vel innocentes & permixtae, vel prohibita.

Innocentes seu licitae voluptates illae sunt quae sui naturam ad conservandam perfectam hominis potius conferunt quam nocent, quibusque sui prosumus illas aliorum hominum iure.

Prohibita vero voluptates dicuntur illae quae conservacioni hominis, ejus perfectioni potius nocent, quam profunt vel etiam quae cum aliorum hominum damno sunt conjunctae.

His ita licitas & innocentes voluptates degustare licet. Verum tamen cavendum est, ne maximo earum voluptatum non homo crevetur & corporis animique vigor opprimatur, tum enim voluptates illae quae in se ipsis licitae sunt, illicitae esse incipiunt, ab illicitis vero sedulo est abstinendum. Atque licite prope modum partibus constat animi cultura & absolvitur.

Verum praeter hanc generalem culturam animi quae omnibus est necessaria, alia datur particularis animi cultura in variarum rerum, artium, et scientiarum notitiis consistens quodque non quibusvis adeo necessaria est,

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Sed catenis duntaxat cum naturalis dispositio et Status, condi-
tioque concurrunt.

De artibus & scientiis sequentia observanda sunt. 1° de utilitate
artium illarum quae necessitatibus vitae aut commodis infer-
viunt, nemo est qui dubitet.

2° Scientiarum verò & litterarum studia ad perficiendam
bonam et innatam indolem non parum conferunt.

3° Verum non omnes scientiae pari dignitate habendae sunt.
earum quatuor distingui possunt classe pro ratione
utilitatis quam humanae societati afferunt.

4° Aliae scilicet necessariae sunt, aliae utiles, elegantes, aliae &
curiosae, aliae denique vanae & inutiles.

5° Illis qui circa litterarum studium versantur observan-
dum, ut eas ad usum aliquem vitae humanae referant, non
verò tempus fallendi gratia et cum neglectu aliorum
ostiosum vis se se immergant. Longè præstabilius est de
rebus utilibus meditari habere scientiam, quam de
inutilibus exquirere, homo si quidem non speculandi
sed agendi causa natus sit.

Hinc quoque & hanc consequentiam elicere licet, nimi-
rum unicuique temperativè honestum est et utile
vitae genus eligendum esse secundum impulsum genii,
corporis, atque ingenii nobilitatem, natamve conditionem.
Verum quoniam hanc animi culturam & perfectionem
propriis viris omnes sibi parare non possunt, hinc
denique ad hanc consequendam ab hominibus probis &
sapientibus necessaria auxilia postulare debemus, et
erga illos docili nos præbere animo.

De Cura Corporis

Hactenus de anima usque quae ad ejus culturam necessaria
sunt: peragenda nunc ad ea quae & cultura corporis exigat.
Inter bona autem eminet 1° vita, 2° post hanc corporis sanitas
3° membrorum integritas tertiam occupat classem.

Hinc fluit præceptum vitam sanitati, sanitatem integri-
tatem membrorum præferat.

De obligatione ad propriam vitam conservandam res manifesta, si-
quidem vita bonorum omnium principium est et fundamentum.

Proterea quoniam nemo ipse sibi vitam dedit, sed eam a benignissima manu creatoris accepit, & quidem non sibi modo. Sed etiam aliis. Sic necessario sequitur homini in propriam vitam hanc non competere potestatem, ut eam pro lubitu deselinquere possit.

Porro quoniam vita per sanitatem & membrorum integritatem conservatur, hinc est quod ad utrumque homo obligatus sit. Inducuntur igitur sanitati prosunt sequenda, contraria vero sedulo fugienda.

Hinc corporis vires congruentibus alimentis ac laboribus firmande sunt & conservande, sicut ex adverso intemperantia cibi potusque fugienda, quo nomine vitanda in-gluvies, ebrietas, immodica Venus & similia.

Hæc principia & quæcunque ex illis permanant officia manifesta sunt et extra omnem dubitationem posita. Resum superveniunt nonnullæ questiones solutu difficiliores de quibus nonnulla satjurgenda sunt.

Prima itaque quæ huc se offert examinanda questio est de jure in propriam vitam. Inducitur hic a & quousque homini aliquam in propriam vitam competat potestas

Igitur ut rem a principio repetamus ex iis quæ superius diximus, generale hoc principium colligere licet, nimirum omnimodam homini non competere in propriam vitam potestatem, neque posse eum pro lubitu eam relinquere: sed potius in eos usus vitam impendere, quibus ab ipso Deo destinata est. Qui hanc regulam & officium inde redundans violant propositi dicuntur.

Propositi itaque dicitur ille qui vitam contra legis prohibitionem, sibi ultro directè vel indirectè aufert.

Quo igitur, uti alias, ita hic etiam requiruntur ad hoc ut propositi interemptio in vimem intadat, 1.º nempe voluntas seu consilium, quod in definitione inveniatur per verbum ultro: 2.º insuper requiritur legis prohibitio, alias enim nullum esset peccatum, quod etiam aperte in definitione declaratur.

Hinc sequitur duplicis generis exceptiones licet occurrere
 posse, ubi propria interemptio in evimem non incidat, si scilicet
 1° voluntas vel consilium, 2° legis prohibitio deficiat.

ad primam exceptionem pertinet cædes sui ipsius ab eo facta
 que alienatione mentis, vel perpetua vel temporaria laborabat.
 Legis vero prohibitionem quod attinet, ea cessare presumitur,
 1° quotiescunque vel Dei gloria, vel societatis humane
 felicitas, nonnisi cum aliquo nostro vitæ periculo promo-
 veri potest. 2° quotiescunque finis a Deo intentus, dum vitam
 hominibus concessit, amplius obtineri nequit.

Si vero v.g. pro Reipublice salute merito militas certissi-
 mum suberit vitæ periculum, vel etiam ad reprimendam
 calamitatem incendio similive causa excitatam, legitime
 facta quandoque prosperare possumus.

Sed vero ex miseris & calamitatibus illis que vitam humanam
 communiter concomitantur, cessare legis prohibitionem suffi-
 cients non est prosumptio si quidem communes vitæ cala-
 mitates non impediunt quominus & nobis & aliis adhuc utilis
 esse possit.

Verum si agatur de ingentibus miseris, quibus æquo animo
 tolerandis homo imparum omnino se sentiat, quæque non
 nisi per mortem terminari possint, tunc cessare legis pro-
 hibitionem verosimile est, eo vixitum casu vitæ nec nobis
 nec cæteris amplius utile esse potest.

Exemplum est. si fingamus hominem cauro aliove morbo
 eo usque laborantem, ut omnis ei proclusa sit sanitatis spes,
 sed ex adverso certissimum sit cum in acerrimis cruciatibus
 brevi vitæ functurum.

Verum hic tria sedulo observanda sunt, 1° nos de hac quæ-
 stione non pronuntiare haud sine ulla hesitatione sed eam
 duntaxat in medium proferre opinionem que verosimi-
 lior videtur.

2° Hujusmodi casus in quibus licita sibi videtur sui ipsius
 interemptio per raros esse & insolitos adeo ut ex illis qui facta
 sibi prosperaverunt decem v.g. numerentur, vix unus reperitur,

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely French or Italian, covering the majority of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

qui in circumstantiis necessariis fuerit profectus ad hoc ut
sui homicidium in evitandum non incidat.

3° Denique quod hic sedulo observandum, hoc est scilicet quodcum-
que hinc in medium attulimus de homine sibi ipsi relicto
& solius rationis dictamine attente intelligenda sunt.
atenim nullum dubium est quin christiana religio sui ipsius
interemptionem in quocumque casu omnino prohibeat.
Ratio autem differentia haec est, quod nimis in extremis
vita malis extraordinaria etiam auxilia nobis promittat
christiana Religio, de quibus extraordinarius homini
soli rationi relicto non adeo constat nec ulla potest esse certa
cognitio. Atque haec de jure in propriam vitam ~

De violenta sui defensione

Secunda quae hic se se offert examinanda questio est de
jure quod quisque habet se se adversum injustum
aggressorum defendendi, quousque jus illud extendi debeat.
Sapere itaque evenire potest ut violentia & societas conflit-
tentur dum scilicet salus nostra ab alio homine injuste
ita in periculum injicitur, ut vel nobis sit perendum
aut grave aliquod incommodum subeundum, vel alter
cum lesione, vel ad nelem usque sit propulsandus.
& violentam sui defensionem hoc casu non licitam esse &
proceptam esse manifestum est.

Et enim nostri ipsius primario habendam esse ratio-
nem ex natura satis patet, quisque enim sibi proxi-
mior est quam alius, natura autem dum unumquemque
sibi commendat, & vitae conservationem injungit, media
quoque ad hunc finem obtinendum necessaria itidem
jubet, jam autem inter ea media est violenta sui de-
fensio, ubi alia vitam adversus injustum aggressorem
conservare non possumus.

& cum violenta sui defensio quaedam cautelas re-
quisit quae omnes sub modestamine inculpatae tutela
continentur.

In genere ut ad hoc inculpata tutela moderamen observetur
tria haec observare necessarium est. scilicet.

1° Ut injusta sit aggressio, alias enim si justa foret eo
ipso quod ipso injusta fieret defensiva
2° Ut alias periculum tuto removere non possimus quia
per lesionem, vel etiam mortem aggressoris si igitur
sine lesione alter possit repelli queat, dummodo id fiat
sine damno nostro, ipsi parcendum erit, quod regula
ex filantid et sociabilitatis fonte conjunctim profluit,
aequabili hoc temperamento utrique satis fit.

3° Denique requiritur ut defensio aggressioni sit adtem-
perata. Haec enim illius regulae est fons et fundamentum
His generaliter ita praemissis videamus jam particu-
lariter quibus regulis constare debeat huiusmodi defensio.
Ante omnia distinguendum utrum qui se defendit
in statu naturali, an vero in civitate vitam agat.

In statu naturali dum quis se hostem mihi proficitur,
quamdiu in statu hostilitatis perseverat, nec signa
penitentiae ostendit, jus mihi adversus ipsum inde-
finitum & illimitatum competit, donec injuriam
a me repellerim, securum & tutum ab eo me profiterim
damnumque reparationem ab eo obtinuerim.

Idque non modo si vitam meam aggrediat directè,
sed & si vulnerare & ledere duntaxat aut etiam res
salvo corpore eripere conetur.

Circa vero tempus quo huiusmodi defensio suscipi
potest, sequentes observandae sunt regulae.

Ob solam invasionis suspicionem ex communi hominum
malitia ortum, nemo est occupandus, sed qui invasio-
nem metuit, cautionibus innociis sibi consulere debet
& juxta regimen prudentiae

Ubi liquido adparet alterum circa inferendam mihi
injuriam, v. g. arma preparat, milites confersit,

[Faint, illegible handwritten text in French, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

licet conatus suos nondum expresserit, tum ei veluti hosti recte occurratur, tempus enim legitimum suscipiendae defensionis, quo ad statum naturalem, non est praesens repetendum ab actuali invasione, sed a certa & indubitata ad invasionem preparatione.

Proterea & in naturali statu non solum in praesens intentatum periculum repellere licet, sed et hoc depulso, eosque in saevam sequi possum, quod ab illo in futurum mihi sufficienter cautum fuerit: alias enim inutilis esset defensio.

Si vero qui prius injuriam mihi intulerat, penitentiam ductus veniam petat, damnique reparationem offerat, in gratiam tum ipso, si de accepta, redire debes, hoc enim ex postulat & societas & humanitas.

Quod si aggressus ultra modum huc usque praescriptam defensionem persequatur, & depulso jam periculo sufficientem de non ledendo in praesens cautionem, damnique restitutionem, ab aggressore oblata accipere recusat, tum persona veluti mutantur & primus aggressor legitimam habet sui defensionem. atque hinc pro modo regulis constat in statu naturali, violentas sui defensas.

In statu vero civili paulo aliter sese habet & facultas se se defendendi artioribus limitibus circumscripta est. Ratio generalis haec est, quod in civitate adest Magistratus, aut princeps qui cum potestate universorum fuerit instructus, efficacissime potest injustum aggressorem reprimere & ab ejus violentiis alium tutum reddere.

Itaque tunc temporis duntaxat violentiam sui defensionem licite adhibent illi qui in civitate vivunt, quando per circumstantias non licet ad magistratus recurrere, ejusque auxilium ad arcendum injuriam implorare. Proterea violentia sui defensis in civitate ad necem usque aggressoris tum demum progredi potest, si periculum vitae imminet, aut boni vitae, & qui pollutis, quodve irreparabile fit. —

Si enim ageretur de re minoris momenti, cuiusve ablatio a Magistratu reparari posset, tunc equidem injusto aggressori resistendi licentia mihi conceditur, non tamen usque ad illius necem.

Consequenter autem progredi duntaxat potest violenta sui defensio, donec presens tantummodo periculum depellatur, cautis vero de non offendendo in posterum arbitrio Magistratus relinquenda est.

In statu civili tempus quoque expediendo defensionis tam laxum non est quam in statu naturali, tempus enim legitimum instituendo defensionis a certa & indubitata ad invasionem preparatione non incipit, tamen enim adhuc ad Magistratum confugere licet, sed ab actuali tantum lesione.

Denique si Magistratus ad quem confugimus imminens periculum nobis arcescere denegat, neque me ab hoc tutum prestare velit, tunc utique eodem modo saluti meae mihi consulere licebit, ac si in libertate naturali constitus essem, quo refertur exemplum Moysi qui Aegyptiam Israelitam male habentem occidit.

Quod de defensione vite diximus, locum etiam habet adversus eos qui libertati nostrae insidiantur, libertas enim ipsius vite, bonorumque omnium presidium est et propugnaculum. Idem jus quoque nobis competit adversus eum qui nostrorum membrorum mutilationem intenderet, idque tam in statu naturali quam civili iudicium quod attinet pari passu ea cum vita ambulet ac per consequens idem jus ad utriusque defensionem competit.

Ad id ut etiam cum aggressoris eode possit mulier pudicitiam defendere, ea si quidem bonum est inseparabile. Idem etiam jus quoad pudicitiam servandam obtinet in libertate civili, cum in civili statu pudicitia

prostantius esse bonum quam in naturali societate.
 Tandem vero lesio in statu naturali, si eoque procedat, ut
 vita ea calumniis miserrima atilui reddatur, etiam per
 eadem ledentis defendere poterit.

Verum in civitate quoniam uniuscujusque fama et exis-
 timatio ex privatorum arbitrio non pendet, sed a principis
 judicio hoc est ad Prinzipem vel Magistratum hoc in casu
 semper recurrendum est.

Ex his quae hucusque diximus, sequitur defensionem a vin-
 dicta longè differre, hancque jure naturæ omnino esse prohibitam
 vindicta scilicet nihil aliud est propter aggressoris dolorem et
 perniciem habet, propositum ideoque finito periculo exercetur.
 Nullum autem jus in aliorum vitam, aut bona lex natu-
 ralis nobis concedit, nisi quatenus illam ad injuriam pro-
 pulsandam necessarium est, quamobrem etiam statim atque
 sui defensio eoque procedit, ut vindictam sapiat in crimen
 atque hoc de casibus illis in quibus ex facto alterius dolore
 sumus aggressi.

Si vero aggressor non ex dolo, sed ex errore nos aggrediat
 licet eo casu, nullum sit in eo delictum, nihilominus tamen
 adversus eum licita est defensio, etiam ad necem usque si
 circumstantiæ id exigant.

Verum hic omnino requiritur. 1° ut nullâ aliâ viâ quam
 per erroris lesionem periculum fugere poterimus. 2°
 ut per nos non faterit, quominus erroris errorem existeret
 suum. 3° ut mitius lum eo agamus quam lum aggressore
 dolore, denique hoc duntaxat intendamus, ut profusus pe-
 riculum a nobis propulsemus. atque hinc de legitima
 sui defensione sufficiunt.

De Jure et Favore necessitatis

Fidelitas cum socialitate conflictari potest, vel ex facto alterius doloso vel ex necessitate.

Est autem necessitas hoc loco, periculum vite, membrorum aut etiam verum sine culpa nostra excitatum & nobis imminens, ex qua unica ratione duntaxat ea adire possumus si sit actum vel Religionem, vel socialitatem vel etiam sui ipsius amore prohibendum suscipimus, vel proceptum omittimus.

Sic observandum est tres omnino dari obligationes proprias que perpetuo homines stringunt ac veluti premunt, obligationem nimirum erga Deum, nosmetipsos & alios homines. Sape autem ex concursu harum obligationum apparet inter eas oritur pugna, qua fit ut omnibus eodem tempore satisfieri nequeat. Dubitatur itaque quoniam ex illis obligationibus in concursu ex necessitate orto prior esse debeat & prerogativa gaudere.

Et quoniam faciamus satis nonnullis distinctionibus opus est, pro variis casibus qui dari possunt, verum antequam per varias easdem species nonnulla prenotanda sunt.

Et quidem quoniam hanc de jure necessitatis locum duntaxat habere in dubio, ubi scilicet legislator in neutram partem discrete quid pronuntiavit, tunc igitur conjecturis locus datur.

Et hoc insuper prenotandum est nimirum ad hoc, ut necessitatis exceptio legitime allegari possit, omnino insuper requiritur ut sine culpa nostra periculum imminet alias enim si culpa periculum precesperis frustra & inutiliter quis necessitatis exceptionem proferre vellet, cum nequidem nunc sit necessitas.

Hic ita premisis jam per singulas eundem que possunt dari species & quidem quoad leges illas que Deum immediate inspicunt sequentes observanda sunt regulae

1.º quoties susceptio, vel omissio actionis Dei contemptum aut abnegationem in se involvit, toties lex quo illam actionem prohibet aut prociipit necessitatis exceptionem non admittit. Ratio generalis huius est quod omnium obligationum quae hominem adstringunt, maxima ac potissima sit ea quae erga Deum tenetur.

2.º Quoties vero susceptio aut omissio actionis alias prohibita vel procipta contemptum Dei non involvit, toties lex necessitatis exceptionem admittit.

Ratio est: cum enim tunc temporis Dei honor non periclitetur sed in tuto sit & securus, ex eius benevolentia erga humanum genus obligatio suspensa praesumitur. Neque enim conijcere fas est summum numerum a nobis enpostulare, ut vitam aut bona frustra & inutiliter summo periculo committamus. Ad exempla regulas ut adplicemus sic v.g. mortis vitanda gratiam Deum blasphemare aut ipsum abnegare, cultusque eius & obsequio omnino renuntiare, nefas est, omnes enim illi actus in Dei contemptum & abnegationem redundant.

Si vero procipta quae hominem ipsum concernunt cum iis prociptis quae ad alios homines spectant, conflictentur sequentes observanda sunt regulae.

Inter procipta alios homines concernentia, affirmativa quae aliquid fieri jubent, distinguenda sunt a negativis quae quid fieri prohibent. affirmativa procipta necessitatis exceptionem admittunt, sic v.g. lex naturalis jubet ut alteri egerenti et famelicis cibum impartiamur, sed si ego ipse eodem cibo egeam, sane eo casu non teneor panem dare famelicis & sic de ceteris.

Ratio autem hujus regulae haec est, scilicet Deus dum precepto affirmativo voluit, ut in alios bonum conferamus, voluit etiam nobisque injungit propriae vitae conservationem, cum autem unusquisque sibi proximus sit, hinc primo illa Dei voluntas quae alias nobis commendat ex posteriori quo nostri iuram nobis injungit restringenda videtur. Praecepta vero negativa alios spectantia indistincte necessitatis exceptionem non admittunt, sed ita distinguendum est,

Quoties susceptio actionis alias prohibita medium est certum depellendi periculum, nec majus aut aequale malum in se continet, quam imminens necessitas toties lex necessitatis exceptionem admittit.

Sed contra quoties actio prohibita est medium incertum depellendi periculum, & majus aut aequale periculum in se continetur, toties necessitatis exceptionem lex naturalis non admittit.

Nullum autem medium certum illud quod cum respiratione periculi physici & necessariam habet conjunctionem, incertum vero quod arbitrariam duntaxat cum respiratione periculi conjunctionem habet, vel a libidine ejus qui necessitatem attulit dependentem. Proterea & hic observandum est quod mali quantitas physice estimari debet, ad moralem eum estimationem respectu nec potest nec debet, cum de eo ipsa sit questio.

Ratio autem generalis harum regularum haec est quod scilicet ex circumstantiis a nobis memoratis satis probabiliter conjicere liceat Dei voluntatem hanc esse, ut exceptionem necessitatis adprobet.

Lex enim naturalis ad utilitatem generis humani data est, adeoque bonum & malum morale ex bono & malo physico

metiri & existimari debet.

Positis hinc regulis ad exempla nunc applicanda sunt; si plures v. g. in scapham insilierint quam illa ferre possit, adeo ut vita periculum omnibus imminet, nisi quidam eorum scapha ejiciatur & sorte definitur fuerit quinam ejici debeant, tum si quis sortis periculum subire detrectaverit, quaeritur an hic absque ulteriori deliberatione precipitari queat, ut reliqui ferrentur responderemus affirmative.

Hoc enim est medium certissimum evadendi à periculo quod physicam & necessariam tum cessationem periculi conjunctionem habet, quodque minus malum in se complectitur, quam erat illud quod ex necessitate imminet.

Aliud exemplum: duobus fugientibus hostis visibus longe superioris & mortem intentans, instat, unus eorum vel sponte post se adjecto vel porta clausa alterum in presenti vita periculo destituisse poterit si interque simul servari nequeat. Verum si servus hostis aut princeps mihi mortem intentans liberationem polliceat & vitam si testum innoentem occideri, tum exceptio necessitatis ab homicidii crimine & pena non liberat. Medium enim quod mihi subministratur, avertendi periculum incertum est nullam habens cum periculo necessariam conjunctionem.

Ratio autem propter quam præcepta negativa alios conludentia difficilius necessitatis exceptionem admittunt quam præcepta affirmativa hoc est scilicet quod præcepta negativa ad humanam societatis facilitatem longe magis necessaria sunt quam præcepta affirmativa, adeoque æquum est ut difficilius exceptionem admittant quam hæc.

Denique tantus enim necessitatis favor, ut quamvis regularitate homini non sit jus in sua membra, neque illa pro lubitu mutilare aut perdere possit, licet tamen in casu necessitatis abscondere membrum insanabile vitio correptum, ne totum pereat corpus, duo namque inter mala seligendum est minus.

Cap. sextum

De officiis hominis erga alios homines et primo quidem de custodienda aequalitate naturali.

Expositis officiis erga Deum iis quae hominem ipsum spectant; sequitur tertia pars quae est de officiis erga alios homines. Fontes autem et principia ex quibus deduci debent officia hominis erga alios homines: itidem ex conditione & statu in quo genus humanum a Deo profectum est repetenda sunt.

Igitur haec est generis humani conditio, ut homo hinc in terris solus non vivat, sed una cum innumeras aliis hominibus, quibus eadem est natura, eadem facultates, idemque felicitatis desiderium.

Proterea homines omnes alii aliorum ope & auxilio adeo indigent, ut nullus sit qui ea se ipso & absque aliorum adjumento vitam feliciter transigere possit.

Porro si ulterius inquiramus in originem conjunctionis illius quae inter homines omnes intercedit, animadvertere licebit conjunctionem illam neque fortuito natam esse, neque hominem conditorem habuisse, aut architectum, sed eam a Deo ipso humani generis autore institutam fuisse. Scopus vero Dei dum homines condidit, eosque in terra collocavit, hic fuit scilicet ut mutuis officiis societatem hanc naturalem colerent eoque ad felicitatem pervenirent. Quorsum enim spectat singulorum cordibus insculptum illud felicitatis? quorsum pertinet quod ad hanc felicitatem assequendam, alii aliorum ope & auxilio necessario indigeamus? quorsum quod a solitaria via abhorreamus

Societatem vero appetamus, suscipemus? quorsum quod
 homo naturali & tam arcta conjunctione cum aliis homini-
 bus Societatis, ut velit nolit, cum iis necessariis vitam tran-
 sigrere debeat. Quorsum hinc sexuum disparitas, quod om-
 nium Societatum quasi basis ac fundamentum? Quorsum
 denique opportunitates, habilitatesque reliquae corporis,
 vis moderatio, vis orationis quae conciliatrix est hu-
 manae maximè Societatis? Quorsum inquam hinc omnia
 nisi ut intelligamus nos ad Societatem esse natos, ac
 proinde ad auendam fovendamque naturalem quae
 inter homines intercedit conjunctionem simus promoves,
 omnesque proprias vires atque facultates hinc in
 finem in medium conferamus.

Humana itaque & naturalis Societas nihil est aliud quam
 hominum omnium in certum aliquem finem, communem
 nempe felicitatem ab ipso Deo instituta conjunctio.
 Ex dictis itaque primum hoc est generale proceptum
 quodque aliorum omnium principium est, colligere
 licet nimirum socialiter vivere, seu fac ea omnia quae
 Societatis humanae felicitatem promovere possunt,
 eamque adjuvare, contraria vero sedulo fuge.

Quo verbo Deus humani generis autor voluit quodcumque
 ad illius conservationem & felicitatem tendunt, sed extra
 Societatem genus humanum conservari nequit, nec
 felicitas illius promoveri ergo Deus vult ut homines
 in Societate vivant. ergo probat quodcumque ad Societatis con-
 servationem tendunt, ergo improbat quod ab illo scopo abluunt.
 Ex his quae huc usque diximus manifesto sequitur Statum
 hominis naturalem esse Statum pacis, non vero Statum
 belli omnium in omnes, atque hinc de fontibus & prin-
 cipiis officiorum hominis erga alios homines.

Omnia autem socialitatis praecepta non sunt unius generis, alia enim sunt absoluta & generalia, alia vero hypothetica seu conditionalia.

Absoluta ea sunt quae omnes homines, quales & in quovis statu viventes obligant, citra & ante ullum factum aut institutum humanum.

Hypothetica vero seu conditionalia ea sunt quae aliquod factum aut institutum humanum supponunt, ac inde ortam conditionem adventitiam.

Inter absoluta & generalia praecepta alios locum occupare debet quod est de cognoscenda & custodienda naturali hominum aequalitate.

Fundamentum enim jura societatis hauriendae ex natura & singulorum hominum estimari debent. quae natura cum eadem in omnibus deprehendatur, hinc pro primo socialitatis praecepto merito supponere licet, illud quo naturalis hominum aequalitas commendatur.

Enim vero naturam humanam omnibus in hominibus univertum eandem esse manifestum est, una est hominibus omnibus eademque ratio, & eadem facultates vires propensum aequales, finis idemque felicitatis desiderium, uno verbo una omnes continet definitio, ut nihil sit uni tam simile, tam par quam omnes inter nosmet ipsos homines. Ex illa autem paritate seu aequalitate communis, ejusdemque naturae sequitur quoque juris communio inter omnes & paritas adeo ut omnibus hominibus ad colendam cum aliis vitam sociale inumbat obligatio, quaeque omnes homines aequaliter stringat.

In eo itaque consistit quam commendamus aequalitas, scilicet ut omnes homines teneantur ceteris paribus ea officia aliis prestare quae ab iisdem expostulant, adeo ut nemo hoc respectu pro ceteris aliqua praerogativa gaudeat.

Cavendum est itaque ne aequalitas de qua hic agitur pro aequalitate mere physica, quae in paritate visuum & facultatum

consistit, accipiatur quam commendamus, aequalitas est aequalitas
moralis, seu potius juris qua unus quisque eodem jure quod
in alios statuerit ipse met erga se ipsum uti teneatur.

Hoc autem socialitatis proleptum de custodienda naturali
aequalitatem non modo omnibus hominibus commune sed
et perpetuam parit obligationem nec ullam exceptionem patitur.
Ratio est quod fundamentum ejus sit hominis ipsa natura
statusque conditio quae immutabilia sunt.

Quandocumque igitur aequalitas hominum quae facti est,
statu adventitio & ex facto hominum immutatur, illa
tamen juris aequalitas perpetuo manet eadem adeoque
inter homines omnes cuiuscunque sunt conditionis
est observanda.

Ex illo, de naturali aequalitate agnoscenda & cognoscenda,
principio, naturali ratione fluit vitandam esse super-
biam, seu vitium illud quo quis sibi sine justa causa
plus juris tribuit quam alius.

Quod ut plenius intelligatur, observandum est nullam
aliam justam adesse nos met aestimandi causam, pro-
ter eam quae ex recto facultatum nostrarum usu
proveniat.

Hecum a superbia longe differt generositas illa quae
in recta sui aestimatione consistit, & cum modestia
semper conjuncta est quaeque visum ingenuum & cor-
datum omnino deest. atque haec de hominum natu-
rali aequalitate dicta sunt.

☞

Faint handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript.

La vie de nature de l'humanité est un mystère
qui se dévoile peu à peu à mesure que l'on avance
dans la connaissance de soi-même et du monde.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Quand on se trouve en face de la mort, on se rend
compte de la fragilité de la vie et de l'importance
de chaque instant. C'est pourquoi il est si difficile
de vivre avec sagesse et de ne pas se laisser emporter
par les passions et les passions.

Il y a une grande différence entre la science
et la sagesse. La science est le fruit de l'étude
et de la réflexion, tandis que la sagesse est le fruit
de l'expérience et de la méditation.

Cap. septimum.

De non ledendis aliis & damno si quod datum est reparando

alterum generale præceptum quod ex socialitate, tum maxime ex præcepto de custodienda æqualitate profluit, hoc est neminem ledere. Est autem hoc præceptum latissimum, quippe quod omnes homines obligat, saltem ut pote nuda actionis intermissione constans & denique maxime necessarium, tum extra illud socialis hominum vita nullo modo consistere queat.

alios ledere possumus, vel in corpore per eadem, vulnera, vel in bonis fortune per rapinam, furtum, fraudem in jurebus dum ea interceptimus, vel non præstamus quæ jure perfecto aliis debemus, imo etiam in mente, si nimirum alter ad mentem ledendam, corrigendam fuerit obligatus, nec tamen id præstiterit.

Dammum itaque varias recipit distinctiones, est enim 1° proprium cum alicui aufero quod jam ejus est, vel privatum, quando scilicet interceptio lucrum quod juste sperabat.

2° Dammum vel cum lucro ledendis conjunctum est, ut in furto, vel non est cum lucro conjunctum ut in combustionibus ædium, 3° Dammum datur vel ab uno vel a pluribus.

Hoc præcepto itaque in tuto ab aliorum injuriis collocantur omnia bona corporis & animi quæ vel ab ipsâ natura vel ex facto nostro possidemus.

Ex lesione autem damnum oritur, quod definiiri potest rei perfecto jure ad nos pertinentis ablatio aut corruptio.

Ex quo aliud sequitur præceptum, scilicet damnum si quod datum est, esse reparandum; alias enim vanum esset & illusorium præceptum de non ledendis aliis si ledendo permitteretur fructu injuriæ impune & extra ullam restrictionem gaudere.

Verum ut quis ad damnum reparandum teneatur tria

concurrant necesse est, 1° ut contra legis prohibitionem damnum datum sit 2° ut sua voluntate & culpa directe vel indirecte id fecerit.

In genere autem damnum reparatur, vel per ipsius restitutionem in eodem statu in quo erat ante damnum datum vel si hoc fieri nequeat, per rei estimationem una cum omni interesse.

Non modo autem ad damni reparationem tenentur qui voluntate & consilio nolendi directe damnum dederunt sed etiam illi qui extra directum nolendi propositum negligentia & indirecta quadam voluntate damnum dederunt quod uno nomine culpa dicitur.

Ratio generalis hoc est, quod in societate teneamur circumspecte & caute agere, ut nostra conservatio aliis non sit formidolosa & intolerabilis.

Hæc autem culpa tribus præcipuis gradibus constat & distinguitur, alia si quidem est lata, alia levis, alia levissima. His ita damnum ex qualivunque culpa vel negligentia etiam levissima datum reparandum est nisi tamen 1° vel natura negotii aliud suadeat ut in pluribusque contractibus, vel 2° illius quidam num accepit potius culpa fit quam ejus qui damnum dedit.

Denique nisi magna animi perturbatio in qua legitimi versabatur ille qui damnum dedit, tantum non admittat circumspersionem.

Verum qui per casum fortuitum facto tamen suo sed sine voluntate & culpa, damnum alteri dedit ad reparationem non tenetur.

Ubi vero plures ad damnum dandum participaverunt, ut de ratione quæ ab eis exigenda est damni restitutio judicari possit revocanda sunt ea principia quæ superius circa imputationem instituimus.

Sic 1° ut quis teneatur ad damnum reparandum tanquam causa solida necesse est ut revera causa damni fuerit vel in totum vel pro parte.

2° Ubi plures ad damnum dandum conspiraverunt quidam

L'Assemblée nationale a décrété
 l'abolition de la royauté
 et l'établissement d'une
 république française.
 Le 21 septembre 1792
 l'Assemblée nationale
 a décrété l'abolition
 de la royauté et
 l'établissement
 d'une république
 française.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

pro principali & primaria causa habentur, alii vero pro causa
accessoria seu secundaria quandoque etiam omnes pari am-
bulant passu. His itaque omnibus damnum datum pro
circumstantiarum diversitate diversi modi imputatur
& ab illis reparandum est.

1.º Itaque ad damnum reparandum obligantur illi qui prin-
cipiter illud produxerunt, quales sunt v.g. qui imperio
vel auctoritate alios ad factum impulserunt.

Quoniam vero omnes intuitu unius damni sunt obligati,
ideo quocumque ordine teneantur uno solvente omnium
perimitur obligatio ad restitutionem.

Si vero a plusibus pari passu ambulantibus damnum
datum sit, queritur an singuli pro damni reparatione
teneantur in solidum, si vero pro rata duntaxat parte.

Ita hoc in casu distinguendum est damnum à plusibus
datum, vel per conspirationem vel extra conspirationem
si per conspirationem plusibus damnum dederunt omnes
pro singulis & singuli pro omnibus ad restitutionem
obligantur, adeo ut si omnes comprehendantur in solvendo,
singuli pro rata duntaxat parte damnum reparare teneantur.
Sed si lesus suum a singulis consequi nequeat, tum a
reliquis solidum exigere potest.

Sed si damnum a plusibus extra conspirationem da-
tum est, hoc casu distinguendum est utrum datum sit
dividuum vel individuum

Individuum damnum dicitur illud ad quod multi concu-
runt ut ex unius opera integer nihilominus consecutus
fuisse, ita ut singulis certa veluti damni pars assigna-
ri nequeat, eoque casu nocentes singuli pro singulis
erunt obligati, juxta ea quae proxime diximus. exem-
plum est in incendio a plusibus extra conspiratio-
nem excitato ~

The text on this page is extremely faint and illegible, appearing to be a handwritten manuscript. It consists of approximately 20 lines of text, which are mostly obscured by a large, semi-transparent watermark.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

- 26 -

Et contra si damnum fuerit dividuum, id est si liquido discerni possunt, quantum quisque ad damnum contulerit, tunc unusquisque duntaxat ad id pensitandum tenebitur quod ab ipso protulit.

Caput octavum.

De promiscuis humanitatis officiis

Tertium generale & absolutum praeceptum quorumlibet erga quoslibet, quodque ex societate profluit, hoc est scilicet ut quilibet alterius utilitatis quantum commode potest promoveat.

Cum enim humana societas sit omnium hominum in communem felicitatem conspirativa, hinc societati in totum non satisfacit qui a lesione duntaxat alterius abstinet, sed tum demum si talia in medium conferat quibus vitam tranquillam & beatam promoveat, mutuamque inter homines foveat benevolentiam.

Atque hinc etiam patet praeceptum hoc esse absolutum: cum enim sequela sit humanitatis, ad omnes homines cujusvis demum sint conditionis pertinet & extenditur. Igitur quae homo prestare erga alium tenetur officia dupliciter sunt generis, aut enim ita comparata sunt, ut illa quae inter homines intercedit societas nullo modo sine eis subsistere possit, adeoque obligationem perpetuam constituunt, aut ita sunt comparata ut societas absque eis consistere quidem, sed non satis commode possit, adeoque imperfectam duntaxat injungant obligationem quae sunt regulariter omnia humanitatis officia. — Cum enim humanitatis praecepta jubeant alterius utilitates promovere, & quidem tales, quae si ab uno non praestentur, alii facillime supplere possent, —

inde non opus erat, ut singuli homines ad ea humanitatis officia singulariter obligarentur, sed satius fuit hoc pudori uniuscujusque relinquere. Ceterum hoc uti diximus ita se se habent regulariter: enim vero aliquando etiam contingere potest, ut obligatio ad humanitatis officia praestanda, ex imperfecta perfecta evadat, si modo hoc concurrant circumstantiae

- 1° ut ille qui humanitatis officia expostulat absque ejus ~~ex~~ con-
servatione positurus sit, vel saltem grave aliquod periculum sit expecturus
- 2° Et non aequè ab aliis hominibus possit ea consequi quae desideret.
- 3° Denique ut is a quo officium exigitur, non sit in pari neces-
sitate constitutus.

Sic v. g. si duo Patres familias diverso peritus nationis, nulla necessitate conjuncti, in desertam regionem per naufragium ejiciantur, simulque res uni saltem proprias & ad vitam utriusque sustentandam abunde sufficientes tum sane harum rerum dominus perfecte obligabitur solio de abundantia succurrere. Ad de natura officiorum humanitatis in genere.

Humanitatis officia vel indefinite praestantur, vel definite, indefinite si sine respectu ad certum hominem exhibeantur. Sed veluti in medium ea conferamus et quibus vis exponamus. Sic v. g. indefinite aliorum commoda & utilitates promovent qui in animo & corporis facultatibus excolendis omnem adhibent operam eaque ad aliorum commoda promovenda sunt habiliores.

Hinc patet in legem naturae peccare eos qui nullam amplectuntur vitam genus quo aliorum commoda & utilitates promovere possint, nec non ii qui opibus a Majoribus acceptis, ideo impune a se ignavia litari posse contendunt quod aliorum industria ipsis sit partum unde commoda videntur.

Definite vero aliorum utilitati inservimus, dum certis hominibus aliquid indulgemus, quod utilitatem quampiam ipsis afferre possit.

Id autem duplici modo fieri potest, vel enim aliorum commoda promovemus absque sumptu & gravamine nostro vel etiam cum sumptu gravamine & impensis

si prius officia illa innotis utilitatis appellantur: unde qui ea denegant ceteris pro insigniter malis & inhumanis habent: exempla sunt erranti comitari monstrare viam, alteri de suo lumine accendere, non prohibere aqua profluente & cetera.

Verum sublimior humanitatis gradus est, si quis ex singulari benevolentia gratis quidem alterum conferat, quod sumptu aut opera laboriosa constet, quoque insignis quodam utilitas eidem adferatur, quod uno nomine beneficium dicitur.

Circa beneficiorum collationem plurimae veniunt observandae cautiones, 1.º quidem videndum ne oblit benignitati vel iis ipsis quibus benigne fieri videtur, ut si robusto & valido mendico elemosynam erogemus, ut si pecuniam creditori solvendam pauperi demus.

2.º cavendum ne facultates nostras 3.º ut pro dignitate & conditione tribuatur, servatis quoque conjunctionis gradibus. 4.º videndum etiam quid cuique maxime necessarium sit, Denique modus dandi multum gratia beneficium addit, si sal. hilari fronte & prompte demus.

Et vero omnes homines ad haec humanitatis officia exortenda eo magis exortentur, in accipiendis requiritur animus gratus, hoc est ut is qui beneficium accepit ostendat hoc sibi gratum fuisse, seque ad paria reponenda quantum poterit fieri paratum esse.

Merito itaque ingrati animi vitium detestabile omnibus cordatis visis habetur.

Est autem hoc vitium duplex, simplex unum quod denegat saltem officia humanitatis, alterum atrox progenerans quae quod non tantum pro accepto beneficio nihil reddit sed insuper benefactorem laedit
atque hinc de humanitatis officis &

De l'autorité de l'Église romaine, on a vu que
 les papes ont été reconnus pour les seuls
 chefs de l'Église, & que les autres évêques
 n'ont eu que le nom de pasteurs, sans aucune
 autorité réelle. On a vu aussi que les papes
 ont été reconnus pour les seuls juges de
 l'Église, & que les autres évêques n'ont
 eu que le nom de juges, sans aucune
 autorité réelle. On a vu encore que les
 papes ont été reconnus pour les seuls
 législateurs de l'Église, & que les autres
 évêques n'ont eu que le nom de législateurs,
 sans aucune autorité réelle. On a vu enfin
 que les papes ont été reconnus pour les
 seuls chefs de l'Église, & que les autres
 évêques n'ont eu que le nom de chefs,
 sans aucune autorité réelle.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Cap. nonum

De officio pasciscentium in genere

alterum denique officium erga alios homines generale & absolutum quodque ex statu humanitatis et societatis descendit sic se habet; fidem datam in conventionibus & pactis religiosè serva. Hoc loco igitur de pactis eorumque natura erit agendum, tum de pasciscentium officio

Pactum autem est duorum aut plurium in idem placitum de dando aliquo vel faciundo consensus.

Pacta vero necessaria erant tum, ut nova constituerentur obligationes super iis rebus quæ uniuscujusque arbitrio natura relinquit, tum obligationes imperfectæ & laxiores nunquam magis adstringerentur, tum ut obligationes de novo suscitarentur, quemadmodum videtur in palis compositionibus. Et hoste effectus pacta & conventiones producere possunt, lex naturalis præcipit, ut quilibet fidem datam, religiosè servet tum etiam ut ceteri pasciscentes non ledant, sed potius in concludendo pacto humanitatem diis exhibeant.

Diversimodè pactum distinguitur, præcipua divisio est, quod pactum unilaterale sit: tum unus duntaxat in gratiam alterius se se obligat, quod promissum gratuitum appellatur vel donatio, vel bilaterale cum scilicet uterque obligatur & pactum propriè dicitur

Promissionis autem virtus & efficacia ex mente & intentione promittentis repetenda est, quamobrem accuratè observandum quæ ratione mentem suam explicaverit promissorum se quidpiam præstatum promissit. Hinc duplex distingui potest promissio perfecta scilicet & imperfecta

Imperfecta promissio est declaratio voluntatis quod alteri velim
gratuito aliquid prestare ita tamen ut ipsi non liceat debitum
vi a me exigere, sed ad hoc jus duratam habeat imperfectum
huc referri possunt viroborum potentium sollicitationes

Perfecta vero promissio ea est quae alteri me aliquid prestatu-
rum ita promitto, ut inde jus perfectum ipsi nascatur rem
illam tanquam debitam vi a me exigendi.

Factorum autem essentia in consensu passivorum consistit,
nulla autem alia de causa ex parte obligamur, nisi quod id
ultra consensimus, quod si voluissimus a nobis repudiari poterat
Sed ut consensus veram pariat obligationem, requiritur
1° ut ea quae par est ratione sit declaratus, alias enim de eo
inter homines constare non debet.

Declaratur autem consensus per signa, signa vero quibus ut-
untur homines ad declarandum consensum, vel exprimendo
consensum vulgo sunt recepto & hinc consensus expressus
oritur, quemadmodum sunt verba & scripta, vel signa illa
talita sunt quae declarande voluntati directo & vulgo non
adhibentur, unde consensus talitus nascitur, quemadmodum
sunt alia facta

Ex illa consensus divisione in expressum & talitum nova nas-
citur partium in expressa & talita divisio.

Partium expressum est illud in quo passiventes ad voluntatem
suam declarandam us signis utuntur quae regulariter & vulgo
adhibent homines ad suam voluntatem aliis manifestandam.

Partium vero talitum illud est in quo passiventes non per ejus-
modi signa voluntatem suam declarant quae regulariter in
hominum commerciis adhiberi solent, sed aliis factis ex quibus
tamen pro natura negotii consensus eorum naturali ratione deduci potest.

Partium taliti exemplum hoc est, si quis peregrinus v. g. in civi-
tatem aliquam accedat, ille & si nunquam expresse fidem

The page contains several lines of handwritten text in a cursive script, which is mirrored across the page. The text is largely illegible due to the angle and fading. A central watermark is visible over the middle of the page.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

dederit, tacite tamen & ex ipso accessionis actu fidem dedisse cen-
setur, quod velit hujus civitatis legibus se se adtemperare
& verum quod hic sedulo observandum, hoc est nimirum ut con-
sensus ille tacitus legitimè præsumi possit, necesse est
omnino ut præfens rerum conditio ita comparata sit ut
omnes circumstantiæ ad consensum hunc eliciendum veluti
conspiciant, nec in diversum possunt deduci.

2º Ut consensus in pactis obligationem patriat, necessarium
est ut passivus facultatem consentiendi physicam &
moralem habeat, verum & liberum interveniat harum
facultatum exercitium

Facultatem consentiendi physicam habere dicitur ille qui
rationis usum præditus est, quippe quid velit ac sentiat mani-
festare potest.

Rationis usus hic necessarius est ut passivus cognoscere
possit an & quatenus negotium de quo agitur sibi conveniat.
Hinc omnes qui facultate consentiendi physica destituuntur
consentire nequeunt, aut pacto se se obligare, Hinc ardentur,
infantes, amentes, furiosi, & summi ebrii.

Ceterum quousque duvet in pueris imbecillitas illa rationis
quæ consensum ac proinde obligationem impedit,
quæ ætas inveniendis pactis idonea sit, merito jure ^{nati} definiti nequit,
in quibusdam namque civis, tardius in aliis maturæ sit
judicium, verum hoc legibus civilibus definitum est.

Facultas vero passivæ Moralis estimatur ex permissione,
desinit itaque hoc requisitum, in illis omnibus quibus leges vel
divinæ vel humanæ facultatem passivæ adimunt.

Cum enim socialitas exigat ut homo viribus & facultatibus
suis naturalibus in societatis humanæ detrimentum non utatur. Hinc
facultas passivæ ex permissione legis aut ejus prohibitione
necessario circumdescribitur.

Denique hasuane facultatum consentiendi servum & liberum debet esse exercitium, ut consensus vim habeat obligandi, proxima enim ratio quare pacta vim obligandi habeant, hinc est, quod scilicet & liberi iniresimus. Desunt hoc requisita. 1.º in illis ~~scilicet~~ quibus vel per jolium, vel per verba honoris aliquid promittunt; 2.º in errantibus. 3.º in dolo deceptis. 4.º Denique in iis qui per vim aut metum palidantur & promittunt.

Error in pactis intervenire dicitur, quando vel rei statum ignoramus vel aliter de se habere putamus, absque tamen alterius dolo, aut factalia.

Circa errorem hoc imprimis observandum nos loqui de errore essentiali aut essentiali qui scilicet versatur circa cognitionem necessariam & essentialem in negotio de quo agitur.

Essentialia autem pacti non modo ea dicuntur quae essentialiam physicam rei de qua pactum initur constituunt, sed etiam qualitates illae quas pactis tenens pacis tenendo propinquo ob oculos habuit. His ita primam circa errorem in pactis inter venientem, Reg. hoc est, error in dubio semper erranti debet nocere.

Ratio hinc est quod qui ~~prohibetur~~ negotium circa quod contrahit sufficienter cognoscere praesumat, teneaturque animi sui sensum clare alteri manifestare.

Sec. Reg. Verum si circumstantia illa circa quam erratum est expresse pacto per modum conditionis fuerit adjecta adeo ut extra hujus circumstantiae intuitum promissurus non fuisset pacti nulla esset vis.

Ratio hinc est quod si res vel circumstantia circa quam erratum est ex legitima intentione contrahentis necessaria sit & essentialis, ac per cons. error circa eam commissus sit essentialis & contractum impediat sic v.g. Patri familias peregrino versanti equos ipsius domi pervisse ille ad equorum mangonem accedit et equos ab eo emit sub ea propria conditione, si equi quos domi reliquerat pervissent: re postea comperit nullius esse illius pacti effectus.

tert. Reg. Quod si conditionis circa quam erratum est & hujus intuitu pactum inibat ea sit natura, ut necessariam habeat cum ipso negotio conjunctionem, adeo ut omnino a contrahentibus intelligi debuerit, tum si deficiat conditio, eo ipso corrumpitur.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

factum, etiam si de conditionis defectu nihil fuerit dictum; Ratio est quod hae conditiones ex ipsa negotii natura profuscentibus sufficienter coequita intelligatur.

Sic v.g. Titius sempromiam quae virginem se se proficitur daturum promittit; Lestica sempromiam cum alio viro jam concubuisse comperit; eo ipso locuit promissio, quam de eo casu nihil a contrahentibus dictum fuerit

Quarta Reg. Ibi vero error contingit circa rem ipsam de qua contrahitur, pactum omnino vitiosum, Haec de errore.

Dolus quoque in contractibus interveniens impedit ne liberum sit facultatis consentiendi exercitium, adeoque obligationem vitiat.

Dolus in genere est omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumveniendum, fallendum, delipiendum alterum directe aut indirecte adhibita

Dolus autem vel ab eo quocumque passivum provenit, vel a tertio.

1° Si ex dolo tertii non colludentis cum eo quo cum contrahimus, decepti sumus, pactum inchoatum firmum est, Tertius vero dolum adhibens ad interfectum tenetur

2° Sec. de dolo Reg. hoc est, qui dolo suo malo causam dedit, ut ipsi quid promitteretur, cum eove passivus esset, si eatalis pacto haud quicquam obligor, sed negotium nullum est, absurdum enim esset si quis ex suo delicto aliquem sibi obligare posset, aut meliorem suam conditionem facere.

Tertia Reg. Si dolo equidem contractui causam non dederit, in ipso tamen negotio, puta circa objectum contractus, ejusve qualitates interceserit utique negotium nullum est. Haec de dolo

Denique verus consensus non est in metuentibus, metus enim obstat libertati in adhibendo consensu necessario.

Metus dupliciter accipitur, vel enim 1° usurpatur pro suspitione probabilis fore, ut ab altero quo cum contracturi sumus delipiamur circa hanc metus speciem sequentes observanda sunt regulae

Prima qui promissis aut pactis illius confidit, qui fidelis data religionem parvi parit, ille quidem imprudenter agit, eam ob causam duntaxat, pactum non est irritum sed omnino subsistit

Ratio est quod ea eo ipso quod pacificos tum altero, tum animorum
novi tacite venunt esse videor exceptionibus illis quae ex eiusdem
moribus peti poterant.

Secunda: quod si ejusmodi metum post pactum initum, ex indiciis
sufficientibus & de novo emergentibus suspiciamus, non prius ad
pactationem promissi adigi poterit, quam adversus hanc
quam metus deceptionem mihi tantum sit idoneo
altera metus species consistit in vehementi animi terrore quae
ex intentione aliquo malo vel eminenti periculo oritur nisi
promissum aut pactum inire velimus, circa illud metum
sequentes observanda sunt regulae.

Prima promissa aut pacta ab illo ipso per vim injustam extorta,
sive promittimus, vel quo cum pacificamur, nulla sunt,
Ratio hujus regulae hae est quod scilicet qui metum mihi incutit,
eo ipso in laqueo est, qui jus aliquod sibi acquirere possit, ultra
jus autem nulla obligatio intelligi potest.

Præterea in omnibus conventionibus & pactis ut potè actibus
mere libertatis, libertas omnino necessaria est. cuius tamen
usus per vim & metum omnino impeditur.

Secunda: Promissa vero & pacta propter metum justum
v. g. imperii aut pene facta & inita valida sunt.

Ratio hae quod scilicet in cogente tunc nullum adest vitium
quod impediat quominus vel sibi vel alteri aliquid stipu-
lari possit, imo sibi imputat ille qui metu se cogi voluit ad
illud suscipiendum quod ultro & ex officio suscipere debebat.

Quod huius requiritur, ut metus talis sit qui cadat in constantem
virum, verum fatius est ut dicamus, & hae 2^a. Regula quam libet
coactionem seu vim directam vel indirectam & quemlibet me-
tum quo ad promittendum vel pactum dandum contra naturalem liber-
tatem cogimus, pactum vel promissum officere nullum.
Sufficit enim ut hic adsit injuria, ad hoc ut injuriae auctor
nullum jus sibi acquirere possit ~

Quarta Reg. pacta, vero quae inveniuntur propter metum a testio intussum, non instigante aut colludente eo quo cum pactisimur, valida sunt. Sic v.g. Si quis in latronum manus incidit & pecuniam a testio inutus accepit, quae a latronibus se se adimeret, utique pecunia accepta restituenda erit; hoc de metu.

Ex his quae huc usque diximus, eos duntaxat pactisili posse qui gaudent facultate consentiendi Physica & Morali & ferium a liberum harum facultatum adhibent exercitium

Supervest nunc ut videamus quoniam esse possit pactorum materia sive objectum.

In genere autem de his tantum pactisili possumus quae ^{sabilia} sunt & licita sicut ex dictis quod nemo potest promissionem pactumve ad impossibilia obligari possit; qui enim talia promittit simulque qui eadem accipit, ligna edit non fande mentis.

Exceptio tamen huiusmodi regulae est in eo qui per dolum vel culpam impossibilitati originem dedit

Præterea ex eo quoque sequitur pacta de se illicita vel turpia vel legibus prohibita non valere.

Quodvis enim promissio vel quod libet pactum vim omnem accipit ex pactiscentium potestate; hoc autem pactiscentium potestas ex permissione legis estimari, eiusque prohibitione circumferibi debet.

Sive igitur pactum de se illicitum saltem inritum est, sive turpe factum iam prostitutum sit, merces vero nondum soluta, sive denique & turpe factum commissum fuerit, solutaque merces, nulla est in omnibus his casibus conventio

Denique ex his quoque sequitur neminem valide promittere posse res aut actiones alienas, nisi tamen jus aliquod in eas nobis competat. Hoc de materia pactorum.

Ex libertate naturali pactisimur, vel pure & simpliciter, vel ex aliqua adjunctione conditionis vel temporis.

Conditio est adjectio quae parti vel promissi essentialia in aliquo eventum incertum confertur eo animo, ut eius existentia vel non existentia negotium perfectum resolvat, vel imperfectum perficiat vel etiam ei aliquid immutat.

L'homme est un être sensible, qui se sent
 affecté par le plaisir & la douleur, & qui
 cherche à se délivrer de la douleur & à
 se procurer le plaisir. C'est pourquoi
 on appelle l'homme un être sensible.
 Mais on ne peut pas dire que l'homme
 soit un être sensible, parce qu'il a
 une âme qui est immatérielle & qui
 n'est pas affectée par le plaisir & la
 douleur. C'est pourquoi on appelle
 l'homme un être raisonnable.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

solent conditiones distinguere in impossibiles & possibiles verum impotibilis conditio vera conditio non est, neque enim expedit aut se solvit negotium sed vel actum prorsus velingit vel eum destruit, vel etiam eum oriri non patitur.

Possibiles vero conditiones sunt vel casuales vel fortuitae, vel potestativa seu arbitrarie & denique Mixtae.

Potestativa conditio ea est cujus eventus & existentia dependet ab ejus arbitrio & visibus cui sub ea conditio quid promissum est.

Casualis seu fortuita ea est quae ex arbitrio alicujus tertiis nobis non subiecti vel ex mere casu & fortuna dependet, v.g. dabo tibi decem nummos, si Caius uxorem ducat Mariam, vel si intra triiduum non pluat.

Mixta denique conditio ea est quae partim ab arbitrio ejus in quem confertur partim a casu dependet v.g. dabo tibi decem nummos si semproniam uxorem duxeris, vel si consul factus fueris.

Interdum etiam tempus aliquod definitum pactis vel promissis adjicitur.

Tempus vero ratione conditionis humanae distinguitur in certum & incertum, ac adjicitur pactis, vel ut terminus a quo, vel ut terminus ad quem ex qua diversitate, diversitas quoque obligationis quoad originem vel durationem intelligi debet.

Si vero tempus aliquod incertum pactis vel promissis adjicitur tunc hoc adjectio vim habet conditionis.

Et hoc insuper ad elendum nimirum si in promissionibus vel pactis fiat alicujus loci mentio, v.g. Romae dabo tibi centum intelligitur tantum temporis tractum ad promissum vel pactum ad implendum indulgeri, quoad locum modo pervenisse possit in locum ubi praestanda est promissio.

Denique & ad modum promittendi aut praestandi pertinet quod non modo per nos met ipsos praestimur sed & aliorum hominum interventu qui suis consultiore stylo, Procuratores vel Mandatarii appellantur, quod vatis Societatis & communis utilitatis introduxit.

Quoties ita alius nostram voluntatem est instructus, eamque iudicis habilibus explicat, ille potest nos obligare & vitissimum jus aliquod nobis acquirere, dummodo tamen fines mandati non excesserit & bona fide insuper egerit. Atque hoc circa pacta

~ Caput decimum ~

De officio sermocinantium ~

Expositis officiis generalibus erga alios homines & absolutis specialior
 eorumdem tractatio juxta varia objecta in societate occurrentia insti-
 tuti debet, seu quod idem est ad precepta hypothetica deveniendum
 1.° Itaque de sermone agemus; ejus scilicet naturam usum & destinationem,
 tum de sermocinantium officio videbimus.

Sermo igitur est vox articulata quæ ex impositione hominum homines
 sibi invicem animi sensa significant & inter se ratiocinantur.

Diximus sermonem esse vocem articulatam, ut tam a voce in
 genere, quam a sono distinguatur; sonus quippe est quicquid
 ab auribus ex quorumcumque corporum collisione percipitur;
 vox vero est sonus ab animalibus quibusve ore editus, sermo deni-
 que est vox hominum propria & articulata ~

Diximus præterea sermonem esse signum ex hominum im-
 positione, quod ut intelligatur observandum est signa rerum
 esse vel naturalia vel arbitraria seu ex instituto.

Naturalia signa ea dicuntur quæ per se & naturalem & neces-
 sariam cum re significata conjunctionem habent, adeo ut apud
 omnes pariter valeant, sicut v. g. Aurora est signum naturale orientis solis
 signa vero ex instituto ea sunt quæ ex impositione hominum
 & absque ullâ necessariâ conjunctione certarum rerum ideas
 vel imagines animo representant.

Inter ea signa quæ sunt ex instituto hominum enumeramus
 sermonem, si enim sermo esset signum cogitationum naturale
 unicum esset & communis omnibus hominibus lingua

Diximus denique sermonis esse homines sibi invicem
 animi sensa representare & significare & inter se ratiocina-
 ris: tunc enim esset sermonis finis primarius

Cum autem homines ideas inter se ratiocinentur ut cogitatio-
 num communicatione sibi invicem prodesse possint, tunc se-
 quitur sermonem hoc respectu consideratum esse medium colende

& adjuvando societatis, adeoque finem sermonis secundarium
 seu ultimum esse societatis humanae felicitatem —
 Quod observatio ut pote praecipua & principialis essentialis notata
 dignissima est, si quidem finis consideratio in moralibus maximum
 momentum adfert; ad finem enim media semper adtemperanda sunt.
 sermonem autem medium esse omnium ad societatem colendam
 aptissimum adeo manifestum est ut extra sermonem vix ullas
 hominum societas pax et disciplina foret.
 Quod adeo verum est ut hominem ad societatem à nãa destinatum
 esse, vel hoc uno argumento probetur quod ipsi pro ceteris animan-
 tibus concessa sit facultas vocibus articulatis uti, ut animi sensus
 aliis significare possent, Huius enim extra societatem vix ullus
 usus intelligi potest.

His de sermonis natura & usu generaliter praemissis videamus jam
 quid circa sermonem, illiusque usum lex naturalis praecipiat
 Et quidem sermonem in se ipsum consideratum & seposita
 lege rem esse omnino indifferentem liquido patet &
 Verum si ad legem attendamus sermonis usum bonum aut
 malum fieri posse, prout lex hunc vel usum illum prohibet
 vel praecipit extra dubium est.

Quatuor sermonis affectiones sunt veritas & falsiloquium.
 Veritas est sermonis cum cogitationibus nostris convenientia
 falsiloquium vero est loquela cum mente seu cogitatione
 discrepantia.

Differunt igitur a veritate & falsitate cogitã quod in convenien-
 tia vel discrepantia conceptus & rei concepta simpliciter
 consistit nullã verborum habitã ratione.

Oppositum sermonis est silentium id est sermonis omissio
 Itaque cavendum est ne hoc omnes actus veritatem falsilo-
 quium & silentium statim pro virtutibus aut vitis moralibus
 habeamus. Omnes enim hi actus seorsim a lege considerati
 sunt indifferentes, sed possunt omnes aut boni aut mali
 fieri prout leges illos vel jubent vel prohibent.

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Jam autem ex natura sermonis ejusque destinatione facile colligi potest quid lex naturalis circa eum jubeat, quidve prohibeat. Cum enim sermo sit medium promovende & admovende societatis, media vero ad finem semper accomodari debeant, ex eo sequitur generalem & primariam circa sermonis usum regulam hanc esse, scilicet sermone & reliquis animi figuris eo modo utendum qui ad colendam societatem aptissimus est ad communem tranquillitatem promovendam.

His ita promissis ad particula^{ria} circa sermonem officia deveniendum est. Igitur observandum quod sermo non modo ad alios referatur, sed interdum etiam ad Deum & ad nos met ipsos, igitur sermonis usus tribus his principis dirigi debet videlicet Religioni, Philantia, & denique Societate. Quod ad Deum attinet, preceptum de Deo colendo exigit, ne sermone ad contemptum Dei abutamus, imò vero sermone utamur ad Dei gloriam & cultum quoties id a nobis exoptulat pietas interna.

Hinc sequitur quod si cum Deo agamus, veritas semper dicenda est, non modo enim reverentia est ad versus Deum falsiloquus uti, sed etiam stultissimum qui prope sui ad cogitationes nostras cognoscendas nequidem sermone est opus.

Quod preceptum philantias attinet, lex naturalis generaliter precipit ut sermone utamur ad nostra conservacionem, defensionem, uno verbo ad innociam utilitatem, id est que neque honorem divinum neque societatem laedat.

Hinc iuxta hanc regulam veritate falsiloquus vel silentio utendum est, & prout illa cum utilitate innocia conveniunt. pugnant vel in neutram partem tendunt. Ita vel precepta vel prohibita vel simpliciter licita existimanda sunt.

Denique societatem quod attinet, hinc eadem ratione philosophandum est. Cum enim sermo medium sit colende & adjuvande societatis; hoc est ex societatis regulis de usu sermonis & sermolinantium officio circa veritatem, falsiloquium aut silentium dijudicandum est.

Ex illo generali principio sequentes regulas deducimus. 1^a Tale si per loquelam tuam offendatur alii aut damnum propter meritum incurvant aut humanitas partem vel in genere communis pacis utilitatem exigit.

2^a Regula quæ ex præcedenti fluit: loquere quoties ex humanitate vel pacto ad loquendum obstrictus es, vel talitudo damnum alteri infert, aut etiam communem lædit tranquillitatem.

Ex quibus regulis manifesto sequitur quod ut silentium vel loquela vitio aut virtuti imputari possit, omnino requiritur ut aliqua adsit ad loquendum vel tatum obligatio, quæ obligatio necessario supponit jus atquod in eo qui talia a nobis exigit.

Primum vero dum loquimur, veritas semper dicenda sit, an vero interdum falsiloquium adhibere liceat, ex sequentibus regulis dijudicandum est.

3^a Reg. Falsiloquio abstinere, sed ea loquere quæ cum animo tuo conveniunt quoties vel socialitas vel pactum hoc exigit, & nisi id fieret, alterius jus perfectum vel imperfectum læderetur. Sic v.g. fidele consilium deliberandi dandum est, erranti comiter monstranda via.

4^a Reg. Quoties vero veritas cum socialitate manifestè pugnat, adeo ut si ea diceretur, vel humanitas eundem læderetur, vel turbaretur communis tranquillitas, toties falsiloquium jure nature prohibetur.

Sic v.g. Si furiosus gladio armatus, innocentem prosequatur & a nobis querat quæ via aufugiens transierit, non modo non tenent ipsi monstrare viam sed ex humanitate insuper omnino debet discessare viam ipsi indicare ab eâ quæ aufugiens iter suum læpescit, ita etiam omni laude est dignum falsiloquium illud quo obstetrices hebreorum masculis vitam servaverunt, quam obrem etiam a Deo mercedem acceperunt. Et sane quis dubitare potest prosumum loquela usum cum esse quod damnum alteri propter meritum inferimus.

Ex dictis colligere possumus quid sit veritas, ad quam dicendam homines obligantur, quid ve mendacium tantopere omnibus probris detestatum.

Scilicet veritas in eo consistit, ut sermo cum cogitationibus nostris conveniat, quoties in quos alloquimur, jus habent perfectum vel imperfectum ad animi sensum cognoscendum. Ideo breviter veritas moralis est sermonis cum cogitatione convenientia ex obligatione perfectâ vel imperfectâ: veritas itaque est justitiæ species.

Mendacium vero est voluntaria loquela et animi discrepantia contra obligationem institutam.

Mendacium itaque cum injustitiâ semper conjunctum est, imò species est injustitiæ quippe quod aliis denegat jus ipsis competentis.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Ius autem quod per mendacium violari diximus oritur vel ex generalibus societatis preceptis, vel ex alio particulari pacto quem admodum jam superius innuimus.

Mendacium itaque species est falsiloqui, inde omne quidem mendacium falsiloquium est sed ex adverso non omne falsiloquium nomine mendacii venit.

Ex dictis quoque sequitur quod quoties ex humanitate vel pacto ad dicendum obligamur, vocabula eo sensu usurpanda sunt qui usitatus est et vulgo receptus.

Quas huc usque constituimus regulas observanda sunt quamdiu status societatis durat. Verum si per hostilitatem societas abrupta sit, manifestum est, quod usus sermonis, nostro arbitrio relictus sit. Nulla etenim adest obligatio animi sensu hostibus tum damno nostro aut periculo manifestandi.

Verum si agatur de pactis quibusdam cum hoste finiendo aut suspendo bello initis, aliud dicendum; Lex enim naturae suadet ut pacem omnimodo colamus, et media ad pacem necessaria usurpemus & ex fide servemus.

Longi magis autem detestanda sunt reservationes illae mentales quas quidem sedo plane artificiosè excogitaverunt ad invertendum verborum sensum etiam in casibus illis verum dicendi adest obligatio.

Quae igitur moralitas sermonis breviter intelligatur, tres casus distinguendi sunt.

- 1° adest obligatio ad veritatem dicendam & hoc casu veritas est virtus, falsiloquium vero & silentium ad vitia pertinent. Vel
 - 2° adest obligatio ad silentium vel etiam falsiloquium & tunc res intervertitur & utrumque pro virtute, veritas vero pro vitio haberi debet, quod nomine garrulitatis exprimi potest. Vel denique
 - 3° obligatio in nullam partem occurrat & tum veritas falsiloquium & silentium sunt species prudentiae vel imprudentiae.
- atque hinc prout quis prudenter aut imprudenter us fuerit usus, ita prudentis aut imprudentis nomen merebitur. atque haec de sermone & sermocinantium officio.

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Caput — undecimum

De Jurejurando et Jurantium officio

Solent homines sermone actibusque in quibus sermone usus se se
exerit firmamentum aliquod addeere jurejurando.

Postquam igitur de sermone & sermone officio differimus,
ordinis ratio nunc expostulat ut de natura jurisjurandi differamus
& jurantium officio.

Est autem jurejurandum deliberata divini numinis tanquam
testis & vindicis provocatio ad assertionis aut promissionis confir-
mationem in casu perfidia aut mendacis, ubi tamen vel perfidi-
dia, vel mendacium adest.

Ut enim juramentorum sensum esse facile inditant for-
mulae quibus illa concipi solent puta ita, me Deus adjuvet,
Deus sit testis, Deus sit vindex.

Diximus in definitione ubi vel mendacium adest, vel perfidi-
dia, ut distinguamus jurejurandum a perjuria. In perjuria
enim Deus tamen perfidia & mendacis vindex utique provo-
catur quemadmodum id fit in jurejurando, verum in perju-
rio revera mendacium adest aut perfidia.

Quo melius intelligatur jurisjurandi natura et indoles simulque
quoniam sint jurantium officia imprimis quoniam sit juris-
jurandi finis et usus videndum est.

Finis autem jurisjurandi duplici ratione considerari potest
1° scilicet respectu illius cuius gratia juratur 2° respectu ipsius jurantis.
Ex parte illius cuius gratia juramenti finis est ut veritas pro-
babiliter evocatur, ac promissa ferventur.

Quum enim homo memoriam Dei omnipotentis & omnifii
evocat, ejusque vindicat per jusjurandum in se provocat eo
firmius adstringi presumitur ad verum dicendum fidemque
servandam.

Ex intentione vero illius qui jurat, juramenti finis est certitudo
et fides, ut nempe ille quodcumque agit, certus & solutus reddatur.
vel de veritate eorum que profert vel de adimplentione eorum

que promittit. atque sic ex dictis manifestum est jus jurandum non
 secus ac sermonem medium esse tollendo & adjuvando societatis
 forma itaque essentialis juris jurandi consistit in provocatione
 vindictae divinae, facta sub conditione mendacii aut perfidiae quae
 non adest.

Hinc patet de Deo contempnendum jus jurandum si quidem
 proter Deum nemo est omnifidus & omnipotens.

Sepe tamen in juramentis verum creatorem fit mentio, quod vel
 ideo a veteribus factum quod varia persuasione seducti res illas
 creatas pro numine haberent, vel quod per res creatas jurantes
 tacite Deum obtestari crederent ut in istis rebus tanquam sibi
 cavissimis ultionem perjurii expeterent.

Quare potest juramentum hoc intuitu dividi in expressum
 & tacitum, illud erit si per nomen ipsius juratur, hoc si per
 rem creatam quam jurans pro Deo non habet, sed vindictam
 saltem in eam involat.

Proterea & ad juris jurandi essentiam pertinet quod juramenti
 formula religionis jurantis accommodari debeat. frustra quippe
 & inutiliter qui ad Jurandum per Deum quem non credit nec
 quoque metuit.

Quomodo in aliis actibus & promissis aut contractibus
 ita in juramento requiritur, ut deliberato animo id suscep-
 tum sit & ex animi sententia

& quo verbo voluntas jurandi hic necessaria est, ea supponit
 facultatem jurandi physicam & moralem, liberumque eorum
 exercitium

Hinc patet quinam jurare possunt, omnes nimirum qui fa-
 cultatem jurandi physicam & moralem ac serium liberumque
 jurandi propositum habent

Propositum autem hoc jurandi & intentio non tam ex interna
 animi destinatione estimari debet, quam ex indiciis externis et
 or habilibus, si scilicet ille a quo juramentum postulatur, iis
 siquis seris ac liberi usus fuerit quod vulgo ad jurandum
 adhibent homines.

que parvenit à l'apogée de sa gloire. Ce fut
 l'œuvre de son génie, et non celle de son
 fortune. Son esprit s'éleva au-dessus de
 son siècle, et son cœur se fit pour
 l'humanité. Il fut le premier à
 reconnaître que l'homme n'est
 qu'un être fragile, et que son
 destin est de mourir. Mais il
 ne se résigna pas à cette destinée
 sans tenter de la braver. Il se
 donna à l'étude, et se fit un
 nom par ses ouvrages. Il fut
 le premier à dire que la
 vérité est au-dessus de
 tout pouvoir. Et c'est
 pour cette vérité qu'il
 fut persécuté, et qu'il
 mourut.

L'homme est un être fragile, et son
 destin est de mourir. Mais il
 ne se résigna pas à cette destinée
 sans tenter de la braver. Il se
 donna à l'étude, et se fit un
 nom par ses ouvrages. Il fut
 le premier à dire que la
 vérité est au-dessus de
 tout pouvoir. Et c'est
 pour cette vérité qu'il
 fut persécuté, et qu'il
 mourut.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Quoad Quoad generalem effectum jurisjurandi, ejusque efficaciam
queritur utrum jusjurandum novam obligat obligationem an
vero eam qui accedit duntaxat confirmet.

Ex dictis autem manifestum est jusjurandum propria & iustitia
sui naturam non esse actum obligatorium sed provocatorium &
auctosium

Juramentum itaque in se novam & peculiarem obligationem
non producit, sed aliam jam presupponit obligationem cui
accedit hujus confirmanda gratia.

Hinc sequitur 1° quod juramentum non immutat naturam
& substantiam actus cui accedit, adeoque actus illi quibus vitium
aliquod intrinsecum et obligationem impediens inheret,
obligatori non sunt, licet jurejurando accedente sic v.g.
frustram quis jurare se debitum non soluturum & homicidium
patraturum.

2° Hinc juramentum ^{BIBLIOTHEQUE DE GENEVE} ~~vera~~ absolute impossibilia non obligat
& sic graviter peccat ille qui ita temere jurejurando utitur.

3° Hinc jusjurandum actus lege prohibitos confirmasse
nequit, nam absurdo per tale juramentum postularentur
a Deo scilicet ut jurantem puniat nisi faciat ea que per leges
facere nequit,

Nobile super hac re extat exemplum Davidis qui cum per ira-
tundiam jurasset se Abalis domum delecturum, postea Abigalis
oratione delinquit utro Deo gratias agit quod fuerit impeditus ne
illicitum juramentum majori cum peccato adimpleret.

4° Sic etiam juramentum ex errore prestitum non obligat dum-
modo error efficax sit & involuntarius, sic v.g. si quis ex remotis locis
lotum nuntium, mihi attulerit ob quem mercedem aliquam ipsi
jurejurando promisi, postea vero falsa nuntiasse, deprehен-
dendo haud quicquam juramento tenebor.

Perd dicendum est de juramento per dolum ejus cui juratur
extorto aut per metum injustum aut per vim

Promissum enim coactum ob defectum consensus nullum est, nec juramento firmari potest.

Si pro donibus pactum pro capite pretium non attuleris, nulla fraus est, ne si juratus quidem id feceris, ait Cicero.

Frustra igitur duplicem in jure jurando obligationem supponit Grotius, anam scilicet quia Deo obligamur, quasi in omni juramento Deo fieret promissio, alteram vero quia ei cui juratur obligamur. Enim vero duplex haec juris jurandi obligatio gratis supponitur quemadmodum vel ex ipsa jurisjurandi definitione patet.

Haec de natura & effectu juris jurandi

Quo vero melius intelligatur quoniam sit vis juris jurandi ejusque efficacia nonnulla de juramenti interpretatione subjungenda sunt. In genere de juris jurandi interpretatione iuxta generalem & communem de interpretatione doctrinam disjunctandum est hinc quandoque late, quandoque stricte juramenta sunt explicanda pro subtracta scilicet materia.

Profertim ad mentem & legitimam intentionem partium, tum illius qui jurat, tum etiam ejus cui juratur, hic respiciendum est.

Cum enim juramentum sit actus voluntarius, quique a libertate naturali jurantium dependet, hinc quoque pendet ipsius efficacia & interpretatio.

Maximè vero sensus orationis in juramenti interpretationi debet prout eum caput qui juramentum defert vel exigit, dummodo tamen hic discretè mentem suam explicaverit, enim vero non nobis loquimur aut juramus sed aliis quibus cum negotium est.

Denique circa interpretationem juramenti & hoc observandum juramenta scilicet tacitas omnes conditiones, limitationes & exceptiones quae ipsa rei natura fluunt admittere fluunt enim hoc ex natura & indole jurisjurandi.

Fluit quoque ex juramenti fine et usu ejusdem divisio.

Quaedam enim promissis pactisve adduntur, ut eo majori tum religione observentur, quaedam vero ad libentur ad coris mandam alicujus rei assertionem circa factum illiquidum. Primum promissivum appellatur, secundum assertivum.

Promissivum itaque ad asserenda futura, assertivum ad

confirmanda proterita adhibet & ad hoc duo genera omnes
juramentorum species referri possunt.

Jurijurando opponitur. 1.º temeraria vindicta divina provocatio
quod vel iura res impossibiles, vel illicitas, aut nullius plane
momenti vel sine deliberatione fit.

2.º Perjurium quod est provocatio vindicta divina sub conditione
mendacii aut perfidia facta ubi vel mendacium vel perfidia adest.

3.º Denique jurijurando opponitur relaxatio vel dispensatio
quando facta vel superior jurantis declarat juramentum
propter defectum potestatis in persona jurantis nullum
fuisse, vel superior ejus cui juramento quid promissum est le-
gitimis ob causis obligationem inde ortam juranti condonat.

Hæc quoad juramenti theoriã sufficiunt, nunc de officio
hominis circa juramentum nonnulla subjungenda sunt.

Quod ut recte intelligatur observandum juramentum duplici
modo considerari posse, sicut actum hominis erga Deum
quatenus nimirum juramentum divini nominis provoca-
tionem continet, eoque pertinet præceptum generale de Deo colendo
& 2.º juramentum considerari potest tanquam medium quo
negotia in vita civili expediuntur.

His præmissis sum præceptum hoc est scilicet ut cum pietate &
reverentia ad juramentum accedamus.

1.º hoc est: non jura temere. fuit enim hoc ex formula &
sine jurisjurandi.

2.º non jura nisi per Deum & quidem illum quem verum
esse credis.

3.º veritatem in jurando loquere.

4.º Quod juras promissum religiose servare.

5.º Ille denique cui juratur & hoc præceptum observare debet,
nimirum juramentum temere non esse proficendum; Est
enim hoc contra finem juramentorum et reverentiam
Deo debitam.

Atque de jurejurando & jurantium officio ~

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Caput duodecimum De officio circa acquirendum rerum dominium

Iuxta hujusce capituli inscriptionem duo hic generaliter
facienda sunt, scilicet exponenda venit dominii natura tum de offi-
cio hominis circa rerum dominium videndum erit.

Quod ut melius fieri possit tres erunt hujusce tractationis
partes generales. Prima pars erit de facultate seu jure homi-
nibus in res hujusce universi competente. secundo videbimus
quâ ratione generalis illa rebus utendi facultas, jus aliquod
speciale dominium nempe produxerit, simulque dominii
naturam explicabimus. Tertia denique pars varios domi-
nii acquirendi modos particulatim explicabit.

Partis prima

Ita est homo a Deo connumeratus, eaque humani corporis
constitutio, ut conservari nequeat, & vitam producere nisi
rebus illis utatur quibus hinc in terris circumdatus est.
Hinc intelligimus voluntatem Dei hanc esse, scilicet ut homo
rebus creatis utatur ad sui conservationem & hinc in fi-
nem vires suas intendat.

Cum autem quicquid approbat ratio tanquam medium
ad promovendam felicitatem hominis aptum nomine
juris generaliter veniat, hinc quoque patet facultatem
illam quâ homo rebus creatis uti potest, pro jure merito
haberi posse, si quidem & a ratione comprobatur, & ex
permissione Dei proficiscitur.

Jus vero illud generale rebus creatis utendi dominium
universale appellari potest, competit omnibus omnino
hominibus & fundamentum est dominii particularis.

Fundamentum juris illius sunt naturales hominum necessitates, adeoque indiscriminatum & absque ulla regula rebus illis uti nequit. sed modus in earum usu adhibendus juxta recte rationis prescriptum.

Denique quoniam omnibus hominibus una eademque est natura, necessitates eodem, hinc sequitur jus illud quod hominibus in res creatas competit equale esse omnibus, neque ullum hoc respectu plus juris hoc respectu sibi tribuere posse quam ceteri.

His ita generaliter premissis, homines vel rebus inanimatis ad sui conservationem utuntur quatenus sunt vegetabilia, vel animatis seu animantibus.

Vegetabilia quod attinet res nulla difficultate premitur, & ad hominem fructibus plantisve ad sui conservationem uti posse, apud omnes in confesso est.

Animalibus hominem etiam uti posse eaque ad sui conservationem absque injuria occidere et comedere existimamus. Primum enim nulla certe datur homines inter & animantia societas, nullum est jus, nullaque obligatio invicem intercedit.

Ex defectu autem communis juris sequitur nullam posse fieri bestiis injuriam neque etiam hominem a bestiis injuriam accipere posse.

In ipsa itaque naturali brutorum conditione intelligitur homines posse absque injuria vires suas naturales adversus eas exercere.

Quod ulterius confirmatur ex eo quod brutorum internecio hominibus omnino necessaria sit ad hoc ut vitam conservare possint, eamque commode transigere.

Nisi enim animalia occiderentur, consque tandem pullarent, ut hominibus infesta fierint, & segetes fructusve terre adeo vastarent ut homo non amplius posset necessitatibus suis providere.

Colligamus itaque ex dictis nobis competere facultatem non modo vegetabilibus, sed etiam animalibus utendi, ad nostros usus accommodandi.

Verum usus ille rerum creatarum iuxta recte rationis prescrip-
tum & pro ratione necessitatum humanarum semper est inf-
tituentus, & sedulo cavendum ne cum immunitate

~ Pars secunda ~

Sequitur nunc postquam de facultate hominis circa res ge-
neraliter dicimus ut videamus quâ ratione dominium fuerit
introducendum simulque illius naturam & objectum explicemus.
Itaque jus illud quod naturâ homini competit rebus creatis
utendi duplici ratione, duplici ejus exercitio considerari potest
& vel enim alios ad usum ejusdem rei admittit & communis
dicitur, vel ex adverso alios omnes ad usum ejusdem rei excludit
& dominium appellatur.

Est igitur dominium sive proprietas jus alicujus rei veluti
substantia ad plenissimum utendi effectum aliquem pertinet
ita ut eodem modo in solidum ad alium vel ad alios non per-
tineat. Ea itaque est vis dominii, & in eo consistit ejus essentia
ut de rebus quæ proprie dicantur pro arbitrio nostro dis-
ponere possimus & ab eorumdem usus quosvis alios arcesse.
Dixi in definitione eodem modo, etenim nil impedit quo-
minus res eadem diversâ ratione ad diversos homines spectet
v.g. in eundem fundum civitas habet evidens; Dominus fundi
directum, Emphyteuta vero inutile ~

Atque præterea in solidum, nam & plures eandem rem
eodem habendi modo tenere possunt, non tamen in soli-
dum sed pro ratâ quisque parte
Communio vero vocabulum vario usurpatur sensu,
in genere tamen definiri potest, jus quo res aliqua ita
pertinet ad aliquem ut eodem modo pertineat ad alium vel alios
Duplicem vulgò faciunt communionem, unam, scil.
negativam, alteram vero positivam ~
Negativa communio est cum ita pertinet ad plures, ut
in nullius hominis, neque unius, neque plusium pro-
prietate actu sit. ~

Handwritten text at the top of the page, appearing to be a preface or introductory section.

De la Liberté

Handwritten text in the first main paragraph, discussing the concept of liberty.

Handwritten text in the second main paragraph, continuing the philosophical discourse.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Handwritten text in the third main paragraph, further elaborating on the author's views.

Handwritten text in the fourth main paragraph, concluding the section.

Vertical handwritten text on the right edge of the page, likely a library or archival stamp.

Sic v. g. cum res hujus terræ considerantur quatenus a Deo hominibus sunt destinatae, vel ullum ad huc dum intervenit humanum factum quoad hunc magis quam ad illum pertinere declarantur, res tales negativè communes dicuntur. Positiva vero communis est, cum res aliqua in plurius hominum conjunctionem fuerit eorum proprietate, seu dominio est, ita ut alii omnes præterquam dominos ab illius rei usu prohibeant, Exemplum est in hereditibus Titii ab his tribus juribus datus scilicet. communione positiva & negativa res quæ horum fuit objectum peculiariter accipiunt denominationes, sunt quæ vel in Dominio seu proprietate vel communes vel nullius

Ex dictis sequitur 1º proprietatem vel communionem quatenus rebus ipsis tribuuntur, non esse qualitates physicas quæ intrinsicè & materialiter res illas afficiant sed qualitates morales quæ ab impositione hominum originem ducunt, quæque effectum duntaxat moralem producant aliorum hominum respectu.

Ex dictis patet 2º dominium et communionem supponere plures homines inter se societatem conjunctos. Dominium enim essentia non modo consistit in facultate re aliqua utendi, sed in tali facultate quæ ceteros omnes ab illius rei usu excludat.

Quo verbo dominium & communio sunt juris species; supra vero demonstravimus jus pro facultate receptum supponere hominum inter se societatem, ut nullum jus intelligatur ubi nulla est societas.

3º Non modo dominium supponit hominum inter se societatem sed & insuper aliquod factum humanum quo nimirum res a Deo in medio omnibus expositæ propriè alicujus fierent.

quod ut melius intelligatur, hic revocandum est quod superius jam diximus, nimirum Deum omnibus hominibus contempsisse terram, fruges animaliaque ut exinde necessitatibus suis providerent.

Sed verò jus illud rebus creatis utendi jus est generale & indefinitum, indifferens tam ad communione quam ad dominium, adeò ut jure illo uti potuerint homines ad libitum servatâ tamen societatis ratione.

Quo verbo per expressum Dei mandatum res neque propriæ neque communes factæ sunt, sed proprietates mediâtè ex facto aliquo hominum habuit originem.

Hinc ita manifestò sequitur quod in statu communione primordiale, si quis aliquid ex rebus in medio positis, & sibi convenientibus servatâ societatis ratione occupaverit eâ intentione ut illud ad suos usus applicaret, id ipsi ab altero nisi injustè eripi non potuisse.

Hæc regula voluntatis dividendi sequela est necessaria, nec non et societatis, cum enim aliquid indefinitè plusibus donatum & destinatum est, tunc ex voluntate donantis qui primus res quasdam occupat, earum dominium contra alios validissimum necessariò sibi acquirit.

Diximus autem servatâ societatis ratione, cum enim pari jure omnes homines quoad res creatas gaudeant, hinc societas necessariò expostulat, ut nemo ex illis plus quam par est, sibi asserat, id est ita ut aliis supersit, unde necessitatibus propriis providere.

Origo itaque dominii singularis a facto hominum nimirum occupatione repetenda est.

Quod ita tamen accipiendum non est, quasi occupatio physici & materialiter considerata & quatenus actus in se in corporeus effectum aliquem moralem habere potest, hoc enim foret absurdum,

verum occupatio hic consideratur tanquam animi

Signum quo quis alius manifestat se velle facultate a Deo concessâ uti & rem aliquam suam facere. Occupatio autem hoc respectu considerata effectus morales necessario producit nimirum jus & obligationem quâ obligatione a re ab uno occupatâ ceteri abstinere tenentur.

Occupatio itaque definitur potest rei que nullius est apprehensio cum animo suam facendi

Ex dictis manifesto sequitur, prævio aliquo consensu eorum qui per dominium ab usu alicujus rei excluduntur opus non fuisse ad hoc ut occupatio vim haberet constituendi dominii quod tamen est Luffendorffii sententia sufficit enim sola Dei voluntas et destinatio quæ etiam invitis aliis hominibus effectum sortitur et dominium producit.

Præmissis hisce principiis superest ut videamus quâ ratione juxta illa principia primæva rerum communio paulatim abolita fuerit et dominia inter homines introducta

Et, 1° quidem observandum est hanc questionem esse facti, quamobrem conjecturis duntaxat hic locus esse potest. Hoc posito verosimile admodum est primis temporibus dum pauci adhuc erant homines de rebus mobilibus, quæ que usu consumuntur, potius quàm de immobilibus fuisse sollicitos. Si quis igitur fructus aliquos deleserat comedendi gratiâ aut ad futuros usus seponendi, fructus illi ejus fiebant neque ab aliis ipsi eripi poterant, sed ita tamen ut ipsa arbor vel fundus in medio & communis omnium remaneret.

Præsertim vero quæ labore & cultu hominum producebantur illius erant qui in eis producendis operam impenderat, unusquisque enim operarum suarum et industris dominus erat. Multiplicato deinceps genere humano immobilium dominia tunc temporis introducta videntur ut sil. unusquisque necessitatibus suis certius provideret, neque ab aliis turbaretur.

L'homme est un être sensible, et par conséquent il a besoin de
 sentir, de voir, d'entendre, et de parler. C'est pourquoi il a été
 créé avec un esprit capable de concevoir, et une voix capable
 de s'exprimer. Mais comme il est sujet à l'erreur, et à la
 faiblesse, il a besoin d'être instruit, et de se perfectionner.
 C'est le but de l'éducation, et de la culture. Elle doit lui
 donner des idées justes, et lui apprendre à les employer
 avec sagesse. Elle doit aussi lui faire connaître ses devoirs,
 et lui donner le courage de les remplir. C'est pourquoi
 l'éducation est si importante, et si précieuse. Elle est la
 base de toute civilisation, et de toute prospérité. Elle est
 le fondement de la liberté, et de la justice. Elle est le
 moyen de former des hommes utiles, et de rendre la
 société plus heureuse, et plus paisible. C'est pourquoi
 nous devons nous efforcer de donner à tous les enfants
 une éducation solide, et de leur faire connaître les
 vérités éternelles, et les principes de la morale. C'est
 notre devoir, et notre gloire.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Itaque agri illi quos quis occupaverat, eodem colendo minus aut sepe usum feribendo suos faciebat et reliquos omnes ab eorum proprietate et usu excludebat.

In dictis itaque sequitur non simul & semel dominia fuisse introducta sed successive pro ratione sibi necessitatum humanarum.

Quæritur autem an utilis fuerit humano generi hæc dominiorum distinctio, an vero melior fuisset solitudo humana conditio si in proximæ rerum omnium communione hominum permansissent.

Dominiorum vero introductionem humano generi per utiles esse sequentes rationes probant.

1° Enim communio rerum omnium lites necessario immeras peperisset; terra enim sponte sua res omnes vite necessarias non producit, sed culturam omnis insuper desiderat, atque hinc non potuissent non querela ex viri

prop. sibi. inæqualitatem laboris unius luxuriam & consumptionis

2° Positæ rerum communione nulla fuissent artes, nulla scientiæ, nullum enim fuisset laboris & industriæ præmium

3° Imo sequentiæ & negligentia plerique homines se dedissent labori alieno & industriæ confidentes.

Denique si proximæ rerum communio substituitur, ne cessaria exinde sequuta esset conditio omnium æqualitas, æquales omnes fuissent sorte propter bonorum æqualitatem adeoque omnis proorsus cessaret inter homines subordinatio eorum tandem reducti fuissent, ut fera nulla fuisset inter eos mutuorum officiorum et auxiliorum communicatio.

Quod enim homo homini seruiat, id ex mutua illa dependentia, quæ inter omnes intercedit, oritur, dum sibi unus rem aliquam quæ indiget ab altero expectat quam ille vilissimæ rei hinc compensare potest.

Colligamus itaque proprietatis institutionem, dominiorumque distinctionem, humano generi per utilem fuisse & videamus jam de objecto dominii seu quænam res idoneæ sint quæ sub proprietate veniant.

The text on this page is extremely faint and appears to be bleed-through from the reverse side of the leaf. It is largely illegible but seems to consist of several paragraphs of handwritten text in a historical script, possibly French or Italian.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Itaque quoniam proprietatis finis est ut quis res sibi ne-
cessariam per apprehensionem acquirat ita ut alios homines
ab illius rei usu in posterum arceat possit, hinc tria vulgo
requiruntur ex parte rei ut ex dominio subjiciatur ~
Sic 1° ut res usum aliquem hominibus præbere possit. Verum
difficile admodum foret ejusmodi rei plane inutilis exemplum
proferre.

Requiritur 2° ut res ejus sit nature ut illius usus omnibus
non sufficiat citra periculum desidii. Verum neque hoc requi-
situm aridet; ex eo enim quod res quædam tantæ sunt am-
plitudinis ut eorum usus omnibus sufficiat sit opinenhaus.

Sequitur potius quod ex rebus ejus modi unus quisque possit
sibi quantum velit aserere absque aliorum injuria
3° Denique requiritur ut res dominio subjicienda apper-
hensionis & custodiæ hominum aliquatenus sit obnoxia.

Cum enim dominium includat jus alios homines a re qua
piam arrendi, inutile foret hoc nisi aduersus alios possit
re ipsa in actu deduci. BIBLIOTHEQUE DE GENÈVE
Hinc patet quod de controversia inlustri nim. de maris
dominio sit pronuntiandum ~

Sic vasti Oceani dominium sibi aserere non modo solidum,
sed & injustum foret, vastus enim Oceanus, neque occupari
neque custodiri potest ~

Verum alia est ratio maris quod terras alluit & ad instar
munimenti est, hoc enim tum littoribus merito occupatum
presumitur si quidem saluberrime custodiri potest ~

Ex dictis itaque fluit conclusio sic. Objectum dominii
singularis esse res que occupari possunt & quarum
custodia aliter est possibilis ~

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

[Faint, illegible handwriting]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, illegible handwriting]

Pars Tertia

Semel introducto rerum dominio sola occupatio non amplius erat sufficientis sed ^{alii} amplius erant introducendi modi quibus res alicujus facte in alterius dominio de novo transire possent. Itaque modus acquirendi dominii nihil est aliud quam factum quo mediante dominium ex prescripto legis vel naturalis vel civilis acquiritur.

Simplex autem modi acquirendi dominii distingui possunt. 1.º vel in originarios et derivativos. 2.º in principales et accessorios. 3.º in naturales & civiles

Modi acquirendi dominii originarii dicuntur qui in res nullius dominium constituent

Dominium originarii acquiritur per solam occupationem quod ad res quae vel sunt nullius vel a dominio relictae

Loco occupari possunt, vel res immobiles, v. g. terra & aedificia, vel res mobiles quemadmodum sunt animalia, fructus.

Modi vero acquirendi dominii derivati illi sunt qui dominium semel constitutum in alios transferunt.

Omnes autem illi modi derivati regulariter vitantur voluntate dominii prioris & ejus in quem dominium est transferendum

Illi sunt vel naturales quimero & simplici partium consensu constant, v. g. donatio, emptio, venditio &c. vel mere civiles qui sine speciali dominii consensu dominium transferunt, ut videre est in usucapione, vel denique mixti dicuntur qui propter partium consensum peculiarem formam a jure civili adjectam habent, ut videre est in testamento & contractibus

Derivati acquirendi dominii modi, vel casum mortis respiciunt, ut testamenta, & legata vel inter vivos plenum habent effectum

Testamentum est dispositio revocabilis de eo quod quis de bonis suis vult post mortem suam fieri

Testandi facultas civis rationis usque gaudenti & liberam suarum rerum dispositionem habenti naturaliter recte tribuitur.

Dupliciter autem transferri successio potest, vel per testamentum si aliquod adsit, vel ab intestato si quis nullum testamentum reliquerit.

Si quis igitur ab intestato decesserit, illius bonas sibi vindicat ille quem majori amicitia prosequeretur defunctus. Hic autem amicitia estimatur ex causis naturalibus, communitate nempe sanguinis; atque hinc omnes fere gentes in assignanda hereditate hanc sequute sunt regulam, nempe quod sanguine proximior eam debet acquirere. Verbum quoque subjungendum est de usurpatione que in primis ad modos acquirendi civiles pertinet.

Usurpatio definiri potest, actus quo rei aliene jure testamento requisita proferre sine speciali prioris consensu dominium per legem humanam consequimur.

Prescriptio est quidem legis humane inventum sed omnibus fere gentibus usitatum.

Si quis tamen in prescriptione explicanda rite versari velit ei confusio & prejudicia juris Romani reponenda sunt. Finis prescriptionis est societatis humane tranquillitas, cujus interest ut dominia aliquando sint in certo & ne quasi probeatur bellis que necessario oriscentur ea nimia licentia vindicandi rem qua ^{olim} ad nos vel nostros pertinet, hinc de modis acquirendi principalibus, superest ut de modo acquirendi accessorio dicamus.

Accessio est omnis amplificatio, omne incrementum aliter rei que tanquam principalis consideratur accedens, sive propria rei substantia dilatetur, sive extrinsece aliquod augmentum ipsi accedat.

Omnes autem accessiones ad duas classes referri, vel enim sola natura & extra factum hominis proveniunt vel facta hominis & industria.

Circa successione[m] generalis lide[re] seq[ue]ntur, accessorium
 sequitur dominium rei principalis ~
 Quod seq[ue]ntur ut melius intelligatur sequentibus seq[ue]ntur opus habet ~
 1° Sicut quod rei nostra accedit, vel ex ipsa re proveniat, vel opera
 nostra producat[ur] aut extrinsecus adveniens nullius fit accessio
 naturali ratione dominio rei acquiritur.
 2° Si vero res, aut opera accedens vel in totum vel pro parte
 alterius fit tum naturaliter oritur quodam communio sive
 conjunctio rerum; facta fuerit casu sive voluntate utriusque
 domini sive unius, sive ex facto tertii ~
 Atque ex his principiis de singulis accessionum exemplis
 que in jure Romano memorantur facile dijudicari poterit
 que de variis acquirendi modis ~
 Effectus denique dominii in eo profertim consistit ut re
 nostra plenissime uti sibi possimus eamque quolibet vindicare
 facultas vero alienandi ex dominio frustra repetitur. Cum
 ipsum sit dominium quod alienatur, neque res eadem
 possit esse alienationis causa & objectum
 facultas itaque fluit ex libertate naturali que tam circa
 dominium quam alia jura tandem occurrat quamvis
 lege conventionem simili e actu non est restricta. Atque
 lide de Dominio...

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely French or Italian, covering the majority of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Cap. 13um
De officiis quæ ex dominio
rerum oriuntur

Postquam de origine domini ejusq. nãa simulque modis
quibus constituitur diximus, consequens est ut videamus
de obligationibus & officiis quæ ex introducto dominio ho-
minibus observanda veniunt

Itaque facultas rebus creatis utendi quæ per dominium
exercetur, totã lege naturali dirigitur, ac potissimum
triplici ratione considerari potest.

Primo scilicet respectu dei rerum omnium creatoris. 2° res-
pectu ipsius hominis rebus creatis utentis. 3° denique res-
pectu aliorum hominum

Quoad primum respectum lex nãalis hoc præceptum
suadet, nimisum; non utere rebus creatis in contume-
tiam creatoris, sed potius in ejusdem gloriam, hoc est
in hunc finem propter quem hominibus concessæ sunt
coeretur itaque hoc præcepto abusus rerum creatarum
quando scilicet inutiliter & petulanter perducuntur aut dilapi-
dantur.

Quoad hominem rebus creatis utentem, pertinet hoc præ-
ceptum ita ut utere ut per istum usum non exerat bonæ
animi & corporis

plures hoc præceptum ex officiis hominis erga se ipsum
generalibus patet.

Officium denique hominis adversus alios homines
tunc duplici ratione considerari debet, nimirum primo ratione
ipsius utentis erga alios. 2° ratione aliorum hominum
erga utentem

obligatio hominis rebus creatis utentis adversus alios
homines hæc est, sic utere rebus creatis ut equalitatem
cum aliis serves, scilicet ne ab utraque iisdem ad superbiam,

nave alios tuo usu ledas, sed potius in idem infervias -
obligatio vero aliorum hominum erga utentem generali hoc
praecepto includitur; nemo alterum in usu rerum creatarum
directe vel indirecte turbet, potius patiatut ut unusquisque
rebus suis quiete utatur & tranquille fruatur.

Coarcentur itaque hoc praecepto furta, rapina & familia esimina,
fluit hoc praeceptum ex praecepto de non aliis ledendis.

Verò ut paulo distinctius officia aliorum hominum respectu
domini exponantur variis casus huc distinguendi veniunt.

Primum enim 1.º res apud dominum extat adhuc vel pervenit ad
alium.

1.º Respectu observandum est superius praeceptum de non tur-
bandis aliis in possessione et usu rerum suarum.

2.º Si vero res ad tertium devenierit id vel volente rei domino
factum est vel eo invito.

Si volente domino rem tertius detineat, tum juxta tenorem
conventionis, de utraque tam domini quam possessoris
judicandum est.

Si vero invito domino quis rem alterius detineat, id fit vel a
sciante seu mala fidei possessore, vel ab ignoante seu bona
fidei possessore.

Mala fidei possessor rem si adhuc extat vel saltem fidei
pretium una cum omnibus fructibus omni interesse do-
mino restituere tenetur, hoc deducitur ex praecepto de dam-
no dato resarciendo.

Bona fidei possessor ille est qui omnem adhibuit diligen-
tiam ut cognosceret an res de qua agitur resera illius fuerit
a quo eam acquisivit, qui tamen ex justo errore lapsus
non dominum pro domino habuit.

Hocposito quam diu bona fidei possessor, quia talis, &
cum domini alieni ignorantia rem aliquam possidet
pro vero domino est habendus omniaque jura & emolumenta

proprietatis ad ipsam pertinent donec versus appareat dominus
Ratio haec est quod sub societatis & proprietatis ratio exigere
videtur ut bona fides tantum valeat opereturque quantum
ipsa veritas

Itaque igitur si de re illa bone fidei possessor actu valido & ir-
revocabili disposuerit, valebit adversus verum dominum
huc dispositis, fructusque & utilitates quas exinde percipit
bone fidei possessor suas faciet

Si vero res quae apud bone fidei possessorem adhuc erit, tunc
distinguerendum videtur utrum bone fidei possessor rem
titulo lucrativo acquisiverit an oneroso

Primo casu v.g. si rem titulo donati bone fidei possessor
prospiciat equum est ut rem illam vero domino gratis &
& absque pretii repetitione restituat, tunc enim nihil
ipsi abest de suo

Secundum si titulo empti v.g. vel pignoris bone fidei pos-
sorem alienam prospiciat, tunc 1° tenetur restituere
quantum in se est ut pretium quod dedit ab eo qui rem
vendidit vel oppigneravit recuperet, remque vero domino
restituat.

Si vero pretium quod dedit ab eo qui rem vendidit vel oppi-
gneravit recuperare nequeat, tunc bone fidei possessor
non alias tenetur rem vero domino restituere, nisi

tantumdem versus dominus bone fidei promissori
restituere paratus sit quantum hic ad rem habendam
de suo contulit, salvo tamen domini iure adversus
eum qui rem alienam vendidit aut oppigneravit

neque alia enim apparet ratio quare bone fidei
possessor cuius ex hypothese nulla est culpa pretii
pretium quod erogavit amitte debeat quam dominus
rem suam prodestim cum aliquam arguat domini

negligentiam quod illi rem auferri passus est

Ex his principiis facilis erit omnium casuum qui dari possunt
resolutio. atque haec de officio quod esse verum domino oriuntur

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely French or Italian, covering the majority of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Caput. 14um
De Pretio

Post introducta rerum dominia necessitas humani generis
ejusdemque utilitas expostulabat ut commercia introduce-
rentur. Commercium nihil aliud sunt rerum & operarum
mutua communicationes

Cum enim non omnia ferat omnis tellus, neque qui-
libet ea semper possideat quibus indiget, necesse
fuit ut quod sibi desperet poteret quis ab altero
Hoc autem primis temporibus permutationis ope
factum fuisse admodum verosimile est

Verum quoniam ille qui rem suam alteri communicat
vellet vilissimam aequivalentem accipere, et vero saepius even-
isset ut communicarentur res divarsi generis, hinc
sponte sua factum est, ut rebus omnibus impone-
retur affectio quaedam seu estimatio, juxta quam
res disparis naturae invicem comparari & exaequari
possent, ut scilicet alter ab altero tantumdem acciperet
quantum ipse dederat

Hae vero rerum affectio seu qualitas pretium dicitur,
quod definiti potest, quantitas moralis rebus & actioni-
bus juxta naturam earum consensu hominum im-
posito, cujus ope eodem inter se conferri et aequales
haberi possunt, atque ita sine lesione in commercium deduci
dicitur quantitas moralis, quia rerum aequalitas vel
inequalitas hic non estimatur ex habitu rei phy-
sico in se spectato, sed quatenus per illum res usum
aliquem, vel delectationem vitae civili prestare possunt
Pretium autem dividi potest in proprium seu intrinse-
cum & virtuale seu eminent

Proprium seu intrinsecum pretium illud est quod rebus ipsis
vel actionibus in commerciis venientibus inherere consuevit
pro ratione utilitatis aut delectationis quam homini adferunt.
Virtuale vero pretium illud est quod nummis tribuitur,
cujus ope pretium hujus libet rei proprium & intrinsecum
definiri & estimari potest, et veluti communi mensura
quadam tum rebus aliis conferri & estimari potest.
Ex dictis itaque sequitur objectum pretii imponendi esse
res & actiones in commerciis venientes.

Hinc igitur res illae quas vel natura vel lex à commerciis
removet pretio carere dicuntur, vel inestimabiles esti-
mantur.

Ad hoc ut pretii intrinseci natura recte percipiatur,
imprimis ejus fundamentum considerandum est, tum
etiam quare idem quandoque augeatur, quandoque minuat.
Itaque pretii quod rebus tribuitur duplex videtur esse causa
scilicet prima est aptitudo rei ad prostrandum aliquem usum
& quidem vel verum vel hominum duntaxat opinione
constitutum.

Hinc quod res nullius usus nullum soleant habere pre-
tium & nullius pretii in sermone vulgari dicuntur, non
mirum. secunda vero causa est rerum raritas, seu ut res
promissive hominibus non sufficiat.
alias enim si res aliqua adeo sit inexhausti usus, ut pro-
missive sufficiat omnibus, tum nullius erit pretii, licet
in se utilissima, immo & omnino necessaria, nullius tamen
est pretii, quia inexhausti est usus.

Præterea res una eademque non semper uno eodemque
pretio estimatur, sed pretium est aliquando minus,
aliquando majus, res etiam una alteri proferatur, licet
hæc æqualem aut aliquando majorem usum in vita
humanâ obtineat; -

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter. The text is dense and covers the upper portion of the page.

Handwritten text in a cursive script, continuing from the previous section. The text is dense and covers the middle portion of the page.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Handwritten text in a cursive script, continuing from the previous section. The text is dense and covers the lower middle portion of the page.

Handwritten text in a cursive script, continuing from the previous section. The text is dense and covers the bottom portion of the page.

Quæritur itaque quænam sint augendi & minuendi præstii fundamenta?

Respondemus fundamenta augendi præstii minuendive eadem esse omnino ac præstii imponendi fundamenta. Nimirum aptitudinem rei ad aliquem usum usum hominibus præstandum conjunctam cum verum earundem raritate. Hoc enim satis probatur experientia quotidiana rerum ad vitæ & conservationem necessariorum præstium quotidie intenditur, si oriatur earundem raritas, ex adverso remittitur, si magna sit earum copia.

Sola tamen rei raritas sufficiens non foret ad augendum aliquis rei præstium, sed usus etiam aliquis concurrere debet. Si enim res maxime rara ex locis remotissimis adferatur, ea vero nullum habeat usum, præstio quoque carebit.

Talem autem hic intelligimus usum, qui non modo iuxta veritatem sed etiam iuxta hominum affectus estimatur, tantumdem hic operatur effectus quantum veritas, quem admodum videre est in gemmis.

Indemque vero Luffendorffius adfert ad præstii intendendi causas, ad raritatem ultimis referuntur. Nimirum subtilitas operis aut elegantia, ejusdem difficultas, fama artificialis; hæc omnia estimationem rei augent quæ rara sunt. atque hæc de præstio in genere & generalibus præstii fundamentis verum quoties de præstio rebus singularibus assignando agitur, alia quoque consideranda sunt.

Hæc quidem rerum definienda sunt præstia inter eos qui in statu naturali vivunt & inter eos qui in civitate vitam agunt. In statu itaque naturali primo præstia rerum voluntate cujusque definiuntur, unusquisque enim in statu naturali rerum & operarum suarum legitimus est summusque moderator rerum tamen hæc præstii imponendi libertas nimium extendenda non est, sed sollicitati est ad temperanda.

Hinc 2° ratio suadet, ut pretii impositio & definitio fiat iuxta
 usum rerum rerum ac necessarium, licitum ac honestum, non
 vero ratione usus vani, inanis, aut inhonesti.

Tertio in definiendo rerum et actionum pretio, communi
 hominum iudicio unusquisq; se se accommodare debet, nisi enim
 hoc fieret, adversus proleptum de aequalitate custodienda prela-
 setur, quae aequalitas basis est commerciorum & fundamentum
 Quod tamen ita limitandum si iusta quaedam ad sint pretii
 affectionis causa, si nimirum peculiariter ad sint circumstantiae
 ob quas & alii res suas plures estimare consueverint
 4° Et hoc observandum scilicet humanitatem id idem exigere
 ne necessitate in qua alter profectus est abutatur ad augen-
 dum propter modum rerum nostrarum pretium, Haec de
 pretio in statu naturali.

Sed vero in civitatibus duplex est pretii determinandi ratio; du-
 plex quoque pretium exinde exurgit, unum nempe legitimum
 seu legale pactitium alterum seu conventionale.

Pretium legitimum est illud quod ab imperantis seu legis de-
 finitione proficiscitur. DE GENÈVE

Pactitium vero seu conventionale a voluntate contrahenti-
 um dependet.

Imperans autem earum pretium pretia definire solet,
 quae ad vitam praesertim necessaria sunt, quaeque sunt
 quotidiani usus.

Plurimum enim refert ut aequalis harum rerum fiat
 dispositio. Porro quoniam lex hominis libertatem naturalem
 adeo circumscripta; ut quae sunt adversus legem neminem facere
 prope praesumatur, hinc apparet pretii legitimi nullam
 esse latitudinem, sed illud velut in puncto subsistere, adeo ut vel
 minimus excessus negotium faciat nullum aut saltem vitiat.

Pretium vero conventionale quoniam a voluntate partis centum
 dependet, aliquam quoque latitudinem habet, iuxta quam plus
 minusve exigi potest vel dari.

Si enim pretio legitimo omnia in civitate estimarentur
 nullus labori & industriae superesset locus &

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint handwritten text visible on the right edge of the page, possibly from an adjacent page.]

Quamvis autem aliqua adfit in pretio conventionali latitudo illa nimis extendenda non est, sed iuxta certas regulas & in genere iuxta societatis legem latitudo illa definienda est.

ad fundamenta itaque antea relata ad usum nempe rei ejusdemque raritatem respiciendum est, & ad omnes circumstantias quae ad ea fundamenta collimant.

1.º quidem ratio habenda est operatum mercatoris, ejusdemque imperfarum in mercibus ad probandum aut aservandum.

2.º Annum mercator aservatum vendat an minutatim res singulas respiciendum

3.º Annum paucitas vel abundantia adsit pecuniae mortuum aut ementium Penique utrum paratum quis pecuniam adferat aut in certum diem solutionem differat, cum etiam dies sit pars pretii.

Ex dictis itaque sequitur quod pretium legale a conventionali potissimum differre in duobus, 1.º ratione certitudinis illud enim in puncto veluti constat, hoc vero aliquam habet latitudinis. 2.º differunt haec pretia ratione durationis, pretium enim legale regulariter constans est, conventionali vero inconstans est, de ipsius rei variatione, perpetuo sequitur.

Restat nunc ut de pretio virtuali seu illo quod nummis tribuitur verbum faciamus.

Itaque postquam gentes a primordia simplicitate desivere & commodior & amplior esset vita cultura, visum est pretium aliquod virtuale, seu eminentes res rei imponere, hujus operae ceterarum rerum propria & intrinseca pretia mensurari & exaequari inter se possent.

Quoniam autem requisita habere debet materia illa cui pretium virtuale erat imponendum facile potest, scilicet 1.º res illa debeat esse alius pretii. 2.º substantia valde compacta quo durare possit. 3.º facile in partes minutas. 4.º custodia & tractationi habitis.

Quae omnia requisita concurrunt in metallis nobilioribus adeoque haec agentibus hunc in usum merito adhibita sunt. Cum autem valor nummi mensura sit omnium aliarum rerum quae in commercium veniunt; mensura autem haec quoad omnes in civitate equalis esse debeat, hinc imperanti tributum est, ut valorem nummi ejusdemque pretium definiret virtuale.

[Faint, mirrored handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Vertical handwritten text on the right edge of the page]

Indicium est quod per publica signa nummis soleant imprimi, quo scilicet de eorum quantitate & qualitate constet.

Verum tamen in pretio nummi definiendo, imperans ad certas regulas ad salutem publicam facientes attendere debet.

1° quidem ad pretium metallorum proprium & intrinsecum hic respiciendum est, ac enim ab argente, hoc vilissimum ab auro nobilitate vincitur, certa hic igitur observanda proportio.

2° In imponendo nummi valore non modo vivum sed et externorum quibuscumque commercia tractantur habenda est ratio.

3° Metallum quantitas in unoquoque nummo et bonitas recte ad temperanda est.

4° Quamvis virtuale nummi pretium omnino pendeat a voluntate imperantis, non debet tamen temere et sine justa causa mutari sed tunc duritas si Summa Reipublice necessitas id suadeat.

Hæc enim moneta mutatio multa scilicet trahit incommoda, præsertim si ad extraneos quibus cum commercia vigent respiciatur.

De hominum officiis circa prædixim impositionem observanda sunt sequentia

In genere, hic exigit a nobis lex nature ne erga proximum inhumaniter nos geramus, aut illum proficere ledamus.

Itaque rebus quibus alii indigent nimis magnum pretium statuendum non est.

Præterea materiam quantitas & qualitas laqueis intuitu illa pretium habet non immutanda aut adulteranda.

Denique rerum quotidiani usus varietas easdem emendo, aut injuste detinendo non debet offendi.

Atque hæc de pretio et hominum officiis circa pretium

Caput 15um

De Contractibus qui pretia rerum
supponunt & inde fluentibus
officiis

Quaecunque generaliter & communem pactorum seu con-
ventionum naturam spectant, ea fuisse satis jam expli-
cavimus, ubi de fide servanda tractavimus
Hic duntaxat observandum est nullam esse de jure naturali
pactum & inter contractum differentiam, imò vero contrac-
tus pactum & conventio synonymo sunt, et promissive usur-
pantur omnis omnibus subtilitatibus quas introduxit
Romanorum jus.

Omnibus enim quae convenit pacti definitio quod sit
sit consensus duorum pluriumve de re aliqua danda vel
facienda Diversimode contractus dividi possunt, verum
servandum est ne divisiones contractuum quae Romani
sunt juris cum iis quae reverè sunt juris naturalis pro-
missive proponantur.

Præcipua contractuum divisio quod alii beneficii,
alii onerosi dicuntur.

Contractus beneficii illi sunt qui alteri contrahentium
gratis aliquod adferunt commodum
Onerosi vero utramque partem ad æquale onus adstringunt.

De Contractibus beneficiis

Plures esse possunt contractuum beneficiorum species,
præcipue sunt mandatam, commodatum, depositum & donatio
Mandatam est contractus quo quis alterius negotia ipso
requirente et committente gratis expedienda suscipit
ex humanitate & amicitia ortum contrahit iste contractus
simulq; ex necessitate: non enim possumus omnia

De Contractibus qui prelia rerum
supponunt & de
officiis

Quia per contractum & conventionem personarum in
rebus vel in personis factis, in suis libris personarum
libris, ut de his personis tractantur
Et quod contractus est voluntas ut voluntas
interdum inter contractum differt, cum non
inter personam & conventionem personarum sunt, ut voluntas
inter contractus sunt, ut voluntas

Interdum enim per contractum facti voluntas quod
inter contractus sunt, ut voluntas
interdum enim per contractum facti voluntas quod
inter contractus sunt, ut voluntas
interdum enim per contractum facti voluntas quod
inter contractus sunt, ut voluntas

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Contractibus beneficiis
Interdum enim per contractum facti voluntas quod
inter contractus sunt, ut voluntas
interdum enim per contractum facti voluntas quod
inter contractus sunt, ut voluntas
interdum enim per contractum facti voluntas quod
inter contractus sunt, ut voluntas

per nos met ipsos gerere, adeoque ex postulat necessitate,
ut quibus in rebus ipsi interesse non possumus, amittendum
opera uti liceret; atque hinc etiam dicitur quod mandatum
inter contractus beneficis semper adnumeratum est.
Mandataris officium est negotium sibi commissum ex
fide gerere & ad hoc omnem adhibere diligentiam
Mandans vero damnum et impensas reparare debet; ad
damnum tamen fortuitum quod occasio mandati man-
datarius accepit mandans non est obligatus.

Potestas mandataris in hoc contractu a voluntate man-
dantis omnino pendet; eaque ita visum scribitur ut fines
mandati mandarius transgredere non possit.
Hinc quoque provenit quod diversimodè contrahatur man-
datum, pro diversis scilicet gradibus potestatis mandataris concessis
Commodatum est contractus de non rei alienius gratis con-
cedendo, ac de illa definito tempore restituenda.
Commodataris officium hinc partibus constat. 1° ut re com-
modatâ bonâ fide utatur, nec eam ad alios usus adhibeat
propter commodantis intentionem. 2° ut finito usu vel
tempore elapso rem restituat illam, nisi tamen quan-
tum per ordinarium ac legitimum usum eadem decessit.
Hoc quippe commodans gratis concessisse videtur. 3°
De casu fortuito non tenetur commodatarius, nisi factum
culpâ vel negligentia accepit.
Vide versò tenetur commodans 1° ad rem promissam
in usum gratuitum gratuitum concedendam. 2° eandem
per tempus pro finito commodataris relinquere,
nisi tamen ipse commodans re commodatâ ex casu aliquo
non pro viro egerit incipiat.
Depositum vero est contractus de re aliqua in gratui-
tam custodiam accipiendâ, eademque ad deponentis
libitum restituendâ.

Depositarii officium hinc partibus obsoletur, 1° rem debet
 in custodiam accipere, vel saltem tempestive contractui
 renuntiare. 2° Rem acceptam probe et ratione boni patris
 familias debet custodire, 3° non debet eam ad suos usus adhibere.
 4° Damnum culpa sua vel dolo datum debet prestare, 5°
 Denique debet rem depositam quando tunc deponens
 eam petierit restituere, nisi tamen aliud suadeat vel
 ipsius deponentis vel rei publicae utilitas.
 Deponens vero tenetur sumptus in rem depositam
 factos depositario restituere. Atque hinc de contractibus
 beneficiis.

De Contractibus onerosis

In omnibus contractibus onerosis hoc exoptulat lex
 naturalis ut in eis observetur ex utraque parte aequalitas;
 ea vero deficiente lesio emendetur.

In eo autem consistit aequalitas quam commendamus ut uterque
 contractuentium tantum dederit ab altero recipiat quantum ipse dedit.
 Et igitur aequalitas illa quantumvis sita libere eam admittat ob-
 servari queat, lex naturalis insuper requirit, ut rerum una quas
 contrahitur vitia & virtutes indicentur.
 Nisi enim res una cum qualitatibus suis cognoscatur, de
 ejusdem pretio, ac proinde de observata vel violata aequalitate
 constare non potest, qui vult finem procul dubio vult etiam media
 & vitia itaque quae rem ipsam proprie contingunt, indicare
 jubet lex naturalis. v.g. si domus sit pestilens
 & resum quae sitantur tanquam alia vitia et circumstantiae quae
 extra rei substantiam posita sunt, quae tamen ab illius
 rei estimationem facere quid possunt, manifestari debeant,
 Respondemus; negative, aequitas hoc tantum suadere
 videtur ut ea manifestentur vitia quae rem ipsam afficiunt
 externa vero quae oriuntur ex circumstantiis extra rem
 positis nihil valent ad ipsam
 v.g. si mercator frumentum copiam temporis inedia adferat
 & sitat plures mercatores magnum frumenti numerum
 paulo post advenuros id declarare non tenetur.

Sicut quoque rei emptori jam loquuta minime adinetur
 dicere scientia enim utrinque par, pares quoque salis contrahentes,
 sic. q. si Titius vendat Mevio ades quas ab eodem Mevio
 paucis ante annis ipse emerat, nec easundem diem sitia
 feritutes puta non declarat; adversus equalitatem in con-
 tractibus requisitam Mevius non tamen peccabit
 Ex dictis sponte sequitur quod si ea violata equalitate
 lesio quaedam emergat ea illicita reparanda sit, quod eo usque
 procedit, ut etiam si sine culpa contrahentium sed ex
 errore vel ignorantia lesio procedat ea nihilominus
 resarcienda sit

Resum tamen quod de reparanda lesione dilimus, ita
 non est intelligendum, quasi ob quamlibet inequalita-
 tem contractus illicito rescindi debeat, si alter contrahen-
 tum eam reparare velit; In dolo enim negotiorum
 humanorum non patitur ut proportio omnino accusata
 hic constitatur

Imo vero commerciorum ratio exigit, ut aliqua sit pretii
 resum latitudo, adeo ut absque lesione equalitatis, plus
 minorisve liceat res suas estimare; alias enim in dolo
 nullus esset locus

Inter contractus onerosos primum locum occupat permutatio
 antiquissimis enim temporibus ante inventam pecuniam
 commercia per solam resum permutationem exercebantur,
 Permutatio defini potest, contractus de re pro alia equi-
 valente habenda

officia permutantium sunt ut res promissas prospiciant,
 damnaq. voluntaria resarciant

Emptio, venditio est contractus quo pro certa pecunia
 ius in re alienius dominium aut simile jus acquiritur
 statim atq. de re aliqua certo pretio tradenda inter partes
 emptio, venditio perfecta est adeo ut venditor rem tradere,
 emptor vero pretium solvere teneatur

Multiplex datur emendi, vendendi modus ex quo variae
 quodque species venditionis emptionis resultant
 Emptio enim fit per aversionem en bloc vel resum singu-
 larum en detail

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter.

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or letter.

Vel etiam emptio ita fit ut merx statim tradatur simul &
 solvatur pretium, vel merx tradatur quidem, pretii vero solu-
 tio in aliquod tempus differatur
 officia emptoris & venditoris quod spectat, illa eadem sunt
 que permutantium, in genere legibus contractus accuratè
 standum est, inito vero contractu fortuitum rei periculum
 ad emptorem pertinet, quippe qui dominus est.
 Sequitur locatio, conductio que nihil est aliud nisi contractus
 ille quo convenit de ~~usu~~ ^{usu} rei vel opere pro certa mercede habere.
 Duplex est itaque locatio, conductio scilicet rerum vel operarum.
 officia partium hæc sunt: conductor tantum mercedis dare
 tenetur, quantum se daturum promisit, si vero merces non
 fuerit definita, ad usum communem revertendum est.
 Locans vilissimè prostrare tenetur ut res quam locat usum
 cui destinata est præbere possit, conductor vero de illa ad
 modum boni patris familias uti debet, eandem finito
 tempore restituere
 mutuum vero est contractus quo alter alteri rem fungibi-
 lem ex lege dat, ut accipiens post intervallum certa tem-
 poris idem genus restituat in eadem quantitate & qualitate.
 Res fungibiles illæ dicuntur quæ functionem recipiunt,
 quæque aliæ aliarum vite funguntur, talia sunt ea omnia
 quæ adnumerantur, ponderantur, aut mensurantur.
 mutuum duplici ratione fieri solet, gratis vel sub usu-
 varum conditione
 Cum enim ille qui pecuniam suam mutuo dat usum
 illius & utilitatem amittit, nonne æquum est ut is qui
 pecuniam & pecunie fructum suum facit qui que reverè
 lucratur resarciat quodammodo damnum quod creditori ex
 mutuo contingit,
 societas denique est contractus de rebus vel operis conferendis
 ut lucrum vel damnum inter conferentes dividatur.
 Quoad divisionem lucri et damni inter socios sequentes
 regulæ observandæ sunt.
 1^a legibus contractus si quædam expressè intervenierint.
 - standum est -

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Handwritten text in French, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Handwritten text in French, appearing as bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher due to the bleed-through effect.

2^a Si nihil inter socios definitum fuerit pro rata portiois quam
 unusquisque contulit parte, luesum & damnum dividendum est.
 3^a Hinc si omnes aequaliter contulerint per eundem quantitatem
 partes singulorum & in lueso & in damno erunt aequales
 4^a Vbi vero inaequales contulerint per eundem quantitates solis
 quilibet eorum pro rata parte, partes damni aut luesi auferent.
 Denique si de partibus luesi tantum aut damni inter socios
 convenerit, expressum erit regula omitti
 Sociorum officia ex fine illius tractatus facili dignosci po-
 terunt. In genere sociorum officia vel ipsos socios respiciunt
 & id quidem vel respectu societatis in se contumaciter vel solute,
 vel respiciunt alios quibus ex fide data obligantur, eosque
 eodem sibi principio obligant
 Denique sunt etiam quaedam contractuum species qui ab
 eventu quodam fortuito pendent et hinc aliquid ab eo con-
 tinere dicuntur. Hae pertinent. 1° Sorti decisoria 2° Sponsiones
 les gageuses. 3° Ludorum varia genera
 ab ea hinc denotat incertum aliquem eventum qui luesum aut
 damnum prout referri nobis offerri potest
 Contractus itaque qui aleam continent, consensum alicquem
 indefinitum utriusque partis & in quemlibet eventum
 complectuntur
 Quamobrem propter indefinitam hanc consentiendi ra-
 tionem, nulla subest quodvis causa utrumque eventus
 acciderit modo tamen dolus omnis absit
 Sorti decisoria est actus ille quo id quod voluntate humano
 prae delicti non poterat, sub conditione interiti eventus
 determinatur. Sic v.g. aliquando dividitur inter heredes
 hereditas.
 Contractus ad Sortem decisivam specialem providentia divina
 contrarium supponere, superstitiosum & stultum cum
 presumpti illius contrarius nulla possit offerri ratio
 Hae quoque referri possunt Sponsiones. Sponsio autem
 nihil aliud est nisi pactum quo occasione contradictionis, duo
 plures sub sententia fidelia sibi mutuo aliquid promittunt,
 illi luesum cuius assertioni eventus respondebit.

Hujus modi pacta lex naturalis non improbat, dummodo levis & bona fide incantur, ideoque & in illis servanda est fides. 3: huc pertinent omnia ludorum genera in quibus aliquo pretio certatur, quippe itidem p[er] se sumque involvunt conventionem quae aliquid aleae continet.

Ludi distinguuntur in ludos artis, fortunae, & mixtos.

Circa ludum 1^a questio est, an licitum sit ludere.

Respondemus affirmativè, nulla enim subest ratio quae contrariam suadeat sententiam.

Verum nimis non extendenda est haec ludendi licentia, qui enim in praedictum suorum officiorum maximam temporis partem in ludendo consumunt, illi manifesto adversus legem naturalem peccant, non solum ac illi qui per ludos maximam parsimoniam partem diglutiunt.

Qui vero tale amplectuntur vitia genus quo alea omnino se se dedunt, in hoc adversus legem naturalem peccant quod scilicet ex aliorum damno & malo propria commoda capessant jura sequi asserunt, cum ex adverso id ratio suadeat ut non nisi cum aliorum utilitate, vel saltem iis illis propria quodant commoda; id enim suadet sollicitudo humane rationis.

merito itaque Rectores civitatum displicere debent quousque ludi permittendi sunt, ne scilicet multa ex indefinita ludendi licentia oriantur incommoda.

In genere observandum est plus favoris habere debere ludos, quo minus alea, quo plus solertiae contineant.

Ludentium denique officium quod attinet, ab omni dolo ludentes abstinere debent & fallacia, si vero licite & bona fide ludus peractus est, fides data servari debet ac promissa pecunia servanda. Haec de contractibus onerosis. Huc usque de contractibus principalibus, quoque per se subsistant diximus superest nunc ut de pactis nelepansis qui nimis contractibus adjiciuntur, eorum confis mandosum gratia, verbum subjungamus.

Huc pertinet fidejussio & pignus. Fidejussio est contractus

quo quis in majorem creditoris securitatem obligationi alieni accedit
 dignus vero est contractus accessorius de se in securitatem creditoris obliganda initus

De modis quibus solvuntur obligationes qua ex pactis oriuntur

Exposita pactorum seu contractuum natura sequitur nunc ut de modo quibus obligationes ex pactis oriunde solvantur videamus

1° qui deinde obligationes ex contractibus venientes solvantur ex impletione scilicet de quo fuit conventum vel solutione
 2° tollitur obligatio per compensationem que est debiti ob alium debitum reciprocum sublatio ab eo tempore quo utrumque existit

3° obligationes unilaterales tolluntur condonatione debiti seu remissione

4° Reciproce vero obligationes mutuo dissenso dissolvuntur si arbitrio obligatorum subsistat neque agant de utilitate totius

5° si contrahentium alter per fraudem sit et ex contractu resiliat tum manifestum est quod alteri etiam a contractu recedere liceat

6° Ipso vero tempore expirant obligationes si consensus non absolute sed restricti ad aliquod tempus datum sit

7° Denique solvitur obligatio morte, si enim in alicujus persona sint radicata, alias enim in heredibus defuncti obligationes continuantur

8° Sape etiam obligatio non tollitur sed transfertur in alium quod fit per delegationem que nihil est aliud nisi actus pro creditore suo volenti; alium debitorem quis delegat, ut is in nova promissione debitum in se suscipiat, ad delegationem itaque trium partium consensus necessarium esse manifestum est atque hinc de contractibus sufficiunt

que quis in negotiis suis...
etiam in rebus suis...

De modis quibus solentur obligationes quae ex pactis oriuntur

obligationes sunt...
quae ex pactis oriuntur...

obligationes sunt...
quae ex pactis oriuntur...

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

obligationes sunt...
quae ex pactis oriuntur...

obligationes sunt...
quae ex pactis oriuntur...

obligationes sunt...
quae ex pactis oriuntur...

Caput. 16um

De Interpretatione

Tres distinguenda sunt hujus capituli partes, 1^a generalia quaedam de interpretatione ejusque natura exhibebit. 2^a recenset varias ac proliquis obscuritatis causas. 3^a denique conjecturarum fontes evolvit variisque suppeditabit quasum opes obscura legis vel pacti sententia explicare poterit.

Frustra enim leges conderentur nisi ubi apparent obscura interpretarentur, & tandem ad varias hominum actiones applicarentur.

Est autem interpretatio in genere voluntatis alienae, dubiae vel obscurae expositio.

Voluntas vero illa de qua hic agitur vel superioris est vel parvis, atque hinc interpretatio est vel legis vel pacti. Leges vero vel naturales sunt vel positivae: hinc alia est interpretatio legum naturalium, alia positivarum.

Interpretatio legum naturalium nihil aliud est nisi actus mentis humanae quo veritatem & proliquis legis naturalis ex diligentia humanae nostrae contemplatione explicat, sicut ea proliquis quae superius explicuimus atque hinc patet legum naturalium interpretationem regulariter prospecturis demonstrationibus constare, simulque quodcumque de legibus naturalibus huc usque disseruimus ad eas interpretandas sufficere.

Inde igitur hoc capite trademus primario pertinent ad interpretationem legum positivarum & pactorum. Interpretatio itaque de qua hic agitur est voluntatis legislatoris, aut passipientium, verbis aut factis declarata sed tamen dubia vel obscura per probabiles plerumque conjecturas, juxta legislatoris aut passipientium mentem facta expositio.

Cum enim in omnibus legibus & pactis certa adhibeantur ad voluntatem declarandam signa
 signa vero in diversos quandoque sensus usurpata proficiunt.
 Hinc maxime esse necessarium est certas nosse regulas quibus obscuritas illa tollatur, et genuinus legum vel conventionum sensus eruatur.

Proterea cum quilibet ad ea duntaxat obligetur quae legislator voluit, aut ad quae ipse per propriam voluntatem se obligare voluit. Unde sequitur interpretationis normam mensuram generariam esse mentem, seu intentionem, tum legislatoris, tum partis sentientium.

Quoniam vero de mente, seu intentione Legislatoris, partis sentientium nominis per signa constare potest totius interpretationis ~~summa~~ summa huc redit. Sicut ut colligamus mentem auctoris ex signis maxime probabilitibus.

Porro cum signa usitatissima, quibus mentem suam declarant homines, sicut verba, sita potissimum de interpretatione voluntatis per verba declarata erimus solliciti. Verba autem signa sunt cogitationum. Atque hinc generalem colligimus regulam: nimirum verba mentis, non modo esse accommodanda verbis.

In primis itaque de mente loquentis solliciti esse debemus; mens autem illa colligi debet ex aliis signis quamvis de quorum interpretatione agitur, puta vel ex ipsa negotii principalis natura, vel ex aliis circumstantiis illud concomitantibus.

alias enim in vitiosum circulum resolverentur regulae quas huc usque tradidimus, si nimirum ita acciperentur quasi mens auctoris ex illis ipsis signis colligi deberet de quibus dubium est.

Suo verbo ex iam cognitis clavis atque perspicuis ad involuta obscura aut ambigua jam est progrediendum. Atque hoc de generalibus interpretandi fundamentis ac principis.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

De variis obscuritatis causis

Verba tunc qua versantur interpretatio, vel considerantur ut termini simplices vel ut termini compositi seu propositiones sicut etiam sermo compositio ut verba alio plane sensu usurpentur quam si ut termini simplices considerentur. Itaque autem verba termini nimirum & propositiones vel vulgaria sunt seu popularia vel termini artis. Itaque rursus perspicua sunt vel obscura. Obscura verba laborant vel obscuritate que tolli potest, vel ita sunt obscura ut nemo possit intelligere quid loquens voluerit. Hinc obscuritas curabilis nimirum est hujus loci, frustra enim de obscuritate incurabili solliciti essemus.

Hinc ita praemissis sermonis obscuritas variis ex causis oritur. In genere tamen vel ob externum aliquod accidens, vel ob internum verborum sensum ob aliquod externum accidens. 1.° Ex figura litterarum male formatarum. 2.° si auctor inscribendo notis aut compendibus utatur. 3.° si scriptura titulis introductionibusque cancellata vel obscurata fuerit. 4.° si librarius in transfribendis litteris erraverit. 5.° denique si scriptura quantumvis sana & recta sola interpunctione laboret. In his autem & similibus obscuritatibus quamvis non parum adjuvent regulae mox tradendae potissimum tamen adjumentum ex naturali quadam prudentia et singulari dijudicandi alumine repetendum est. Unde & qui in hujusmodi interpretationibus feliciter succedunt laetili appellantur.

Pergamus nunc ad illam obscuritatem quae ex internorum verborum sensu legibus aut partibus inesse potest. Provenit autem haec obscuritas 1.° vel ex quod loquens verba adhibuerit obsoleta. 2.° vel verba noviter confecta & quidem absque necessaria explanatione, 3.° vel verba peregrina.

4° potissimum obscuritatem patiuntur ambigua verba quae
 sicut duas aut plures res significant. 3° Etiam est ambiguitas
 quae ex nimia brevitate contingere potest, omittis illis ad ab-
 solvendum sensum omnino essent necessaria. 6° obscuritatem
 etiam patitur sermo perplexum cum sit talis videtur esse in
 diversis locis partibus pugnantia & quicquid verum ex
 duobus constituitur id falsum ex interpretatione apparet
 & g. Lex est Rapta raptoris mortem felicitat aut nuptias, qua-
 rum altera mortem, altera nuptias eligit
 Itae quoque pertinent duasum orationum contrarietas
 vel pugna quae obscuritatem quoque generat, sit v.g. Lex est
 tyrannicide ponatur statua in foro, altera ne mulieri in foro
 statua collocetur, at femina est quae tyroannum occidit
 atque haec sunt praecipuae obscuritatis vel ambiguitatis cae
 ad quas alia fieri omnes revocari possunt.

**De Fontibus conjecturarum quibus
 utendum est ad obscuritatem tol-
 lendam et regulis bona inter-
 pretationis inde deductis**

His igitur praemissis jam fontes conjecturarum aperiri
 endi sunt, ut exinde regulas bona interpretationis affir-
 mare possimus.
 Hanc autem dantur conjecturarum fontes praecipui sunt
 1° substrata materia, le sujet dont il s'agit, 2° communis
 & usitatus vocabulorum sensus, 3° ejusdem auctoris voluntas
 alibi clara & perspicua proposita. 4° Effectus & conse-
 quentia. 5° loquentis affectus & conditio, 6° Denique ratio
 legis aut partu
 Saepem autem ad obscuritatem tollendam plures possunt
 conlucere conjecturarum fontes: tunc vero ad conje-
 turam illam quae proxima est velutendum quaeque
 propius negotium attingit

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

His ita praemisissis imprimis attendendum ad negotium de quo vel legislator vel profiscientes egerunt, ejusque naturam. Hinc primam hanc eligimus regulam. Verba juxta negotii, vel pro substrata materia intelligenda sunt.

Hujusmodi regula ratio est quod scilicet ille qui loquitur, praesumi debet ob oculos habuisse materiam de qua sermo instituitur, ideoque ad materiam ipsam verborum sensus semper adtemperari debet. Ceterum hujusmodi regula usus in omnibus obscuritatis speciebus se se exercit. imo vero huc tendunt plerumque aliae conjecturae.

Et regula, ut de substrata materia & juxta eam fiat interpretatio. Ita si dubium an qui melum loquitur messe dixerit voluerit, an mesles, si de emptione sermo fuerit prius, si de locatione posterius vocabulum intelligendum.

Haec quoque regula de substrata materia ad votum Septima & Argemmonis applicari poterit. Eumvero qui de sacrificando loquitur, praesumitur supponere materiam sacrificii aptam.

Secunda regula bonae interpretationis haec est, verba regulariter & in dubio in significato proprio intelligenda sunt, id est, quem ipsis imposuit popularis usus. Hujusmodi regula ratio haec est, quod scilicet obligantur homines in negotiis civilibus verba ad libere & juxta vulgarem & communem significationem quam observant usus verborum sensus pro interpretationis fundamento merito haberi potest.

Itaque igitur perfidiae effugio usi sunt loci dum pollicenti sunt se amilitiam tandem cum siculis servaturos, quamdiu terra huic pedibus suis insistere, et imposta humeris capita gestarent. Postea vero terram calcamentis injectam et alio sum capita humeris imposta abiecerunt, quasi e modo promissione se possent exolvere.

Superioris regula valde affinis est hae ^{tertia} regula, nimirum in vola-
bulis artium adhibenda est positivum definitio
Sic v.g. quid sit Majestas, quid parvitiudium a Magistris
Juris prudentia repetendum est; Et in terminis artis
illa significatio positivissima est habenda quam iis
artifices vel positi imposuerunt.

Ordinet etiam suo modo tertia hae regula ad primam de
substrata materia, quod enim aliquando volabula non
sensu populari sed tecnico interpretari debeant, id inde
est quod ipsa nōa regolis id suadeat.

Sic v.g. si de venatione quis locutus de Majori usque men-
tionem faciat, id de fero animali intelligendum est.
Si vero astronomus majoris urse meminiverit, id pro
constellatione erit accipiendum.

4^a Regula quoque priorum limitat hae est, nimirum si
loquens artem aliquam ignorat, tum maxime cir-
cumstantiis evidentiores alium suadent sensum propter
artis sensum, atque ad id aliam postulant interpretationem
alius sensus ad conjecturas ad voluntatem dubiam vel ob-
tusam interpretandam deducitur ex antecedentibus ora-
tionis obscura vel consequentibus quibus interjecta
semper ad temperari debent.

Hinc quintam hanc regulam aligimus. Obscura locu-
tiones explicanda sunt ex sermone ejusdem auctoris
alibi de eadem materia agentis, plenè & perspicue expresso
Sic v.g. si quis in testamento Sempronio partem & diem
tertiam & deinceps in codicillis Servipserit Sempronio
propter odes legatas, doloque centum nummos odes in
codicillis memorata de tertia & diem parte superius
in testamento expressa intelligenda sunt.

Ratio vero hujus regula est quod regulariter qui lo-
quitur presumatur sibi consentire nisi tamen ali-
unde appareat auctorem sententiam mutasse.

Hinc igitur sexta nascitur regula priorum limitans nimirum: si aliunde manifesto apparet autorem sententiam mutasse tunc unus locus non est in altero interpretandus, sed quod ultimum valuit prevaleat debet.

Ceterum haec regula sexta de loco obscuro ex loco clavo & perspicuo interpretando ad quamcumque obscuritatis speciem se se explicare potest. Idem & de sequentibus regulis iudicium esto; quod semel monuisse sufficiat alius conjecturasum fons ad voluntatem obscuram interpretandam petitur ex effectibus & consequentiis.

Quoties namque sententia ad verbum & simpliciter accepta negotium efficeret nullum, aut absurdum aliquem effectum involveret; toties a sensu qui primo intuitu se se offerebat paulo deflectendum est, ut vitetur nullitas aut absurditas. Hinc itaque septima Regula. Nimirum verba ita explicanda sunt, ne careant effectu, aut negotium fiat nullum, aut denique effectus cum aliqua absurditate sit conjunctus, quod praesertim fit cum expositio pugnat cum iure divino aut humano.

Hujus regulae ratio haec est quod scilicet nemo mentis compos praesumatur absurda velle aut iniqua aut talia quae negotium reddant nullum. & q. Lex est quae sub gravi poena alicui in platea sanguinem elicere vetat; Chirurgus tamen alicui venam in medio foro fecit; nemo non videt absurdum fore imo & iniquum, si propter verba legis nude accepta chirurgus ille tanquam legis transgressor puniretur. Porro quoniam interpretatio nihil est aliud nisi dubie voluntatis iuxta mentem auctoris facta expositio, hinc magnum afferre potest personae loquentis affectio, qualitas aut conditio.

Unde octava fuit regula. Nimirum verba obscura ex affectione loquentis interpretationem recipiunt. Sic & q. si quis Sempromium heredem instituerit plures vero sint Sempromii: Ille Sempromius heres erit quem constat a defuncto maxime dilectum fuisse.

[Faint, mirrored handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

nona regula procedenti valde similis haec est, saepius verba
obscura non modo exponenda sunt secundum conditionem
aut dignitatem personae quae loquitur, sed etiam juxta con-
ditionem personae ad quam sermo dirigitur.

Sic v. g. si quis dotem puella promiserit aut alimenta
alibi in testamento reliquerit, dos vel alimenta determi-
nanda erunt non modo secundum conditionem & qualitatem
ejus qui haec reliquit & promiserit sed etiam juxta conditionem
illius cui relicta est vel hereditas vel dos.

alius denique sors conjecturasum et quidem uberrimus
desumitur ex ratione legis practicae quae in voluntatis dubio
interpretatione potissimum considerari debet.

Hinc generalem hanc et delinam efformamus regulam.
Illa legis aut pacti interpretatio est sequenda, quae rationi
legis aut pacti convenit et ex adverso ea rejicienda

interpretatio quae ab eadem legis ratione discrepat.
Sic v. g. si Princeps dixerit ob raritatem annonae prohibi-
tam esse frumenti exportationem; ratio legis ostendit
non omnem exportationem esse prohibitam, sed expo-
rtationem vendendi causa factam. Sic quoque si Princeps
frumenti exportationem prohibuerit & dubium sit
utrum sub voce frumenti universae species frumentariae
vel saltem tritium aut aliud genus comprehenduntur,
ratio legis ad hanc obscuritatem tollendam inservi-
re poterit; prout nempe in omnibus vel saltem in
quibusdam annonae raritas quae Principem ad legem
condendam impulit timetur.

Quod ut melius intelligatur observandum est rationem
legis duplici usurpari sensu. Una est scilicet quae Legisla-
torem movit ad legem condendam seu causa impulsiva
altera est id quod Legislator intendit condendo, seu causa finalis
Cum autem causa Legislatoris impulsiva a causa finali
plerumque differat, imo saepe ex adverso eadem oppona-
tur, hinc constat ad utramque causam respici debere.

His ita observatis Ratio legis vel pacti, aut in ipso facto vel lege inserta reperitur, et tunc interpretatio nullam habet difficultatem aut eadem legis pectiva ratio latet et non est expressa et tunc conjecturis opus est ad legis orationem discernendam. Quod conjectura vel ex regulis quas huc usque tradidimus vel praesertim ex notitia occasionis & circumstantiarum in quibus lata est, deduci possunt.

Hujus autem regulae usus de ratione legis ad omnes obscuritatis species applicari potest.

Quod vel maxime tunc usum habebit si duplex sit volis sensus latior unus, alter strictior.

Sic si Princeps frumenti exportationem prohibuerit, sub voce frumenti vel universa species frumentaria vel saltem tritilium aut aliud genus comprehenduntur, prout nempe in omnibus vel saltem in quibusdam annis caritas que Principem ad legem condendam impel impulit, timetur.

Præterea saepe etiam contingit, ut quamvis verba legis perspicua sint aliqua tamen remanent et dubitatio oriatur utrum sint ad quasdam species sub legum verbis vel comprehensa, vel non comprehensa lex extendi & applicari debeat.

Ad hanc obscuritatem tollendam, plusimum facit hinc nostra regula de ratione legis hinc hanc colligimus regulam, ubi eadem est ratio, et si verba legis cessent, ibi eadem esse debet

juris dispositio.

Ratio hujus Regulae manifesta est: Legis lator nimirum sibi confate presumi debet, quoties causa que cum ad legem ferendam moverunt, eodem in diversis casibus occurrunt, vel etiam quoties finis quem in uno casu sibi proposuit aliter obtineri non potest, quam si lex ad similes casus extendatur.

Quod ut melius intelligatur et hoc insuper observandum est. Vel plures fuisse rationes que legislatorem ad legem ferendam moverunt vel una durtaxat.

Si plures fuisse unius legis rationes, vel omnes istæ rationes æque principales sunt, id est ad eas omnes æque respexit legislator, vel ex illis una durtaxat primaria est et efficax, reliquæ vero secundariæ.

The text on this page is extremely faint and appears to be a handwritten manuscript, possibly in French or Latin. The characters are difficult to decipher due to the low contrast and bleed-through from the reverse side of the page.

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

Priori casu omnes legis rationes, etiam in eo casu ad quem extenditur controversae debent ut fieri possit legis extensio. Secundo vero casu si scilicet ex rationibus quae legem motum sunt una potissima sit & efficax: haec sola ratio ad legem extendendam sufficiens est, si modo ad casum similem quadret, etiam si reliquae causae secundariae cessent.

Sic v.g. si lex jubeat eum qui patrem interfecerit culas insuadendum erit & ille qui matrem interfecerit. Sic quoque si pactum sit inter proprios vicinos ne intra certum spatium liceat locum vicinis tingere, neque terras agere tingi poterit, si scilicet oratio prohibitoria fuerit ne iste locus ad viciniam inferendam fieret idoneus.

Insignem quoque usum adfert interpretatio illa quae fit iuxta legis rationem, in diluendis cavillationibus et fraudibus illis quae ab hominibus solent excogitari, ut leges eludantur.

Sic v.g. si lex prohibeat pecuniam filio familias mutuo dare: fenerator vero de frumentum pannum aliarum mercium idem fraudem legis factam dicitur. Item si Lex iubeat vetet lanam exportare, ille in fraudem legis faceret qui exportasset oves. Atque haec de extensiva interpretatione. Quoadmodum etiam ratio legis ubi eadem est in diversis casibus fundamentum est interpretationis extensivae, ita etiam ubi eadem defuit ratio verba legis quantumvis generalia nihilominus restringi debent.

Hinc nova nascitur regula: nimisum cessante legis ratione, cessat ipsa legis dispositio quae rege restrictiva interpretationis est fundamentum. Hic autem repetenda veniunt distinctiones illae quae superius circa interpretationem extensivam adhibuimus. Scilicet distinguendum est utrum unica duxerit legis ratio fuerit ratio, an vero plures. Si unica, tunc ea cessante legem esse restringendam manifestum patet.

Ubi vero plures fuerint legis rationes aut omnes illae quae

principales sunt, & necesse est & tunc una earum deficiente
restringenda venit interpretatio.

Exemplum interpretationis restrictivae hoc est: lex est,
qui propter tempestatem navem descliquerunt, omnia perdam,
navis quoque eis adjudicetur, qui in navi remanserunt. Magni-
tudine tempestatum omnes navem descliquerunt propter
unum equitum, qui propter morbum exire & aufugere
non potuit: forte fortuna navis ad portum incolumis dela-
ta est, & equitus eam sibi adjudicari petit, dominus vero
navis eam sibi restituenda aperit.

Hujusce legis ratio haud dubio fuit, ut qui ob navem
servandam vitam periculo exponeret aliquo gauderet
premio; quod ratio in equitum cadere nequit, qui prope
qui neque ad eam servandam quicquid contulit. cessat
Itaque hoc in casu principalis legis ratio adeo plene
ad illam porrigi & applicari nequit.

Serum propter hanc regulam, quae ex lapsante legis
ratione deducitur restrictivae interpretatio etiam
reliquas regulas quas superius tradidimus pro
de sub tracta materia de effectu & consequentiis alias
admittit, atque haec de interpretatione restrictiva
Ceterum quas huc usque de interpretatione exten-
denda vel restringenda tradidimus regulas ad ge-
neralem hanc regulam de lege secundum equita-
tem interpretanda referri proponit.

Equitas enim nihil est aliud quam correctio ejus
in quo lex vel ob universitatem vel particulari-
tatem deficit ubi nempe ex naturali ratione ostenditur
casum quemdam peculiarem sub lege universali
non comprehendi, vel vice versa casum aliquem
in lege non expressum sub eadem tamen involvi
Huc verbo equitas nihil est aliud quam dictamen
juris naturalis, adeoque illa omnem interpretationem
veluti dirigere debet. Ex quo igitur sequitur

equitatem ab ipsis legibus naturalibus non differre
Denique observandum superest, contingere aliquando, ut verba
alterius legis cum alia lege non quidem discreto pugnent, sed
tamen propter presentes circumstantias, hic & nunc simul
ambae observari nequeant, adeo ut veluti conflictus inter illas
oriatur; Quodritur itaque quoniam lex prevalere debeat,
quoniam vero alteri obedere.

In genere tria principia generalia praesupponenda sunt
1. Lex illa quae artius ligat hominis voluntatem praeser-
vanda est illi quae laxius vinculum imponit

Hujus principii ratio ex ipsa legis natura deducitur, le-
gem enim effectus est ut naturalem hominis libertatem
restringant; Quia tamen magis quam altera

Quoniam vero pro ratione communis utilitatis leges na-
turalem hominis libertatem magis minusve restringant,
hinc & alio modo generale hoc principium esse potuis-
serimus, nimirum quod lex majorem utilitatis gradum in se
complectitur in conflictu praeservanda est illi quae mino-
rem utilitatem involvit

BIBLIOTHEQUE DE GENÈVE

2. Principium generale hoc est: inter leges quae a potes-
tatibus subordinatis proficiscuntur, lex inferioris im-
perantis cedit legi superioris, ubi utriusque simul satis fieri
nequit; inde potius Res quam principi obediendum,

hinc iura Principis, patris familiae praecipis praeponderant
3. Principium generale, inter conventiones, legesq.
aequales, peculiaris & quae propriis ad rem attinet, gens
valiori praesertur: hoc enim suadet materia subtracta &

generalia per specialia ad certum quid determinantur et limitantur
Positis hisce principis generalibus ad regulas speciales jam
deveniamus; praeterea haec est, quod tantum praesumptum
ceteris casibus cedit ei quod iustum est vel prohibitum

Ratio hujusce regulae evidens est: scilicet quod licitum est
plane non sinit libertatem: libertas enim remanet
agendi vel non agendi: at iustum vel prohibitum ve-
l peritatem involvit hoc faciendi vel omittendi,

Handwritten text in a cursive script, likely a letter or document, starting with a salutation.

Second paragraph of handwritten text, continuing the narrative or correspondence.

Third paragraph of handwritten text, showing a change in the subject matter.

Fourth paragraph of handwritten text, further detailing the content.

Fifth paragraph of handwritten text, continuing the flow of the document.

Sixth paragraph of handwritten text, concluding the visible portion of the page.

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

Sic v.g. si una lege dispositum sit, concubinam habere
 cuius civi Romano licitum est et alia lege ita sit constituto,
 mulierem in castris miles non habeto, unum festum est
 posteriori rem legem superiori prevalere debere
 Dixi ceteris partibus; id est si utrumque tam promissio
 quam prohibitio generaliter concepta sint, ut in exemplo
 ante allato, omnes enim lites etiam in castris esse possunt,
 Verum si prohibitionem generalem esse ponamus, per-
 missionem vero specialem, huius dubis procul prevalabit,
 tanquam legis exceptio ipsa hoc suadente legum materia
 iuxta tertium principium generale a nobis supra p. fitum
 2^a Regula huius est, quod ceteris partibus lex affirmativa
 cedat negativo dummodo utraque lex generaliter concepta
 Ratio huius regulae huius est, actius enim consistitur
 hominis libertas negativo precepto quam affirmativo
 Sic v.g. non licet furari ut creditori solvas
 Eodem vitatur fundamento huius regulae quod salu-
 endum est certo tempore proferatur ei quod quovis tem-
 pore fieri potest,
 Specialia namque generalioribus preferenda sunt, sic v.g.
 Sabbati sanctificatio preferenda est officii quotidiani
 Ex primo & generali nostro principio fluit q^a huius reg.
 minus obligatio imperfecta cedat obligationi per-
 fectae, sic v.g. solutio debitorum preferenda est dationi
 elemosinae
 3^a Reg. Lex gratitudinis lege beneficentiae potior esse
 debet, sic v.g. si Patronus egerus convalescat cum alio
 paupere, ille huic est preferendus. Atque huius de
 Interpretatione

BIBLIOTHEQUE
 DE GENÈVE

Faint handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

Additional faint handwritten text, also likely bleed-through from the reverse side.

Libri secundus

Præfatio

Superius jam adfertur in systema ipsi homines
naturæ naturæque naturæ et admodum
22. Naturales illi est in que homo obijit. Sed quædam
sua propria facta profectus est. Admodum non potest
videtur illi quod homo liberus sua voluntate libet
23. Obijit enim igitur affertur hominibus. Quotumque
sunt uti naturæque naturæ et admodum
24. De illis leges naturæ, que profectus est admodum
sunt et naturæque naturæ et admodum
25. Quotumque naturæque naturæ et admodum
naturæque naturæ et admodum

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

5

Liber Secundus Præmium

1° Superius jam observatum est duplicem esse hominis
statum, Naturalem scilicet & Adventitium

2° Naturalis ille est in quo homo ab ipso Deo & absque
suo proprio facto positus est. Adventitius vero status
dicitur ille quem homo libera sua voluntate subit

3° Postquam igitur officia hominum in qualunq[ue]
societate viventium exposuimus, nunc peragendum
est ad illas leges n[atu]rales, quæ statum adventitium spec-
tant & particulares societates ab hominibus initas
dirigunt.

4° Jam autem inter status adventitios, s^o loco venit
Matrimonium, de quo hic agendum est. ~

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Caput. I^{um}
De societate conjugali et Offi-
ciii hominum ejus respectu

1° Argumentum hujusce capituli accuratè omnino per-
tractandum est, Est enim maximi momenti, difficile, simulq^{ue}
periculi plenum

2° Quantum enim societatis humane intersit ut bene or-
dinata sint Matrimonia, quot quantaque mala sequerentur,
si eas libidinis quibusvis conjunctionibus, homines se
se permitterent, nemo non videt.

3° Et 1° quidem hic prælavendum est maxime, ne Leges
positivas, tam divinas quam humanas tum naturalibus conjun-
damus, hic enim non de Legibus positivis sed de naturalibus quæstio ^{cautio}
adhibenda

4° 1° Præterea et hic observandum est non valere argumentum ^{cautio}
deductum ex consensu, usu, vel moribus plerasumq^{ue} gentium, vel
ex Philosophorum gentium autoritate, ad præbendum hoc
vel illud jus Naturale esse, aut velus, sed in definiendis
controversiis quæ hic occurrunt, ad naturam hominis, ejusque
conditionem naturalem respiciendum est.

5° 1° 1° In primis vero in naturam societatis conjugalis explicanda ^{cautio}
ad finem illius societatis legitimum & genuinum respi-
ciendum est.

6° Natura enim cuiuslibet societatis ex fine propter quem
ea instituitur, cognoscitur, & in eo posita est.

7° Diximus autem finem Matrimonii legitimum & ge-
nuinum id est, talem qui tum eo quem Deus intendit, coincidat,

8° 1° Denique & hoc omnittendum non est, si non pauca præ-
judicia ex falsis Cleri Pontificis de matrimonio hypothe-
sibus exorta fuisse, a quibus sedulo hic lavendum est. ^{cautio}

9° Statimæ observationum usus & necessitas in sequentibus
apparabit.

10° His ita præmissis ut naturam societatis conjugalis loquos-
cere possimus, quoniam sit naturalis hominum constitutio

hujusce societatis intuitu in primis considerandum est.
11° Quilibet homo facile in se deprehendit intertinam quandam
propensionem ad conjunctionem cum individuo diverti sexus.

12° Naturalem autem esse hanc hominis propensionem,
ex ipsa hominis natura manifestum est.

13° Præterea quanta sit naturalium horum stimulorum vis,
quam fortiter ac vehementer in hominem agant, neminem
latet.

14. Verum tamen quantacunque sit propensionis illius vis non ideo tamen omni regula laxare debet, sed ex aduerso ita adtemperanda venit, ut rationi subijciatur, & ab ea moderetur in omnibus

15. Quod ex eo satis superque probatur quod scilicet homo sit ens intelligentia praeditum, quodque vitam beatam agere nequeat nisi rationi tanquam regula omnia sua desideria omnesque facultates subijciat

16. Et autem intelligamus, quid ex respectu recta suadeat ratio, id non aliunde melius intelligi potest, quam investigando quisnam sit genuinus & legitimus conjunctionis viri & mulieris finis.

17. Finis autem quem deus sibi proposuit dum hominem aptum ad societatem conjugalem fecit, hic fuit nimirum, ut homo genus suum propagaret & quidem eo modo qui & naturae propagantium rationali & sociali conueniret, hominesque natos ad socialitatem quam proximis disponeret

18. Societas itaque conjugalis est veluti preparatoria quaedam societas relativa ad societatem paternam seu familiam

19. Quamobrem matrimonium in genere definitur potest pactum maris & feminae de corpore mutuo prebendo, mutuoque auxilio sobolis procreanda & educanda gratia initum

20. Quoniam vero in omni societate sociorum eorumque omnium quorum interest, utilitates praesertim respiciendae sunt, hinc iuxta hoc principium, de omnibus quaestionibus societatem conjugalem spectantibus pronuntiandum est.

21. Hinc continuo sequitur, quod ex triplici hoc principio, utilitate nimirum patris & liberorum deducenda sint omnes leges naturales matrimonium spectantes, ut id demum fas habeatur quod triplici huic conuenit utilitati, quod vero eidem aduersatur nefas

22. Praeterea quoniam particulae omnis societas ad societatis humanae utilitatem ultimam referri debeat, hinc conjugalis societas ita adtemperanda est, ut generis humani commoditates utilitatesque tandem promoveat

23. Non igitur quis quid suadet instinctum hunc statim pro legitimo habendum, sed tum demum si tum principis illis consentaneus sit. Haec de natura conjugalis societatis in genere

24. Sequitur itaque nunc, ut ex illa matrimonii naturae indole quodlibet eam spectantibus omnes leges naturales matrimonium spectantes deducamus

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

25. Et 1° quidem quaeritur an ad matrimonium inveniendum homines aliqua obligatione teneantur.
26. Respondendum obligationem aliquam esse generalem & imperfectam ad matrimonium contrahendum, conjugalis enim societas ad generis humani utilitatem omnino necessaria est.
27. Sed vero obligatio illa singulorum hominum respectu imperfectam duntaxat parit obligationem
28. Et autem intelligamus quas leges homo in genere suo propagando sequi debeat, 1° observandum est in matrimonio ea omnia adesse debere, quae in quolibet alio pacto ex ipso pactorum natura adesse debent.
29. 11° Vero quoniam Matrimonium pactum est de procreandis & educandis liberis, ea omnia insuper matrimonio essentialia dicenda quae liberorum procreatio eorumdem educatio requirunt.
30. His ita Matrimonium quemadmodum aliud omne pactum requirit mutuum partium consensum, qui consensus rationis usum exprobat ejusque liberum & serium exercitum.
31. Hinc Matrimonio impedimentum affert error dummodo tamen fuerit essentialis & efficax.
32. Error autem duplici ratione essentialis est, 1° nimirum si versetur circa rem quae matrimonii essentiam perficit.
- 11° Vero error etiam essentialis est, si visum fuerit in quibus erratum est, non quidem per se matrimonii essentiam perficiant sed tamen pacto per modum conditionis fuerint adjectae.
33. Eadem est doli ac erroris essentialis ratio, dolo enim in errorem inducit, ut plusimum essentialem & insuper indignum est ille qui dolum adhibet, qui jus aliquod ex dolo suo acquirere proposuit.
34. Metus denique ab una parte injuste inlatus pactum conjugale ut quodlibet aliud omnino vitiat; Impedit enim libertatem in omnibus contractibus necessariam. Atque hinc de iis quae matrimonii quatenus pactum est essentialia sunt.
35. Si vero Matrimonium ea ratione consideretur quae societas est sobole procreanda instituta requirit
- 1° in contrahentibus phisicam & naturalem aptitudinem
36. 11° Et dictis naturali ratione consequitur societati humanae nequaquam convenire ut per vagos & solutos concubitus homo genus propagaret suum, sed quibusdam legibus circumscribendam esse conjugalem societatem

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

37. Alias namque generis humani propagatio non eo modo institueretur qui & nãd propagantium nãali conseruaret & sobolem natam ad legis nãales & socialitatis obseruantiam aptam efficeret.

38. Itine sãm laput essentialẽ societatis conjugalis hoc est uim ut conjuges corporum usuram sibi mutuo promittant

39. Fluit exinde eos qui uim uirgini faciunt in manifesto aduersus legem nãalem peccate

40. II. Natura societatis conjugalis ultresius exoptulat ut constante matrimonio femina soli masito corporis usuram polliceatur.

41. Itius regule ratio ex Matrimonii finibus manifesta ratione deducitur; ubi enim uir sibi uxorem adiunxit ipsi sine dubio animus est sibi sobolem quã esse propriam, non suppositiam aut adulterinam

42. Proterea, quantum liberorum interfit, ut illi patrem certum habeant qui eorum nutritionem & edulacionem in se suscipiat nemo non uidet.

43. Denique nullus legitimus finis tali licentia potest aspi-
quari cum uicẽ infermat libidini et finibus Matrimonii
essentialibus e diametro ~~esse~~ obseruetur.

44. III. Ex dictis continuo sequitur feminam masito cohabi-
tationem continuam debere promittere et masiti esse de
domilio constituisse dummodo tamen iure suo utatur
masitus ut & uxoris et familie rationem habeat.

45. An uero quemadmodum femina soli masito, masitus etiam soli femine corporis copiam polliceri debeat queritur.

46. Respondemus Polygamiam uisibilem non equidem tot
tantaque incommoda seculum trahere quot polygamia
inulibris seculum inuoluit

47. Resunt tamen perfectissimum matrimonii statum eum
esse existimamus, quo unus una contentus uisit.

48. Enim uero Monogamia eum triplici quam supra
diximus utilitate longẽ magis conuenit quam Polygamia
49. I. Enim conjugalis societas est societas æqualitatis, in
qua æquum est ut utriusque conjugum utilitatibus & com-
modis pariter consulatur, quam in Monogamia

50. Denique multa alia incommoda polygamiam con-
sequuntur, qualia sunt odia, domestica dissidia, dis-
cordia & Zelotypia neceparis oriunda

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and mostly illegible due to fading and the bleed-through effect.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

51. Quæritur ulterius an pactum & societas conjugalis sint per se & vâo indissolubilia.

52. Respondemus societatis conjugalis vâam ejusque fines non permittere ut ob nullas vel leves admodum causas matrimonium dissolvatur.

53. Id enim prohibet non solum conjugis utriusque utilitas sed & ipsius favor liberorum.

54. Nuptiæ si quidem non modo liberorum prosequendum sed & edulandum gratia ineuntur. Quolito carnalitates cum uxore tamdiu saltem remanere debet donec omnes eorum liberi ad perfectam ætatem pervenerint.

55. Posito vero quod ad dies vitæ in futurum sit matrimonium, quæritur an justa quædam possint existere causæ ex quibus una pars possit vel altera invito ante tempus profinitum a matrimonio discedere.

56. Duo circa observandum est quod matrimonium hoc habet cum omnibus aliis communem ut ubi læsæ ipsa illius essentialia ab altera parte violata fuerint, pars læsa nanciscatur facultatem a matrimonio discedendi.

57. Hinc propter adulterium aut in alio casu alterius conjugis desertionem matrimonium dissolvi posse manifestum est.

58. An vero propter mores intolerabiles divortium concedendum sit, non conveniunt inter se doctores.

59. In genere observandum est quod longè perfectior sit illa matrimonii species quæ ad dies vitæ contrahitur quam ea quæ ad certum duratæ tempus inicitur.

60. Soluta autem per divortium matrimonio, æquum est ut pars innocens ad alia vota possit transigere, ne scilicet propter alterius delictum penam aliquam sustineat.

Hæc de natura conjugalis societatis.

De Patria Potestate et Officiis
"Parentum & Liberorum"

- 1° Principalis Matrimonii finis est procreatio liberorum, Scopus
matrimonii
si ergo liberi superveniunt, mutuum jus & obligatio inter eos & parentes nascitur et particulare quoddam societas
- 2° Sic parentes tenentur ad liberos nutriendos et edulandos, adeoque jus aliquod habent eorum actiones dirigendi. obligatio
parentum
- 3° Vice versa liberis competit jus exigendi alimenta & edulationem; sicut etiam discretionem parentum admittere illi tenentur. Jus
liberorum
- 4° Hinc oritur patria potestas que definitur potest jus liberorum actiones dirigendi, ut mediante liberali edulatione commoda societatis humane membra aliquando existant
- 5° Hinc juri in liberos respondet obligatio qua discretionem parentum admittere, eos venari & commoda eorum promoveri tenentur obligatio
liberorum
- 6° Maxime autem contendunt doctores inter se, in fundamentis patrie potestatis constituendis
- 7° Quos circa imprimis de fine potestatis societatis solliciti esse debemus, ut de fundamentis patrie potestatis recte pronuntiare possimus
- 8° Finis autem ille dubio procul est nutritio & edulatio sobolis & quidem talis, que homines natos ad civilem vitam cum aliis agendas aptos efficiat Finis patrie
potestatis
- 9° Hoc onus nutriendi liberos, eosque edulandi lex naturalis merito injungit parentibus si quidem sobolem generando in illud consensuerunt. origo illius
obligationis
est in legi
naturali
- 10° Cum autem edulatio vite peragi nequeat nisi aliquod impensum parentibus in liberos tribuatur, hinc ex eodem fonte impensum illud proficisci manifestum est. origo. Impensum
parentum in liberos
- 11° Hinc igitur probe observandum est officium parentum non impingere ab eodem jure sed jus derivandum ex officio.
- 12° Res quamvis regulariter quilibet juri suo renuntiare possit, Regula parentes tamen juri in prolem acquisito renuntiare nequeunt quia se officio suo nemo renuntiare potest
- 13° Hec autem parentum in liberos potestas secundum jus naturale regulariter penes utrumque conjugem communis est, si quidem fundamentum illius obligationis filios nutriendi et edulandi, non minus matri incumbit quam patri Communis
est auctoritas
parentum
in liberos
- 14° His ita promissis ut intelligatur quousque patria potestas extendi debeat, quoniam limites impensis patris constitui debeant, ad finem illius potestatis profectum respiciendum est.

De Latin Polite et Officiis
Pariterum & Librorum

1. In primis librorum finis est proferre ad instructionem
 2. In secundo loco proferendum est ad instructionem
 3. In tertio loco proferendum est ad instructionem
 4. In quarto loco proferendum est ad instructionem
 5. In quinto loco proferendum est ad instructionem
 6. In sexto loco proferendum est ad instructionem
 7. In septimo loco proferendum est ad instructionem
 8. In octavo loco proferendum est ad instructionem
 9. In nono loco proferendum est ad instructionem
 10. In decimo loco proferendum est ad instructionem
 11. In undecimo loco proferendum est ad instructionem
 12. In duodecimo loco proferendum est ad instructionem
 13. In trigesimo loco proferendum est ad instructionem
 14. In quadragesimo loco proferendum est ad instructionem
 15. In quinquagesimo loco proferendum est ad instructionem
 16. In sexagesimo loco proferendum est ad instructionem
 17. In septuagesimo loco proferendum est ad instructionem
 18. In octogesimo loco proferendum est ad instructionem
 19. In nonagesimo loco proferendum est ad instructionem
 20. In centesimo loco proferendum est ad instructionem

BIBLIOTHEQUE
DE GENÈVE

- 15 Santa se debet competere parentibus in liberos suos potestas, Extensio patria potestate
 quanta ad liberalem eorum educationem necessaria est, finis enim medicorum regula est eoque omnino determinat.
- 16. Preterea ulterius considerandum est utrum parentes in Cautio adhibenda
 statu naturali vivant, an vero in civili.
- 17 Enim vero in naturali statu major parentum potestas & autori-
 tas ad regendam familiam requiritur quam in civili.
- 18 Ratio est quod in civitate ipse Princeps paternum impe- Ratio redditur
 dium supplere potest, easque duriores castigationes que pene rationem habent, sibi reservat
- 19 Sive autem paternum imperium in statu naturali confide- Exceptio patris potestatis
 retur, sive in civili usque ad eius vitam et aetatem in liberos se se extendere non debet. Hoc enim ad finem paternae societatis non
 requiritur
- 20 Durat imperium paternum quamdiu paternae societatis Novae societatis supervenit
 fundamenta scilicet necessitates liberorum subsistunt, eodem permanet
- 21 His enim ex partibus filii que novam familiam constitu-
 unt et imperium patris & obsequium filii, desinunt,
 sublata enim causa tollitur effectus.
- 22 Interim tamen lex humanitatis exprostat ut filii Requisita legis humanitatis
 paternae beneficia in se collata grato animo semper agnoscant & omnimodo reverentia sua erga parentes contestentur
- 23 Ex dictis sequitur si liberi aliquo jam iudicio potentes propria
 industria aliquid acquirant, id sibi acquirant non parentibus
- 24 Si tamen parentes rebus a liberis acquisitis indigeant, Exceptio
 equitas exprostat, ut eas parentibus exprostantur.
- 25 Ceterum dissolvitur paternae societas si liberi propter modus dissolvi patriae potestatis
 delictum e familia ejiciantur
- 26 Tollitur etiam haec societas si liberi consentientibus parent- aliis modis
 ibus e familia caeant novamque familiam constituent
- 27 Dubiam sunt parentum officia ex haecenus dictis
 saluti potest intelligi
- 28 In summa ita dicendum parentum officium est vel officium parentum
 commune quod ex generali societatis principio fluit vel proprium in
 cuius parentes sobolem naturae tenentur, eam in Dei cognitione bonis moribus, artibus, aut scientiis instituisse
 ut aliquando utilia evadant societatis humanae membra
- 29 officia autem liberorum in eo consistunt ut obsequium, in officia liberorum
 omnibus que legibus divinis aut humanis non repugnant, paren-
 tibus exhibeant.
- 30 Si vero societas paternae jam dissoluta sit, gratum animum verbis
 & factis demonstrare debent. Atque haec de patria potestate

BIBLIOTHEQUE DE GENEVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Officiis Dominiorum et servorum.

- 1° Tertius status adventitius ille est qui inter Dominos & servos existit que societas Hevilis dicitur.
- 2° Fundamentum autem hujus societatis est pactum quod inter Dominum & servum intercedit vi cuius servus Dominus alimenta vel salarium promittit
- 3° Sale vero pactum juri nãe non repugnat cum brevi obedire & servire humane nãe non repugnat aut adversatur
- 4° Nec obstat qualitas hominum nãalis, hæc enim tam diu saltem obtinet quam diu per pacta non fuit diminuta
- 5° Imo verò cum hac rãone servi se se servant quod ceteroquin forte, aut plane non aut ^{non} commode facere potuissent, dicendum est hanc societatem approbante et consentiente Deo inter homines constitui
- 6° Limites autem societatis hevilis ex societatis illius fine existimandi sunt
- 7° Finis autem hujus societatis consistit ut res familiaris Domini promoveatur simulque servus sustentetur
- 8° Ad hunc finem facultate castigandi & emendandi servum, non jure vite & necis opus est.
- 9° Sed nec facultas alienandi ad hunc finem requiritur unde colligo servum etiam eum qui in perpetuam servitatem domino se se addidit, ab eo alienari non posse
10. Solebant etiam olim bello capti in perpetuam servitutem redigi
11. Resunt tamen & tunc etiam consensus quidam aut expressus aut tacitus requiritur, cujus ope dominus ad vitam servi conservandam, servus ad quavis opera servilia obstringitur
12. Qui ex ejusmodi servis bello factis nascebantur, tunc etiam servi erant & ad dominum pertinebant, partim quod vitam suam ob servatos parentes dominis debebant, partim quod ex dominorum bonis nutriti sint & edulati
13. Verum hujusmodi servitutis fundamenta insufficientia videntur beneficia, namq; ad gratum animum solummodo obligant non vero ad servitutem que non nisi consensu servientis constitui potest.
14. Officia domini proliqua sunt ut alimenta & quodcumque servo promisit illi præbeat, item ut imperio suo in servos moderatè & prudenter utatur
15. Officia viciisim servorum sunt, ut quodcumque a dominis illis demandantur, bona fide exequantur, commodumque dominorum pro visibus promoveant eos denique amovè & honeste debito prosequantur
16. Quodcumque autem huc usque de servis dicta sunt facili negotio ad hodiernos mercenarios applicari potesunt. Hæc de servitute

De Causa Impulsiva Constitu-
endæ Civitatis

1° Quodcumque de Jure naturali explicuimus, ad jus privatum spectant. sequitur itaque jam ut ad ea que sunt publici juris deveniamus, & momentosissimum illud argumentum quod est de civitate & civili Imperio aggrediamur

2° Itaque inter omnes status adventitios, primas dubio procul occupat civitas que definiri potest, multorum hominum in certum aliquem finem, communem nempe felicitatem, sub unius imperio, instituta conjunctio

Quid est Civitas

3° Dicitur Civitatem statum esse adventitium hominis est quem homo suo proprio facto ac voluntate subit

id Civitas est status adventitium

4° Quod probamus 1° ex eo quod natura namini talem potestatem in alios concesserit. 2° quod vero eadem omnes æqualibus facultatibus instruxerit.

Probatio

5° Colligamus igitur Imperium in civitate & civitates ipsas constitutas fuisse per pacta, nimirum inter eos quibus collatum est Imperium, & eos qui illud contulerunt & communi Jure uti & regi voluerunt.

6° His ita generaliter premittis, 1° que hic se se offert questio est de causa impulsiva constituendæ societatis

7° Quodcumque autem Duffendorffius assertit de origine civitatum, quamvis partim vera esse possint, nihilominus tamen neque accusata nobis videntur neque distincte satis propofita

8° Imprimis itaque hic observandum hanc questionem de causa impulsiva constituendæ societatis seu de origine illius duplici ratione considerari posse

Duplici ratione de causa considerari potest

1° Subiecti ratione facti

2° Ratione Juris

9° Ratione facti si consideratur, cum antiquissima sit civitatum origo & de antiquissimis illis temporibus paulo admodum nobis supersunt monumenta, hinc conjecturis duntaxat locus superesse potest

Quomodo ratione facti

10° Juxta Duffendorffium principalis causa, quare patres familias deserta naturali libertate ad civitates constituendas devenerint, fuit ut subsidia sibi quæderent contra mala que homini ab homine metuenda sunt.

sententia Duffendorffii de causa propter quos patres familias deserta naturali libertate, dicitur constituta

Responsio
huius sententiae

11. Verum ut dicamus quod res est, talis hypothesis a vero finitudo videtur aliena, hinc vero illa presupponit ingentem hominum multitudinem in unum conuenisse & de civitate constituenda deliberasse tandemque post maturam consultationem decessisse civitates esse constituendas.

12. Propterea cause impulsivae & occasiones civitatum potuerunt esse infinitae neque universalis aliqua & uniformis earum causas supponi potest.

13. Quod si tamen magis definite sit pronuntiandum non improbabile videtur h. s. Civitatum principia ab ambitione repetamus.

14. Scilicet callidi & ambitiosi homines coadunati sunt utique homines simpliciores & rebelles oppresse & in eos dominatum sibi arrogarunt.

15. factis ita primarum civitatum fundamentis alii postea homines variis de causis accessere aut etiam nova corpora civilia condidisse.

16. Postquam enim unum aut alterum ejus modi corpus inter homines exstitit tunc satis probabile est alios per metum proclivius fuisse impulsos ut in similia coalescerent, ne scilicet ab aliis jam in civitates conjunctis opprimerentur.

17. Verum quicquid sit hanc de origine civitatum questionem curiosius investigare, nec facile est, nec ullius videtur esse utilitatis.

18. Satis itaque erit si questionem hanc ratione judis consideremus, scilicet an ita suadente ratione et hominum natura civitates instituta sint.

19. Quos circa Luffendorffius negat hominem naturam ad civitatem duci, ex eo quod homines in civitatibus aliqua libertatis naturalis parte priventur, imo vero homo sit animal ferocis, in omniumque innumeris laboret vitis quibus pax societatis omnino perturbatur, nec dum natura animal sit pollicitum & bonus civis.

20. Verum ut dicamus quod res est huius & familia argumenta parvi admodum ponderis nobis esse videantur, imo parum coherent cum veteris illius quae Luffendorffius ipse superius constituit hominem naturam ad sociale naturam esse.

21. Itaque suppleamus ea quae Luffendorffio defunt sequentia
 principia constituenda nobis videntur.
22. I. Homo a natura aptissimus est ad societatem quandamque
 in genere, nihil enim est in homine quod non ad eum finem
 comparatum & factum videatur.
23. II. Homo a natura ipsa jus habet quam velit societatem cum
 aliis hominibus in eundem, libertatem scilicet & rationi consentaneam
 Nulla enim inseriri potest ratio quae naturalem hominis liber-
 tatem hoc respectu restringat.
24. III. Imo vero homo ad societatem civilem omnino factus
 videtur, si quidem in nulla alia societate potest melius,
 certius, ac utilius omnes suas exercere facultates & socialem
 salutemque vitam agere.
25. IV. Constitutio Imperii non solum utilis sed & necessaria
 est omnino scilicet, ut iuris omnibus aequalis fiat distributio
 dum è contra sine imperio nec domus ulla, nec civitas,
 nec gens, nec hominum universonum genus stare potest.
26. Colligamus itaque nihil magis a sana ratione
 alienum esse quam dicere civitatem quidem non esse
 contra naturam & rationem, ipsam suaderi ut deserto
 statu naturali in civitates homines contendant, illas tamen
 ab ipsius naturae instituto provenire.
27. Non minus enim civitatis constitutio institutum
 est naturae quam alia bene multa ad quae natura hominum
 facultatibus, organis, instinctibus, necessitatibus finis
 instruat, praeparavit atque impellit.
28. Ex quibus summam hanc conclusionem merito
 dicere possumus scilicet. statum hominis fore naturalem
 esse statum civilem. atque haec de causa impulsiva
 constituendae civitatis.

De natura civilis Imperii et
Indole Civitatis

1° Postquam de causa constituenda civitatis vidimus, sequitur nunc ut de civitatis indole simulq; civilis imperii natura ejus vim. structuram partibus & affectionibus nonnulla subjungamus.

2° Finis itaque civitatis duplex est, 1° quidem securitas h. e. ut ad ductum recte rationis homines contra aliorum injurias sese defendere possint. Unde patet quomodo civitas a cetera latronum differat.

3° Civitatis finis est vita major commoditas et sufficientia

4° Hi fines ut obtineri possint necesse est 1° ut tanta sit hominum multitudo, quanta ad vim aliorum propulsandam sufficiat. Deinde 2° ut isti inter se vite conjungantur & consentiant de mediis ad finem propositum obtinendum adhibendis fin eo consensu perseverent.

5° Conjunctio autem hae aliter fieri nequit quam per pacta.

6° Est quidem quoniam in homine duo sunt inprimis vitia quae vite civili e diametro repugnant, proclivitas nim. ab aliis dissentiendi & averfatio ea facienda quae in commune utilia sunt, sed tum aliquo labore conjuncta, inde necesse fuit omnino ut in civitatibus constituendis istis vitiis occurreretur.

7° Priori vitio obviandum est per univernam voluntatem posteriori per univernam vim

8° Unio voluntatum fit, quando unusquisque voluntatem suam voluntati unius hominis aut consilii submittit

9° Unio autem virium fit si constituatur aliqua potestas quae pro defenso molere instigare possit eis qui contra communem utilitatem faciunt.

10° Ibi igitur voluntatum & virium in certam aliquam personam facta fuerit unio, dum demum multitudo hominum in validissimum corpus civitatem vim. insurgit.

11° Ex dictis patet quod regulariter ad constitutionem civitatis requiritur duo pacta & unum decretum.

De natura civitatis Imperialis
Jacobus Crotius

1. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

2. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

3. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

4. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

5. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

6. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

7. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

8. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

9. De natura civitatis Imperialis. Civitas Imperialis est
quae sub potestate Imperatoris constituta est, et
sub eiusdem potestate constituta est, et sub eiusdem
potestate constituta est.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

12. ^{sum} Pactum fit inter multos homines in libertate naturali haec-
nus constitutos quod se in unum & perpetuum letum loise
et coniuges fieri velint.

13. ^{Doct.} ^{sum} hoc pactum oportet ut decretum ab omnibus fiat
qualis nunc regiminis forma fit introducenda.

14. Denique altero pacto opus est, quo ille vel illi in quem vel
quos regimen civitatis nascentis se ipsa conferendum est.

15. Atque haec est Luffendorffii doctrina, de modo & ratione
quo civitates contracta sunt.

16. Quae doctrina si abstracte consideretur, equidem quodam
modo constare poterit, verum si historiam consulamus,
vix ullum exemplum deprehendere licebit civitatis quae
per huiusmodi pacta constituta fuerit.

17. Si enim supponamus proxima imperia inter homines
constituta fuisse quod sane valde probabile est, dum manifes-
tum est, quod cum illud pactum et subsequens decretum locum
habere nequeant sed cum solo imperante lotum negotium geratur

18. Si vero hominum multitudo ultra civitatem constituere
velit, tunc quia non dicitur Imperans cum quo pactum
inire queat, hactenus utique proximum illud pactum &
subsequens decretum admittendum erit.

19. Interim fatendum est illud pactum magis se ipsa seu
facto quam expresso multitudinis consensu fieri.

20. Duo verba duplex casus hic distinguendus videtur aut
enim Imperans sibi facit subditos aut subditi Imper-
antem sibi quod sunt.

21. ^{1.} Casu totum negotium unius pacto inter Imperantem
& subditos peragitur, ^{2.} vero casu duplex quidem pactum occurrit
sed ^{sum} saltem temporarium est & Civitate semel constituta
omnino expirat.

22. Civitate ita constituta, ille in quem Imperium est
collatum dicitur Imperans, reliqui subditi sequuntur.

23. Imperans itaque ille est qui in civitate summa potestate
gaudet & habet jus civium omnium actiones ad ea omnia
quae utilitas civitas requirit, dirigendi.

24. Subditi vero illi dicuntur qui Imperanti quoad vitam & fortune
nam subditi in eis se omnibus quae ad utilitatem Reipublicae
pertinent, quaeque Imperio humano obtineri possunt.

25. Subditi quandoque cives etiam appellantur quatenus se
considerantur tanquam folia qui iuribus & immunitatibus
- civitatis fruuntur.

26. Summum itaque Imperium in Civitate nihil aliud est nisi Summa in omnibus quae ad Civitatem spectant, potestas, quae potestas alio nomine etiam majestas nuntupatur, hujus indolis natura & variis affectivis particulationibus explicanda veniunt.
27. 1° Itaque observandum est quod Summum hoc Imperium ordinario inhaeret toti Civitati & ab hac demum confertur uni vel plusibus.
28. Potestas autem illa primo dicitur Summa potestas seu Independentis.
29. Quod ita tamen intelligendum non est quasi Imperium Civile a voluntate humana non haberet originem.
30. Verum hoc ita intelligendum est si quod Imperium illud semel constitutum a nemine tanquam superiori dependeat sed Imperans proficit proprio non alio modo jure discernere de illis quae ad commodum & salutem Civitatis facere profuerit.
31. Inde etiam est quod Idem Imperium nemini mortalium obstructum sit ad reddendas rationes, si enim superior non adest, nemini etiam velut superiori ratio reddi potest.
32. Qua occasione quaeritur an salva Imperii dependentia in casu delicti Imperans judicem habere queat.
33. Quod nobis affirmandum videtur tunc enim Imperans, non ut Imperans sed ut delinquens judicatur.
34. Quod ut melius intelligatur, ulterius distinguendum est inter delicta leviora aut dubia & delicta atrocia & evidenteria.
35. Eorum respectu Imperium Civile judicem non admittit sed vero in delictis gravioribus habere judicem Imperio Civili non repugnat, imo vero Salus Reipublicae id omnino exigat.

Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

36. II° Consequens est ut summum Imperium legibus civilibus & humanis sit superius, usdemque non obligetur.
37. Cum enim leges ab ipso imperante proficiantur & dependant, hinc fieri nequit, ut per illas obligetur.
38. III° Natura summa potestatis ulterius requirit ut sanctitas quaedam & inviolabilitas ei concedatur.
39. Verum tamen si summus imperans leges fundamentales aperte violat & hostilem erga civitatem animum induat, adeo que Imperans esse ~~desinat~~ desinat, tunc nullum dubium est quin tali Imperanti subditi legitime resistere possint.
40. Quamvis autem Civile Imperium summum & independentem dixerimus non tamen hinc humanitatem vel independentiam illa pugnat ejusdem imperii restrictio, differt namque summitas imperii ab ejus plenitudine.
41. Hinc est quod summum Imperium dividatur in absolutum & limitatum.
42. Absolutum Imperium illa habet qui illud administrare potest propriis ex iudicis, non vero ad normam temporum ac perpetuorum statutorum.
43. Limitatum vero Imperium illud est quod iuxta certas leges aut iuxta consilia certi iudicium non vero secundum proprium Imperantis iudicium exercendum est.
44. Volantur autem istae leges quae potestatem principis ita limitant leges fundamentales vote legis improbitate & abusive accepta cum sint potius pacta quam leges.
45. De cetero praestat quidem regnum absolutum, regno limitato quod celeritatem operandi, verum limitatum Imperium rebus humanis longe magis convenire videtur.
46. IV° Denique summa potestas ad omnia in civitate se se extendit quae scilicet ad ejus salutem & conservationem pertinere possunt. Atque haec de natura & affectionibus Imperii Civilis

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Partibus Summi imperii.

- 1° Sequitur nunc ut de partibus summi imperii verba faciamus
 2° Igitur ut rem a principio repetamus, Majestas est summa & independens potestas, per mutuum imperantis & subditorum consensum Imperanti tributa que ad obtinendam civilem beatitudinem Imperans non modo omnes subditorum actiones dirigere potest sed et quosvis actus cum exteris suscipere
 3° In qua definitione statim patet, mensuram Majestatis ejusque partium esse civitatis utilitatem ac per consequens ex hoc fine singulas etiam Majestatis partes posse debere judicari
 4° Majestas itaque recte haberi potest pro complexu variorum jurium quorum singula partes ejus veluti constituent
 5° Non itaque Majestas contempnenda est tanquam ens aliquod Physicum, constat enim esse ens morale
 6° His ita ex natura & fine civitatum colligi facile potest, partes Majestatis sive jura regalia esse sequentes
 7. 1° Imperans ad finem civitatis civium actiones per regulas quasdam dirigere debet, & hinc facultas Legislatoria, seu leges ferendi inter partes summe potestatis primum locum merito occupat
 8. 2° Eadem leges ad actus singulorum civium recte veniunt applicanda, hinc facultas Judicialis Imperanti tribuitur
 9. 3° Frustra autem ferentur leges nisi vel voluntantes subditi ad eorum observantiam cogentur et eorum violatores & patris publicae turbatores penis coercerentur, hinc est quod Imperanti quoque competit jus puniarum
 10. 4° Cumque summus Imperans hinc omnibus ipse semper supersedeere nequeat, hinc patet alios constituendos esse, qui vires ejus sustineant, unde oritur jus illius tunc & Magistratus erandi.
 11. 5° Sed cum Civitas aliquando contra hostium invasionem sit defendenda, hinc Imperanti tribui debet jus belli gerendi, & ad hoc vel subditos cogendi, vel alios conducendi, patrum item faciendi & fœdera reipublice nomine augendi
 12. 6° Quoniam sine sumptibus negotia ad civitatis salutem necessaria expediri non possunt, ita competere debet Imperanti aliqua potestas in bona civium ut illa ad finem legitimum impendat & ex his decerdat quantum Reipublice necessarium est, hinc jus tributorum imperantis Imperanti necessario competit
 13. 7° Multum etiam dependet tranquillitas civitatis civiumque salus a doctis quibus quisque tum circa alia tum imprimis circa religionem imbutus est, quare jus circa scholas & Academiis imperanti competere manifestum est. 14. Atque hoc sunt præcipue partes summe potestatis; cetera jura vel ad hæc referri vel ex iis derivantur & facile deduci possunt

De formis Rerumpublicarum

1. Variæ sunt formæ Rerumpublicarum accidentales pro diverso majestatis subiecto proprio.
 2. Sunt enim vel regulares vel irregulares, regularis forma ea est in qua summum Imperium penes unum subiectum est indivisum.
 3. Est autem subiectum illud vel unus homo vel senatus vel totus populus.
 4. Hinc tres oriuntur formæ regulares scilicet Monarchia, Aristocratio, & Democratia.
 5. Singule istæ Rerumpublicarum formæ habent sua commoda & incommoda, in nullo quidem expeditius administrari possunt negotia quam in Monarchia.
 6. Præterea Respublicæ sunt vel sanæ vel morbide & corruptæ.
 7. Morbide vel laborant vitis hominum tum primis imperantium vel vitis status.
 8. Vitiæ Principum in Monarchia præcipue sunt, Imperitia regendi, negligentia, luxuria, injustitia, &c.
 9. Vitiæ senatorum in Aristocratio sunt improborum & ineptorum hominum ambitus, factiones, oppressio plebis.
 10. Vitiæ populi in Democratia sunt turbulenta ineptorum hominum suffragia, vitis oppressio, legum temeraria mutatio, ineptorum hominum ad regimen effectio.
 11. Vitiæ status in Republica adsunt quando legum fundamentalium & institutorum ratio genio populi non convenit, bellis vel intestinis vel externis exequendis apta est, vel cives ad Respublicam munera obeunda ineptos facit.
 12. Si vero Monarchia ex culpa Imperantis vitiosa sit Tyrannis dicitur, paulosum regimen si vitiosum sit Oligarchiam appellant, populi denique Imperium corruptum & locvatiam dicere solent.
- Atque hæc de variis Rerumpublicarum formis.

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

15.
16.
17.
18.
19.
20.
21.
22.
23.
24.
25.
26.
27.
28.
29.
30.
31.
32.
33.
34.
35.
36.
37.
38.
39.
40.
41.
42.
43.
44.
45.
46.
47.
48.
49.
50.
51.
52.
53.
54.
55.
56.
57.
58.
59.
60.
61.
62.
63.
64.
65.
66.
67.
68.
69.
70.
71.
72.
73.
74.
75.
76.
77.
78.
79.
80.
81.
82.
83.
84.
85.
86.
87.
88.
89.
90.
91.
92.
93.
94.
95.
96.
97.
98.
99.
100.

De Potestate Legislativa et de Legibus Civilibus

- 1° Quoniam Principis officium est dirigere actiones civium, inde primo loco enumeratur potestas leges condendi ~
- 2° Leges autem illae civiles appellantur ~
- 3° Lex civilis definitur potest, lex humana ab eo qui in civitate summo gaudet imperio subditis sub illuminatione & plene profectis ~
- 4° Quomodo autem supra de civili societate diximus eam esse societatis naturae veluti supplementum & perfectionem ita etiam idem de legibus civilibus, legum naturam merito aperire possumus ~
- 5° Eius vero civilis juris prudentia leges naturales explicat, extendit, restringit & ad omnes casus accommodat.
- 6° Praeterea legum naturam observationi providet atque consulis juris prudentia civilis nova se sua sanctione eas muniendo & corroborando.
- 7° Hinc igitur patet jura naturalia a civilibus nunquam esse sejungenda, illa enim principia sunt fundamenta, haec vero sequela & consequentia ~
- 8° Naturae ergo nexu haec duo inter se cohaerent, mutuamque sibi commendant operam.
- 9° Neque enim omnia legibus naturalibus definita sunt quae necessarios per leges civiles erant definienda ~
- 10° Duo itaque genera legum civilium distinguere possumus, alia scilicet sunt ipsae naturae leges, a jure civili probatae, alia sunt leges arbitrarie, quae nimis pendent ex voluntate Legislatoris ejusque arbitrio ~
- 11° In legibus civilibus haec duo itaque sedulo a se invicem distinguenda sunt, ea enim quae ab ipso jure naturali descendunt, ab iis quae a Legislatoris arbitrio proficiscuntur ~
- 12° Verum ut melius intelligatur quousque extendi debeat legislativa potestas, observandum est hanc potestatem versari circa actiones subditorum voluntarias & prohibitas ~
- 13° Haec vero actiones vel a legibus divinis prohibentur, vel prohibentur vel permittuntur ~
- 14° Quoad ea quae vel a legibus divinis prohibentur vel prohibentur, Imperans efficere debet ut leges illae in vita civili observentur. Eius vero absque haurumque legum observatione nulla obtineri potest in vita civili tranquillitas aut felicitas ~
- 15° Imperans itaque leges illas naturales mutare non potest ~
- 16° Sed vero quoad ea quae legibus divinis non prohibentur sed arbitrio hominum relicta sunt, Imperans ea mutare potest quatenus finis Imperii civilis id ex postulat adeoque varium hominum jura restringere aut diminuisse potest ~

17. Et leges civiles ea quae par est ratione, vim suam exercere possunt
 requiruntur ut agnoscantur ab omnibus.
18. Hinc descendit legum promulgatio, id est, in vulgus publicatio sive
 a tempore demum promulgationis, leges in civitate obligent.
19. Verum legibus semel promulgatis nemo subditus earum ignorantiam
 ad sui defensionem allegare potest.
20. In hoc autem differunt leges naturales a civilibus, quod in illas ut pote
 naturae naturali ratione nota promulgatione non indigeant.
21. Promulgationis effectus est ut lex civilis omnes legislatoris
 subditos amplectatur & obliget, quibus si materia legis quadrat.
22. Interdum tamen contingit ut ab obligatione illa aliquis a
 legislatore solvatur quod dispensationem volant.
23. Et in hoc etiam differunt leges naturales a civilibus quod in illas ut
 pote natura homini essentielles nulla cadat dispensatio, in his
 vero fecus.
24. Denique supra diximus legem civilem praescribi ab eo qui in
 civitate summus gaudet imperio quamobrem vis omnis legum
 civilium in eadem autoritate & justitia posita est.
25. Justitia legum hic est earum cum publica utilitate consen-
 sentia, earum vero autoritas consistit in potentia illius a quo promul-
 gantur.
26. Leges itaque illae quae vel justitia carent, vel autoritate destituuntur,
 vim non habent obligandi. Hinc nascitur legitima subditis exceptio.
27. Non tamen ex dictis colligendum est subditis fas esse iniustitiam qua
 sumdam legum pro textu legislatoris imperio se se subduere.
28. Rebellatio namque tendit ad omnimodam imperii eversionem,
 adeoque longi in jura sunt ea mala & intemmoda quae ex rebellionis
 consequuntur quam ea quae ex legibus quibusdam ut & iniuris redundant.
29. Verum si eoque proleat legum iniquitas ut e diametro legibus illis
 naturalibus quae fundamenta sunt publicae salutis, repugnant, tum demum
 subditis iure merito licet hasumque legum detractare imperium.
30. Atque hinc alia nascitur legum naturalium & civilium differentia, nim
 naturales leges ut pote a Deo ipso promulgatae naturae semper & neque
 iusta sunt sed vero in legibus civilibus res aliter nonnumquam se se habe-
 re.
31. His ita de legum civilium naturae expositis effectus earum est obli-
 gatio dummodo leges illae legibus divinis & naturalibus non repugnant.
32. Duo circa quae vitur an subditus possit sine peccato legem aut man-
 datum principis iniustum exequi.
33. Puffendorffus distinguit utrum a subdito edigatur actio propria an
 vero iudae actionis alienae executio, priori casu negat subditum salva
 conscientia obedire posse, bene tamen in posteriori.
34. Verum illa distinctio vel ambigua vel inanis & falsa nobis videtur.
35. Potius itaque distinguendum est inter iustitiam dubiam & evidentem.
36. Priori casu sine ullo peccato subditus mandato principis parere debet, poste-
 riori vero si subditus mandatum exequatur dubio procul crimine se polluit.
37. Quod si tamen ille quem actio illicita a principe prolepta respicit in eam
 consentiat & consentiva possit, tum licite actio illa patari poterit atque hoc
 de potestate legislativa.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Jure vitæ et necis Imperanti in subditos competente

1. Ad partem summi imperii pertinet etiam jus vitæ & necis
2. Quamvis enim præcipuus civitatum scopus sit ut omnium & singulorum civium vita ceteraque bona in tuto collocentur, attamen ea incidunt vel tempora vel casus ut ejus quod singulis privatis gratum est & utile, non proffit haberi ratio.
3. Inde est quod societas civilis non necessario exigit, ut aliqua summo imperanti tribuatur in vitam omnium potestas.
4. Jus autem illud vitæ & necis quod Imperanti tribuimus duplici potissimum ex causa & fine ei concessum est.
5. 1. ut mala quæ ab exteris civitati imminent tuto avertere & propulsare proffit. 2. vero ut domesticæ & interioris civitatis securitati provideat, excoecando subditos sceleratos quique leges apertè violant.
6. Ex 1. capite id potestatis summo Imperanti competit ut ad defendendam civitatem & asserendam illius jura milites conscribere proffit. adeoque vitam civium antipræcipuo periculo exponere.
7. Quod autem tale jus Imperanti competit ut inde est quod si in hoc quivis subditorum consentire potuit imò & debet, hic enim Societati lesere debet suo amice.
8. De cetero jus illud milites conscribendi non eodem modo omnes afficit subditos, quidam enim immunitate hoc intuitu regulariter gaudent vel propter statum, vel ob vitæ genus, simili verò circumstantias.
9. Veruntamen ubi in summa necessitate versatur Respublica, nec ceteri cives defendenda civitati suffiliunt etiam immunes illi pro aris & focis armata capere debent.
10. Ob eundem finem subditi tenentur admittere exercitia militaria neque ipsis fas est proprio suo facto ad operas militares ineptos se se reddere.
11. Porro ex illo imperantis jure consequitur quod civibus pro pro patria salute sit strenue pugnandum.
12. Imò vero milites non possunt justo dulis aut Imperanti, desertare etiam si talens jubeantur tueri fractionem in qua vel maxime probabiliter provideant vitam sibi fore admittendam.
13. Hoc autem jura summo Imperanti eatenus tantum concedimus si utilitas civitatis id exoptulet, sed sæpe improbi Imperantes ex mera ambitione & avaritia bella movent miserisque subditos hosti traduntos imprudenti consilio objiciunt.
14. Atque hæc de Jure Imperantis hoc respectu suffiliant.
15. Quoad jus vitæ & necis quod Imperanti in subditos competit ob eorum delicta sequentia sunt observanda.

De iure doli et reuol. Imperatorii
in iudicio competente

1. In iudicio competente...
 2. In iudicio competente...
 3. In iudicio competente...
 4. In iudicio competente...
 5. In iudicio competente...
 6. In iudicio competente...
 7. In iudicio competente...
 8. In iudicio competente...
 9. In iudicio competente...
 10. In iudicio competente...
 11. In iudicio competente...
 12. In iudicio competente...
 13. In iudicio competente...
 14. In iudicio competente...
 15. In iudicio competente...
 16. In iudicio competente...
 17. In iudicio competente...
 18. In iudicio competente...
 19. In iudicio competente...
 20. In iudicio competente...

BIBLIOTHÈQUE DE GENÈVE

- 16. Ob atrocitas itaque delicta summus Imperator per modum pœnitentiam subditis adimere potest; hoc enim exigit societatis tranquillitas & securitas
- 17. In genere circa hanc materiam duo consideranda sunt, 1.º de Delictum, 2.º de Pena, hœc enim illud præsupponit.
- 18. De actionibus malis seu delictis jam supra ubi de humanarum actionum affectibus questio erat, diximus.
- 19. Effectus autem delicti duplex est. 1.º enim obligatio ad damnum delicto datum reparandum de qua obligatione in præcedentibus quoque dictum est. Deinde 2.º ex delicto aliqua oritur obligatio ad malum aliquod excipiendum quod malum pœna dicitur.
- 20. Grotius pœnam definit malum pœnitentiæ, quod infligitur ob malum actionis
- 21. Verum hæc definitio nimis generalis est, 1.º enim illa non exprimit personam punientem, 2.º nec delinquentis obligationem, 3.º nec pœnæ finem, 4.º nec puniendi modum, 5.º nec denique pœnam a damni reparatione satis distinguit.
- 22. Definitio vero Luffendorffii sic se habet. Pœna malum est aliquod molestum aliquod per modum coactionis & pro impetio intuitu antegressi delicti alicui imponitur.
- 23. Verum itidem hæc definitio accurata satis non videtur, 1.º enim omittit finem pœnæ, 2.º nullam memorat delinquentis obligationem, 3.º modum puniendi non docet, 4.º denique a reparatione damni pœnam satis distinguit.
- 24. Nobis itaque pœna sic definienda videtur. Pœna est malum quod ob delictum, præter damni reparationem delinquenti obligato ad salutatem & utilitatem societatis ab Imperatore legitime imponitur
- 25. Dixi, 1.º pœnam esse malum, nihil autem refert, si illud vitam, si illud corpus, existimationem aut bonum efficiat
- 26. Dummodo tamen Imperator in puniendo regulas justitiæ & prudentiæ sequatur et tale eligat malum quod cum fine pœnæ congruat.
- 27. Dixi 2.º malum quod ob delictum imponitur, ergo mala que quis sine delicto sentit, pœnæ rationem non habent
- 28. Dixi 3.º Præter damni reparationem quod ides a nobis adjunctum est, ut constet pœnam a damni reparatione esse distinctam
- 29. Dixi 4.º delinquenti obligato, 1.º delinquentibus duntaxat pœna venit infligenda, 2.º vero quia etiam ad pœnam excipiendam aliqua incumbit delinquentibus obligatio
- 30. Super hæc autem delinquentis ad pœnam patiendam obligatione, si conferamus, delinquens proprie ad pœnam sustinendam ætenuis obligatur, ut si deprehensus, ob delictum punibile & legitime probatum pœna in debita æquitate à iura injuriam imponi possit

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

31. De castro Duffendorffius super hoc delinquentis ad poenam sustinendam obligationem satis prolixi questionem definire non videtur.
32. Diximus. V. Poenam imponi ad securitatem & utilitatem societatis legitimum poenarum finis in genere est bonum aliquod futurum.
33. Circa finem itaque poenarum statuendum est illud duplicem esse, unum principalem, alterum subordinatum.
34. Principalis poenarum finis est societatis humanae securitas.
35. Subordinati vero & secundarii fines plures esse possunt, emendatio delinquentis, ejus ~~est~~ extinctio aut enervatio & denique aliorum omnium terrore seu exemplum.
36. Emendatio itaque quatenus finis est poenarum duplex est nimirum vel ipsius delinquentis vel aliorum qui similiter delinquere possunt.
37. Prior saepe in poenis irrogandis intenditur posterior vero semper omnia namque regalia potius communem quam singulorum utilitatem respicit.
38. Dixi V. poenas imponi ab Imperante, jus enim puniendi soli Imperanti competit, inter paucos enim quodcumque mala obtinent, mala sunt bellica, vel poena rationem habent.
39. Errare itaque videtur Grotius cum poenam ab aequali etiam infligi posse contendit.
40. Accipit autem Imperans facultatem puniendi ex pacto saltem tacito ipsius delinquentis in eventum delicti in hoc consentientis.
41. Hinc quod quis puniri possit id est a delicto quod vero ab hoc homine vel consilio id dependeat, a pacto procedit, quod duo probe distinguenda sunt.
42. Non tantum autem Imperans potest sed & debet punire, obligatur enim Deus & Reipublice, quae obligatio ex utilitate societatis estimanda est.
43. Denique poena legitime irroganda sine proavis respectibus ad legitimos fines dirigenda est.
44. Ex his quae haecenus dicta sunt, manifesto sequitur eandem poenam delicta puniri posse & debere quae Reipublice aliquod damnum inferunt.
45. In primis observandum est jus puniendi esse proae quoad Religionem dummodo societatem humanam per se non turbet.
46. De poenarum vero genere et quantitate ex earum fine pronuntiandum est, quemadmodum etiam de delictorum gravitate, haec enim omnia iuxta utilitatem publicam definienda sunt. Atque haec de jure vitae & velis quod Imperanti poenarum irrogandarum intuitu competit.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Caput. 10um
De Jure Summæ Potestatis
~ circa sacra ~

24

1. Superius inter partes summæ potestatis et hæc enumeravimus que circa res sacras & Religionem versatur ~
2. Quoniam argumentum in se momentosissimum, inter Doctores valde agitatum, paulis hic explicandum est ~
3. Quæritur itaque an revera aliquod circa res divinas & Religionem imperium summæ Imperanti competat in civitate & quousque illud sit extendendum ~
4. Quot circa hæc revocandum naturam & divinam Jurisprudentiam Civilis Jurisprudentiæ partem, quædam partem præcipuam constituere, namque hujus verum esse ac genuinum fundamentum ~
5. Cum autem naturalis & divina Jurisprudentia Religionem ipsam in se contineat, sequitur Religionem Civilis Jurisprudentiæ et civilis societatis primum esse fundamentum ~
6. Ideo nempe Dei hominum omnium legislatoris & judicis ultimum est ac firmissimum humanæ societatis vinculum, jam autem ad æquata Dei idea Religionem secum necessario conjunctum habet.
7. In quibus principis rectè colligitur Principis magno perire referre foveere ^{inter} Religionem eamque omnem operam in hoc impendere debere ut eadem floreat, eiusque optimis legibus prospiciat ~
8. plurimum insuper Principis inter est veram florem Religionem ab omni superstitione liberam que talibus non nitatur principis que statum civitatis exessere aut pertut base possint.
9. Atque ex dictis jam patet hoc respectu circa res divinas summum competere Imperanti iudicium ~
10. Quod ulterius ex eo probatur quod natura summæ potestatis omnino requirat ut verum omnium & negotiorum suprema administratio sit pones summum Imperantem ~
11. Si enim aliquid Imperantis imperio eximeretur, id aut altius quam summæ potestatis imperio aut nulli imperio humano subiceretur.
12. Si nulli imperio hui subicerentur tum in rebus hujusmodi omnimoda introduceretur confusio quod neque Dei neque Religionis naturæ neque societatis ratio patitur ~
13. Si vero ea que summæ potestati subducerentur, altius imperio quis subjiciat, jam in una Republica duas efficiet summæ potestates quod ipsius summæ potestatis naturæ minime congruum est, imo & secum pugnant.
14. Et enim effectus Imperii est obligatio & interdum coactio, si autem plures essent diveris & summi Imperantis, prospere ~

Capitulum
De Juris Juris Juris Juris

Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Vertical text on the right edge of the page, possibly a library inventory or index number.

possent tamen esse imperata aut jussa contraria, contraria autem jussa simul consistere non possunt & veram parere obligationem

15. Humanum ergo imperium, ad facta minus quam profana extenditur

16. Uno verbo dubi dicitur et agnosimus Imperantes. Secum scilicet Imperantem humanum

17. Sed summum est in homines omnes etiam in Principes imperium sed pro divinum Imperium humano Imperanti summa de rebus omnibus quae ad humanam felicitatem faciunt & de quibus leges ferri possunt in civitate competet potestas.

18. Variis quidem & diversis dantur in civitate societates quae inter se diversi modo ordinatae & dispositae, ultimo tamen potestati omnes subijciuntur.

19. Neque ulla prerogativa hoc intuitu gaudet pro ceteris Religiosa Societas quae pro se sui omnia duntaxat non felus ac ceteris omnibus adversus summum Imperantem ^{autorem} competet exceptio, vim exceptio divinae legis

20. Cavendum est igitur ne dum summum Imperium circa res divinas & Religionem Imperanti vindicamus, hoc ita intelligatur quasi Principi fas sit quae velis Religionem in Republica producere eamque quovis adhibito medio, etiam violentia supplicis, atque morte producere & tueri

21. Hoc unum intendimus scilicet quodcumque in Religione ab hominis arbitrio pendent, ea legis latos & Imperantis arbitrio omnino subijci

22. Verum hinc exceptis principiis circa res divinas non felus ac libere profanas, omnino circumscriptur, adeo ut nisi jure suo Princeps abuti vellet, nihil omnino possit in contrarium delatere

23. Atque hinc est quod Princeps imperium in conscientias sibi arrogare nequit, quae credendi necessitates imperiosa possit, neque in nua rei, neque lex divina hoc patitur

24. Imo vero unicuique ^{sententia} quod velit relinquendum arbitrium modo cum Reip. detrimento vel incommo. talia non debeat.

25. Neque tamen deo summum circa facta imperium Principi dene-gandum est, sufficit namque quod tale circa res divinas habeat Princeps imperium quae nua rei admittit & in hominem cadere potest.

26. His ita de nua & indole humani imperii circa facta explicitis, quibus partibus jus illud majestatis consistat facile poterit intelligi

27. Primum summus Imperans curare debet ut idonei Ministri in Religione ^{constituantur}

28. summus Imperans ecclesiam quoad mores corruptam reformatam debet.

29. Ad Religionem quandam amplendam neminem cogere potest, sed si quidam nova heresis inguat, prohibere doctoribus potest, ne nova dogmata discernant, si vero hoc suaderet Reip. salus & tranquillitas.

30. summus Imperans caeremonias & ritus sacros praescribere potest in quantum scilicet ab ipso deo in Religione non fuerunt definiti

31. summus Imperans recte convocat concilia, eadem dirigit, usque prodest & quibus-dam illorum decretis quoties scilicet nua rei hoc patitur, vim obligandi civilem superaddit.

32. summus Imperans etiam in eos qui sacris functionibus operantur Jurisdictionem habet usque summus Imperanti sunt subiecti, hoc enim requirit natura summi Imperii & Reipublicae salus

33. ad summum Imperantem pertinet administratio summa bonorum ecclesiarum, constat enim quod bona ecclesiarum sicut bona publica

34. denique constitutio fori ecclesiastici ad Imperantem quoque pertinet

35. De ceteris vero juribus exaltis facile fieri poterit iudicium. Atque hinc de jure summo potestatis circa facta ejusque lati-tudine & limitibus sufficit

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Potestate summi Imperii Bona in Civitate contenta

1. Et que quantaque sit potestas Imperantis in bona civitate contenta statim observandum hanc potestatem respicere vel bona subditorum vel bona ipsius civitatis.
2. Potestas in bona subditorum, vel ex Dominio vel ex Imperio procedit.
3. Ex dominio, si unum civitas omnium rerum dominium originarie habuerit, eiq; jus in rem non venientia dedit, sed bono iure subditi, percipiendi alimenta habeant, vel dominium utile, civitas vero propriam libertatem sibi retinuerit.
4. Resum tale civitatis dominium regulariter negandum est, dominia etenim privata civili imperio antiquiora esse videntur neque civitas, postquam se edigit ut homines in eam concedentes rerum suarum dominio priverentur.
5. Dominium itaque rerum suarum tandem per subditos esse resumendum est donec probetur contrarium. Ex dictis igitur manifesto patet jus Imperantis in bona privatorum non ex dominio, sed ex imperio civili repeti debere.
6. Huius autem juris tres veluti partes distinguere possunt.
 - 1.º si summus Imperans potest usum bonorum privatorum legibus suis dirigere, hinc plura fluunt & 1.º quidem legibus sumptuariis subditi de parsimonia frugalitate & labore obligantur.
 - 2.º Merito prohibet Imperans ne res consumantur aut inutiliter perdantur, interest enim Reip. ne quis res suas male utatur.
 - 3.º Subditis occasio ne luesandi suppeditat Imperans instituit, si comertis methodum rationem aliquid, conservandi & alienandi bona legibus determinat.
 - 5.º Bona Reip. subtrahit prohibet ex quo capite noxia commercia, donationes merito prohibere potest Princeps.
8. Summus Imperans potest ex bonis subditorum Patrimonium aliquod publicum seu vestigalia & tributa colligere.
9. Cum enim civium vita fortuna per summum Imperantem sint conservanda & defendenda, & quum est ut civis conficiant unde sumptus ad eum finem necepari habeantur.
10. Injustum enim omnino videtur, eos qui defensione & commodis civitatis frui volunt, nihil tamen operari ad eandem servandam conferre.
11. Patendum est itaque quae velas vulgi civitatis tributorum erogationem saepe iniquas esse.
12. Dabit tamen summus Imperans in exigendis tributis prudentem & justam se gerere, ut quantum fieri potest, cum minimis civium in omnimoda tributa colligantur.
13. Quae tamen vero & equaliter ab omnibus & pro ratione fortunarum tributa sunt exigenda.
14. Denique Imperans tributa exacta debet in civitatis utilitatem impendere, non vero ad proprios usus adhibere.
15. Aliud jus quod vi civilis imperii summo Imperanti in subditorum bonis tribuendum est, in eo consistit sc. ut quoties Reip. nece civitas id ex postulat, omnium privatorum quorundam bona ipsi possit

De Potestate Juris Imperii
in Gallia conlata

[Faint, mirrored text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

- possit auferre & ad usus publicos applicare, quod jus Dominium
 Eminentis solet appellari.
16. De jure illius justitia dubitari nequit, quoties enim ea invidum
 tempora in quibus urgens Reip. necessitas exigit ut quorundam
 privatorum bona usui publico addidantur, tunc super illa lex
 que in salute publica consistit, omnino requirit ut summus Im-
 perator bona illa publicis necessitatibus possit adhibere.
17. Quod tamen ita venit intelligendum ut quadratam partem
 dominorum excedit de publico exadio aut ex locatione ceterorum Civium
 quantum fieri potest respondendum sit iis qui bona auferuntur.
18. Hujus rei exemplum hæc sunt, si verbi. g. munimentis civitan-
 danda sit, horti, agri, fundi privatorum munimentis illis
 potesunt occupari.
19. Sic etiam in obsidionibus Edes, arboresque privatorum, aliæque de jure de jure
 untur, ne se hostibus talia emolumenta, obsessi vero damno sint.
20. Si quoque si non alia ad sit ratio hostem repellendi, propria
 vastatur regio, & quicquid esse potest quod ad veli nequit occupari aut
 comburatur, Atque hæc de Jure quod summus Imperator com-
 petit in bonis privatorum.
21. Præter jus quod Imperatori competit licet privatorum bona, aliquod
 etiam jus licet bona publica vel ipsius Civitatis ei tribuendum est.
22. Instaura bona publica Civitatis vel ad Fiscum pertinent vel ad Exadium.
23. Bona que ad Fiscum pertinent ea sunt que ad ipsius Imperatoris sus-
 tentationem sunt destinata, que vero ad Exadium spectant ea sunt
 que ad Conservationem & necessitates ipsius Civitatis impenduntur.
24. Illorum bonorum administratio plenam habet summus Im-
 perator adeo ut de eorumdem partibus pro arbitrio
 queat disponere, imo si quid ex illis residuum sit id privato
 regis patrimonio accipit nisi forte leges regni fundamentales
 aliter disposuerint.
25. Sed vero eorum bonorum que ad sumptus in Conservanda
 Reip. necessarios destinata sunt, nudam duratam administr-
 tationem habet Princeps eaq. bona non minori Religione
 a Principe sunt tractanda quam a Tutore in bonis pupilli
 versandum est.
26. Præterea nec bona fiscalia nec ea que sunt Exadii publici
 multo minus regnum ipsum aut partes ejus Princeps
 alienare potest sine consensu populi, exceptio est si regnum
 sit patrimoniale.
27. At illis autem bonis publicis hætenis veteris distinquen-
 de sunt res Principis patrimoniales in quibus scilicet ad
 exemplum ceterorum privatorum Princeps plenum
 habet dominium.
28. Denique res omnes que in territorio Civitatis reperiuntur,
 queque dominium privatum non habent merito ad Civi-
 tatem pertinere censende sunt.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Jure Belli et Pacis quod summo Imperanti competit

1. Inter partes summi Imperii essentielles, superius jus belli & pacis enumeravimus de quo jure nunc tractandum est.
2. Pax est status hominum inter se neque litigantium neque litigandi animum habentium, vel quod eodem dedit, Pax est status mutuae socialitatis.
3. Bellum vero latiori sensu acceptum est status eorum qui jurius causa actu vel saltem proposito inter se litigant.
4. Verum in sensu strictiori et magis usitato, bellum est status iniquis hominum multitudinis per vim vel appetitam vel obliquam propter jus aliquod controversum aut etiam omnia ad tempus ex pacto hostilitate propositum certandi retinentis.
5. Quamvis autem legibus naturalibus omnino sit consentaneum ut homines pacem inter se colant, bellum tamen quandoque licitum est, imo & necessarium ubi se gentes se invicem conservare aut jus suum consequi non possunt.
6. Quo verbo quodcumque argumenta sepius attulimus ad probandum privatis licitum esse vim adhibere ad vitam suam aliaque bona adversus injustum aggressorem defendenda & conservanda eadem probant gentes alia aliarum respectu bellum quandoque movere posse.
7. Quae vero in contrarium afferri solent aut de vindicta privata jure naturali illicita aut de bellis injustis intelligenda sunt aut denique talem admittunt sensum qui sententiae nostrae nullo modo repugnat.
8. Ex dictis satis manifeste patet bellum vel justum esse prope vel injustum quod proxima est belli divisio.
9. Bellum enim supponit lesionem adeoque justum dicitur illud quod propter justas rationes suscipitur, injustum vero illud est quod vel ob nullas, vel ob injustas rationes fit.
10. Quotius autem causas belli distinguit injustas & suasorias.
11. Justificae belli causae illae dicuntur quae efficiunt ut bellum revera justum sit vel saltem tale esse videatur, suasoriae vero causae illae sunt, quibus gentes ad bellum gerendum impelluntur.
12. His ita juste belli gerendi causae sunt in genere.
1. Quae nos nostraque servemus contra alios qui nos ledere aut perdere conantur.
2. Quae nos ab aliis jure perfecto debentur, obtineamus ita ut hic jus imperfectum etiam in casu necessitatis perfectum evadat.
3. Denique ut damnosum per injuriam nobis illatorum reparationem obtineamus & inter dum cautionem ab eo qui nos lesit quoad futurum extorqueamus.
13. Proterea & hoc omnino sit necesse est ut causa belli justificata sit.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

sit justa & sufficiens sed insuper requiritur ut causa illa justi-
 ficia cum causa suaviora coincidat.

14. Hinc manifesto sequitur multij, pli ratione bellum injustum
 esse posse.

15. et 1.º quidem si nec causa justificata nec suaviora adfit, qualia bella
 vetera ferina vocantur eorumq; vicellum afferri potest exemplum

16. 11.º. Deinde si suaviora duntaxat belli gerendi cause adfint, nulla
 autem justificata, id est, si nulla procedent aliorum injuria ex mera
 avaritia, ambitione aut dominandi libidine bellum ipsi inferamus

17. Duo bella ex parte aggressoris mera latrocinia sunt.

18. 3.º Bellum etiam injustum esse potest si illius justificata quidem
 adfint causa sed tales quod si accuratè examinarentur, reperiantur
 ut injuste.

19. 11.º. Denique si justificata quidem belli causa adfint, eaq; justa
 sed belli gerens alias habet suavioras quodq; nullam habeant conne-
 xitatem cum causis justificatis & ob quas bellum suscipiatur.

20. Ex dictis sequitur bellum susceptum ob injustum metum esse
 potentia vitium aut ex qualibet simili causa, nec non ob derne-
 gata humanitatis officia injustum esse.

21. Neque tamen confestim ubi justas quis habet belligerendi causas
 ad arma deveniendum est, verum socialitas primitus suggerit,
 tentandum esse num amica via res possit componi.

22. Si vero causa belli dubia sit aut si quis per errorem bellum
 justum putet quod injustum est aut etiam ex utraque parte
 militent argumenta probabilia in omnibus hinc inde casibus
 observanda sunt regule, quas de conscientia dubia, seu dubia,
 evonea, & probabili suspensio tradidimus.

23. Ex his quo haecenus de causis justis & injustis dicta sunt,
 decidi potest illa momentosa questio an scilicet an sit studium tuenda
 ac propugnanda Religio illius quam profiteremur, quamq;
 veram reputamus justam probent belli movendi causam.

24. Duo circa ita distinguendum est qui ob Religionem inva-
 ditur se Religionem causa invasum defendere posse & arma
 hinc inferri adhibere existimamus.

25. Quod admodum enim in statu naturali vitam aliq;
 bona adversus injustum aggressorem etiam per vim deb-
 fendere unicuique licet, ita & idem licere adversus illos qui
 Religionem causam nos aggrediuntur nullus dubito.

26. Equè enim injuriam alteri infert qui cum ad opinionem
 quandam amplectendam, quam a veritate alienam esse
 putat vult egere ac ille qui vitam, bona, aut libertatem ei
 vult eripere.

27. Quod autem in statu naturali uni homini erga alium
 licet, id uni summo Imperanti erga alium, unum populo,
 independenti adversus alterum agere licitum est.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

28. Verum si de Religione ipsa vel propaganda vel defendenda agatur, tunc Religio neutriquam justum præbere potest belli inferendi titulum.
29. Neque enim Religionis in genere neque in specie Religionis Christi-
and hoc est in diles ut vi, armis propagari aut possit aut debeat.
30. Quæritur etiam solat an bellum utrinque justum esse possit.
31. Quæ questio si de justitia causa intelligatur, omnino neganda est.
32. Facultas enim Moralitatis non datur ad contraria idque per se
ipsam rei naturam.
33. Denique non modo pro nobis duntaxat sed & quandoque pro aliis
armis litare capere possumus.
34. Verum ut hoc recte fiat, requisitur in eo cui succurritur justa
belli gerendi causa, in eo autem qui auxilium alteri offert, pecu-
liari aliquod vinculum adesse debet quo ad operam alius gerendam
teneatur.
35. Inter eos igitur quos possumus & debemus defendere
1º loco veniunt subditi alienius, Imperantis, pacto et enim
speciali ad hoc obstrictus est Imperans.
36. Proximis a subditis sunt solius & federati in quorum federe
hoc comprehensum est.
37. Defensio tamen soliorum, defensionis subditorum cadere debet,
si utrisque ferri nequeat auxilium, quando enim Imperans
aliis auxilium promittit intelligitur id falere, salva obli-
gatione, erga proprios subditos.
38. IIIº loco veniunt amici quibus suam peculiari benevolentia
jungimur, quique ex amicitia lege auxilium à nobis expositulat.
39. Puro vero omnes homines iuxta leges humanitatis à
nobis contra aliorum injurias defendendi sunt si sine magno
nostro periculo hoc fieri possit.
40. Eadem enim lex natura que aliorum commoda promo-
vere jubet, multo magis aliorum defensionem injungit.
Atque hæc de causis belli justis aut injustis.
41. Utrumque autem bellum sive justum sive injustum
iterum vel offensivum est vel defensivum & hæc est altera
bellorum divisio.
42. Bellum offensivum illud est quod ab eo geritur qui pri-
mus armis capessit, hostilitatisque primus actus edit.
43. Defensivum vero bellum geritur ab eo qui caput
armamentum aggressori resistit.
44. Ex quibus definitionibus patet utrumque bellum tam
defensivum quam offensivum vel justum esse posse vel
injustum, prout ille qui alium aggreditur justas habet
belli gerendi causas aut felus.
45. Enim vero si bella quædam offensiva justa sunt de quo
dubitari nequit, ergo quædam bella defensiva injusta esse possunt.
46. Neque enim existimandum est eum qui primus alteri facit
injuriam, eo ipso bellum offensivum intelligere, multo enim
dari possunt injurie que justam causam bello præbeant,
queque tamen ipsa bellum non faciunt, v. g. si legatus alicujus
eventus male ab alio eventus habeatur.

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

47. o
incl
lega
tam
48. 8.
vero
49. 11.
pub
50. 2.
pub
51. 8.
just
Imp
32. 11.
Disti
53. 2.
fupp
54. 4.
55. 2.
pote
Daber
56. 8.
57. 7.
abru
58. 2.
vala
actus
59. 8.
Dixer
60. 2.
Imp
61. 2.
tium
illud
62. 2.
tion
63. 2.
adadg
64. 2.
est de
dito a
civita
adeog
65. 2.
viala

47. Qui igitur talis iniuria vindicandi causa arma caput, bellum incipit offensivum sed tamen justum, Si neque vero qui injuriam legato illatam reparare velutat, bellum defensivum gerit sed tamen iustum.
48. Bellum itaque offensivum cum bello injusto, Defensivum vero cum bello justo confundendum non est.
49. III. Si Belligerantes ipsi spectentur, bellum in privatum & publicum Dividere solent.
50. Privatum dicitur quod inter privatos & privata autoritate fit, publicum vero quod inter gentes seu Principes publica autoritate fit.
51. Verum huic bellorum divisioni usus repugnare videtur, juxta quem bellum illud solum quod publicum est & summorum Imperantium proprie bellum appellatur.
52. IV. Nonnulli etiam a bello quod summi Imperantes inter se gerunt, distinguunt illud quod inferiores adversus inferiores movent.
53. Sed vero Inferiores aut justam causam habent arma contra superiores movendi aut non habent.
54. Si non habent, rebellio potius quam bellum appellatur.
55. Si habent, non amplius cum superioribus illis res est, sed potius ~~inter~~ inter se aequales & in statu naturali positi censeari debet, cessat enim tunc omnis imperii ratio.
56. V. Bellum etiam in perfectum & imperfectum dividi potest.
57. Bellum perfectum appellatur quod ita geritur ut pax plane absumpatur & status hostilitatis & iuris defatis ledendi licentia.
58. Imperfectum autem bellum est quod a summo Imperante vel a subditis ex Imperantis concessione ita geritur ut lex tantum actus belli usurpentur, quoad cetera vero status pacis locum habeat.
59. Huc pertinet illa belli species quam velentiores Suis consulti dixerunt Repraesalias, de quibus non nihil subjungendum est.
60. Repraesalia sunt bellum aliquod imperfectum quod a summis Imperantibus vel subditis summis Imp. consentientibus geritur, & quo ob denegatam vel malitiose protractam Justitiam alterius Reip. cives aut res rapiuntur, detinentur, ut illis qui prius lesi sunt satisfiat.
61. Jus illud Repraesaliarum hinc repetit ex jure quodam Gentium voluntatis quod conventionibus Gentium inter se videtur, illudque ab ipsa natura competere negat.
62. Verum jus illud ex ipsa societatis civilis naturae & constitutione deducendum esse cuius attendenti facile patebit.
63. Equidem in statu naturali nemo & facto alterius obligatur, adeoque nemini bellum inferri potest, nisi pro injuriis a se protractis.
64. Sed vero ubi homines in civitatem contracta sunt, res alio modo est definienda & pro debito civitatis proprio aut ob denegatam subdito alterius justitiam vel damnum ei iniuste illatum singulorum civitatis ledentis civium bona imo & personae quodammodo obligantur adeoque legitime detineri possunt, donec lesio fuerit satisfacta.
65. Unde vero civilis societatis constitutio, in praesidium legis illius naturalis quae damna dati reparatorem injungit, fieri non potuit,

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

66. Si igitur Imperans civitatis propter summam quæ gaudet potestatem extraneas injuriam faciat, æquum est omnino ut singulis civitatis ledentis subditi ratione damni ab Imperante dati teneantur.
67. Atque sic probari potest jus represaliarum & ipsa civitatis constitutione & natura derivari.
68. Et igitur jure fiant represalæ, requiritur: 1.º ut a summo Imperante aut saltem ejus auctoritate exercentur, sunt enim belli species.
69. 2.º Necessè est ut causa liquida sit. 3.º Et sit alicujus momenti.
70. In causa enim dubia aut clara quidem sed minimi momenti, alicujus Reip. Magistratum iniquitatis arguere & belli propter inde sorte salutari periculum subire velle, imprudens foret & illicitum.
71. 4.º Requiritur ut ad represaliarum medium non prius deveniatur quam si nullum aliud lenius supervsit.
72. Quamobrem necesse est imprimis ut læsus Magistratus ledentis auxilium imploret, ita ut ad Represalias demum devenire liceat, si læsus aut plane non fuerit auditus aut lito protractatur ut omnibus constet magistratum ledentis nullo justitiam læso reddere.
73. Tunc itaque licebit alterius Reip. lites apprehendere si nostri subditi in altera civitate detineantur bona vero, si bona fuerint prius capta, eaque retinere donec nobis fuerit satisfactum.
74. Interficere autem eos qui ita capti sunt, directo non licet & finis Represaliarum hoc non requirit.
75. 5.º Represalia requirunt, ut eorum duntaxat subditosum personæ aut bona capiantur, qui veri sunt subditi & perpetui, non vero eorum qui temporarii sunt hoc est, qui transeundi aut exiguæ moræ causa in civitate aliqua veniunt.
76. Notè est quod fit inter hos & civitatem qui nos læsit, non est ejus modi redus qui represaliarum fundamentum est.
77. Represaliarum effectus est ut homines capti aut res detorta tandem detineantur, donec læsis fuerit satisfactum.
78. Si vero satisfactio impetrari nequeat tunc qui jure represaliarum detinentur ad instar obsequium habendi sunt.
79. Persona autem si tempus ad satisfactio nem expiraverit læso additi prosunt aut divendi justo pretio ut inde læso satisfiat.
80. Id autem civis cujus bona hac ratione capta sunt aut a civitate sua aut ab eo qui damno occasione dedit merito restitutionem exigere potest.
81. Denique nã represaliarum & ipsa ratio clarissime docent represalias ultra damnum partium non esse extendendas.
82. Ex dictis & hanc consequentiam elicere licet, vim summum imperium quandoque propter injurias a privatis illatas obligari ad hoc vim eas represare sit paratus, simulque nisi ledentem punire velit, ipsi jure merito bellum a parte læsa possit inferri.
83. Resurritamen ut hæc locum habeant, duo omnino requiruntur ~

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

[Faint handwritten text at the bottom of the page.]

80. Ut summus Imperans sicut subditum vel subditos suos ad ver-
 sus alium deliquisse & ut delictum & damnum inde proveniens
 ipse prohibere potuerit
 84. Cognosci autem ab Imperante legitime presumuntur ea om-
 nia quae a civibus aperte et frequenter fiunt.
 85. Facultas vero prohibendi semper in Imperante presumi-
 tur nisi tamen eius effectus manifesto probetur
 86. Exinde alia enascitur questio si quis sit an civitas quae veum
 civi inis pene declinanda causa ad se confugientem deliquit
 ac protegit, a gente lesa proposit bello peti nisi illa vel noten-
 tem punire vel dare malit.
 87. Puffendorffius existimat civitatem ad nocentem dedendum
 proprie non obligari nisi speciale pactum hac de re fuerit initum.
 88. Resum hoc Puffendorffii naa nullo fundamento nisi videtur, ma-
 gis itaque probamus Grotii sententiam, cuius hoc sunt principia
 89. I. quidem institutis civitatibus id iuris summo Imperanti
 competit ut pro arbitrio punire singulorum delicta possit
 aut ea dissimulare
 90. II. Resum tamen jus illud adeo absolutum conseri non debet quod
 graviora illa delicta quae ad societatem humanam aliquomodo
 pertinent quodque persequi aliis civitatibus earumque rectoribus jus est.
 91. III. Multoque minus plerumque illud arbitrium concedendum est
 Imperanti in delictis illis quibus alia civitas aut eius Imperans
 peculiariter laesus est, quo maxime civitas lesa vel se civitatem
 suam jus perfectum habet pene exigenda quod proinde
 jus Imperans apud quem volens aufugit, impedire non debet.
 92. IV. Cum vero non soleant civitates permittere, ut civitas et
 altera armata intra fines suos pene expectanda nomine
 veniat, hinc necessario sequitur quod civitas apud quam
 degit reus, alter utrum saltem debeat, vim aut nocentem
 punire aut eum dedere
 93. V. Sub autem haec dicta sunt, non modo pertinent ad
 eos qui semper subditi fuerunt, eius apud quem nunquam
 reperiuntur, verum etiam ad eos qui post merum commistum
 aliquo confugerunt, in omnibus enim eddem militavit rationes
 94. VI. Denique observandum est jus hoc deponendi ad penas
 eos qui extra territorium aufugerunt proximae clapsis scilicet
 in plerisque Europae partibus civitates duratim eximio locum
 habere, quae statum publicum tangunt, aut quae maxime sunt atrocia
 95. Minora vero crimina mutuo dissimulatione transmitti
 invaluit, nisi peculiaribus foederibus aliter hac de re inter-
 gentes convenierit.
 96. His ita de naa belli ejusque speciebus expositis videamus
 nunc de iis quae bellum ante dedere solent & debent
 97. Atque quidem si iam si justa adit belli gerendi causa, non
 statim arma conspicienda sunt, Bellum enim infinitum

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

- infinitam malorum cohortem secum trahit, adeoque lex nãd jubet
 ut leviore damna, levioresq; injurias aliquando distimulemus.
98. Si vero res majoris sit momenti prius etiam tentandura an
 amica partium disceptatione dissidium componi queat.
99. Stunc in finem arbitrio negotium potest committi. Stave autem
 sententia ab arbitro lata tenentur ob pactum inter eas initum.
100. Vel etiam si nãd negotii id ferat partibus que placeat, per
 sortem litibus finis imponi poterit.
101. Stuc quoque referri possunt certamina singularia sive bella,
 ut vocari solent, representatitia, quando si duo pluresve ad litem
 finiendam armis certare parati sunt ne totus populus malis bellis
 implicetur, cujus rei insigne exemplum olim fuit in Horatii & Lusatio.
102. Denique si spes omnis dissidium amice componendi evanuerit,
 pars laed alteram adhuc semel monere debet ut sibi satis faciat, aut
 si nolit bellum expectet, atq; hoc est quod Indictionem belli vocant.
103. Indictio itaque bellica non a ficto quodam jure gentium sed ab
 ipso jure nãd descendit.
104. Stabet autem Indictio locum in bellis duntaxat offensivis in
 quibus semper ea adhibenda.
105. In defensivis vero supervacua videtur cum ibi res ipsa doceat
 invasorem constituisse armata manu jus quod se habere putat
 proteggi.
106. Cum Indictione tamen confundenda non est belli promulga-
 tio, quã si Imperans subditis significat, hunc aut illum a se pro
 hoste habere & nihil nisi hostilia ab eo expectari posse.
107. Cum Imperans bellum inditum, omnibus etiam ejus
 subditis indictum censetur, quia etiam solis ejus ac federatis
 qui post indictionem ad partis ejus accedunt.
108. Forma denique Indictionis in ea consistit, ut summo Im-
 peranti quocumq; nobis res est, nostrum consilium & propositi-
 tum innotescat, adeoque parinde est sive Indictio per legatos
 fiat sive per litteras.
109. Expositis iis que bellum precedere debent, ut justum sit,
 videamus jam de justa belli gerendi ratione, enim vero omnino
 necessarium est ut in ipso modo belli gerendi prescripta
 rationis sequantur.
110. Quemadmodum itaque facultas agendi ex fine limites
 suos accipit, itaq; belli juris limites ex fine belli constituntur.
111. Tandem ergo in bello licet quantum finis belli permittit.
112. Sed finis hic non ex solo belli principio estimandus est,
 sed etiam ex causis subnascentibus.
113. Imo vero licentia hic eo usque extendenda est ut multa
 in bello juste fieri censeri debeant quod extra istam causam
 juste fieri non possunt, alias enim nullum profecto bellum
 juste & licite geri posset.
114. Stunc colligo quod si finis belli hoc requirat, tum factis
 tum verbis hostem & legitime laedi & etiam delipere posse.
115. De factis que vim apertam felum conjunctam habent,
 nemo sane dubitavit.

116. De illis vero quæ hostem delipiunt quovsumq; verbaq; unta alia spectant apud nonnullos dubitatum est.
117. Sed vero cum jam alibi effectum sit neminem obligatum esse semper signis & verbis ita uti ut cum mente convertant nisi socialitatis ratio hoc exigat & vero hostes non in statu sociali sed bellico versentur. sane nullam rationem video, quare hostis non minus verbis & dolo non illicito ladi possit quam vi aperta.
118. Nunc potest intelligi quid de jure stratagematum sentiendum sit. certe stratagemata quoniam longè minora mala solum trahunt quam aperta vis & in eo etiam in bello præstare videntur.
119. Ex istis Principiis sequitur. 1° quod in bello liceat hostem interficere.
120. Et non tamen in infinitum exultat hæc interficiendi licentia sed eorumq; duritiam quovsq; legitimus belli finis hoc exprobat.
121. Non itaque quid faciant gentes hæc considerandum sed quid ferre debeant.
122. Infantes nec femina nec captivi nec supplices nec qui se ipsos dedunt regulariter interfici possunt.
123. Nunc etiam non nisi cum horrendo scelere supra possunt feminis inferri tum ad finem belli hoc non faciat.
124. Qui autem justè possunt interfici rectè interficiuntur, vel in territorio proprio vel hostili vel nullius, neutiquam autem in territorio tertii quorum nullum negotium nobis est propter jus quod illi in proprio territorio proprium locum petit.
125. Captivi vero & supplices nec per modum talionis nec per modum pene interfici possunt.
126. Talis enim excludenda in eum qui deliquit, pœna non habet locum nisi inter Imperantem & subditos.
127. Verens aut hostem interficere liceat non ad eò expeditum videtur, certe moribus quarundam gentium hoc repugnat.
128. Natura tamen lege permissum est hosti quocumque modo nocere, modo tamen finis belli habeatur ratio.
129. An etiam licet per luposibus adversus hostem uti ulterius quæritur.
130. Grotius distinguit inter eos per luposos qui fidem expressam vel talitatem violant & eos qui eam non violant.
131. Tales per luposos qui hosti nullomodo sunt obligati in eum immittere non videtur provis illitum cum proinde sit sive pauli sive plures hosti noceant.
132. Sed vero de illis qui fidem datam per tale facinus violant delus est sentiendum.
133. Nec enim tantum pedant qui manum admovent & per luposorum munere funguntur sed & qui eorum operantur, utrimus namque non minus reus est ille qui ut patretur autor fuit aut quasos quam qui crimen ipsum perpetravit.
134. Hostis est inquit quem per luposos laesit tunc quidem non per luposos tibi hostem ledere fas est non vero tibi Regem, non servò dominum.
135. Si vero vitam hostium, corpusq; ledere fas sit multo magis res eorum vastare, easq; eripere licitum existimandum est.

170. De l'usage de la langue française dans les écoles
 171. De l'usage de la langue française dans les écoles
 172. De l'usage de la langue française dans les écoles
 173. De l'usage de la langue française dans les écoles
 174. De l'usage de la langue française dans les écoles
 175. De l'usage de la langue française dans les écoles
 176. De l'usage de la langue française dans les écoles
 177. De l'usage de la langue française dans les écoles
 178. De l'usage de la langue française dans les écoles
 179. De l'usage de la langue française dans les écoles
 180. De l'usage de la langue française dans les écoles
 181. De l'usage de la langue française dans les écoles
 182. De l'usage de la langue française dans les écoles
 183. De l'usage de la langue française dans les écoles
 184. De l'usage de la langue française dans les écoles
 185. De l'usage de la langue française dans les écoles
 186. De l'usage de la langue française dans les écoles
 187. De l'usage de la langue française dans les écoles
 188. De l'usage de la langue française dans les écoles
 189. De l'usage de la langue française dans les écoles
 190. De l'usage de la langue française dans les écoles
 191. De l'usage de la langue française dans les écoles
 192. De l'usage de la langue française dans les écoles
 193. De l'usage de la langue française dans les écoles
 194. De l'usage de la langue française dans les écoles
 195. De l'usage de la langue française dans les écoles
 196. De l'usage de la langue française dans les écoles
 197. De l'usage de la langue française dans les écoles
 198. De l'usage de la langue française dans les écoles
 199. De l'usage de la langue française dans les écoles
 200. De l'usage de la langue française dans les écoles

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

136. Neque exicipis res sacras aut religiosas quippe quae ejus sunt. qui summum Imperium habet & saltem ob certum usum finemque sacra & religiosa dicuntur.
137. Neque tamen in rerum vastatione ultra limites progredientum est, si enim rerum vastatio ad finem belli patenter accelerandam nihil conferat merito illicita censei debet, si quidem injustum est omnino, nullo suo bono alteri nocere.
138. Quarum itaque rerum vastatio nobis nullo modo utilis est, ratio jubet eas intermittere, sic cum vari admodum necessarium sit templa, statuas, adificia, post victoriam corrumperere, usque partes leges nãe jubent. Atque hoc de justo & legitimo belli exercitio modo.
139. Sequitur nunc ut de effectibus bellicis sive de iis quae bellum consequuntur, nonnulla subjungamus.
140. 1° quidem in effectibus bellicis recte dijudicandis etiam non ad mores gentium sed ad jus ipsorum nãe respiciendum est.
141. 2° autem belli effectus est acquisitio rerum.
142. Acquisitur autem iuxta jus nãe non modo debitum primaarium quod bello causam dedit sed & debita accessoria seu occasione belli subnascitur.
143. Hi tamen vires hostium tandem fractae sunt tantum saltem recte auferitur quantum omni damno reparando & cautioni futuroe requiritur.
144. Acquisuntur bello verum mobiles quam immobiles, Jura autem non aliter prosunt acquiri quam si belli gerans remque objectum est juris illius aut personarum in suam potestatem redigeris.
145. Acquisitis autem bellis per actum duntaxat occupatorem fieri & videtur quae in re differunt bellica acquisitis ab iis acquisitionibus quae in statu socialitatis fiunt.
146. Tandem autem durat bellica acquisitio quam diu vis praesens praesert & factum tueri potest.
147. His enim captantibus potest etiam virtus res suas recuperare nisi convertitio quodam accesserit.
148. Si itaque res quodam bello fuerint acquisitae, ulterius discernendum est fuerit ne bellum justum aut injustum.
149. Si injustum prioris Domini per alterius occupationem non expirat, adeoque res captae tuenda puto.
150. Si vero justum fuerit bellum, tum res legitimè acquiruntur & repeti nequeunt.
151. Pons acquiruntur res in bello captae illi Imperanti cujus auspiciis bellum geritur non autem militibus aut subditis.
152. Benigne res hostium ubique apprehendere licet excepto tamen territorio ejus quotum vel negotii nobis est.
153. Alter effectus belli est acquisitio Imperii particularis in bello captos.
154. Quot viri iterum ex fine belli cuncta sunt metienda, vim si illi quos victor jura belli interficere poterat se se dedunt, ea lege quod servire velint si victor eos non interficiat, oritur inde servitus.
155. Sed cum milites cuncta publica auctoritate agant nihilque sibi acquirant, sequitur quod Imperium in captivos non ipsis captantibus sed immediate Imperanti acquiratur.

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

156. Ex haecenus observatis colligo servitutem non esse directum belli effectum sed eam unice ex consensu captivorum provenire, bellum vero servituti originem tantum & occasionem praebere.
157. Qui autem bellum iniustum gerunt ut neminem licite interficere possunt, ita nec imperium ullum in captos sibi acquirant.
158. Licet enim consensus etiam expressus alicuius tamen eo consensu non tenetur, eo quod captivus non habuerit jus captivum interficiendi aut promissum ab eo acceptandi.
159. Hinc qui ejusmodi captivitatem subeunt & aufugere & bona sua salvum auferre possunt, tunc durante bello tuncque jam facta nisi per pacem aliud intercesserit pactum.
160. Qui autem in bello justo capti sunt, si in servitutem consenserint, nullomodo aufugere aut Domino se subtrahere possunt.
161. Tertius denique belli effectus est acquisitio Imperii universalis & proprie sic dicti.
162. De qua tamen imperii acquisitione dicendum quod de imperio particulari dictum est. Si Imp. acquisitio directo ex bello non fuit & si bellum ei occasione suppeditet, sed ex consensu devoti procedit.
163. Nisi si debitum quod bello causam dedit tantum fit momenti ut a populo quodcumque nobis res est aut ejus Imperante nullo modo nobis satisfieri possit & ille a nobis in eam sortem fuerit redactus ut aliam nullam sortem factionem nobis afferre queat necessario in victoriis imperium consentire tenetur.
164. Reg. obstat quod tunc temporis metus consentium extorsit, namque metus ille justus est & ab eo qui justam habet causam imittitur.
165. Jus omnino si recte observentur paula admodum exempla Imperiorum bello justa acquisitorum deprehendere licet.
166. Interim prudentia non minus quam lex nec jubet humanitati & clementiae in acquirendo per bellum imperio quantum fieri potest relinquere locum & imperii vigorem temperare.
167. Quia in viciis libertatem & imperium si summo non obstat necessitas concedere aut si hoc fieri nequeat privilegia saltum & magistratus eis relinquere debemus.
168. In primis Religiosis libertas ut ipsis relinquatur ratio jubet nec per vim ad aliam amplectendam cogantur.
169. Atque sic ex dictis quodnam sit jus victoriae & quousque legitime progredi possit simulque de ostiis beligerantium facile poterit judicari.
170. Hic etiam status illorumque mediis sunt intergentes beligerantes, qui vulgo neutralitas dicitur consideranda venit.
171. Etque vel generalis vel specialis.
172. Generalis est cum quis non est solius alterius belligerantium, ut ut communia ostia quae gens genti debet, utriusque praestare sit paratus.
173. Specialis vero est ubi quis pacto vel expresso vel talito ad mediam hanc obligationem se obligavit.

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through. The text is largely illegible due to its orientation and fading.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

174. Jam autem aut per modum Imperii quis ad neutralitatem cogitur aut sine imperio & solo metu
175. Invisi modo nemo nisi subditus sed solo metu etiam gentes quae inter se aequales sunt se se cogere possunt.
176. Proterea ulterius displicendum est unde de jure an de facto sermo sit
177. De facto nullum est dubium si cogens viribus sit superior.
178. Si de jure queratur, distinguendum est porro inter neutralitatem generalem & specialem
179. Ad generalem ab illo qui justam habet illi gerendi causam recte judicari quis cogi poterit, hoc est ut non magis hosti faveat quam nobis
180. Sed vero ad specialem neutralitatem regulariter nemo cogi potest, quia ut fedus vel pactum quis velumineat aut plane non aut factum jure imperfecto dubitaret obligatus est.
181. Officia itaque eorum qui mediis sunt huc redeunt scilicet officia tum absoluta tum hypothetica erga utrumque belligerantium eodem modo & aequaliter praestare debent.
182. Si igitur uni officium humanitatis praestent alteri idem denegare non debent, nisi tamen causa diversitatis manifesta sit & alter id nullo plane jure exigere potuerit
183. Sed vero ad hae humanitatis officia uni praestanda, nemo obligatur, si videat alterum idem officium eodem jure exigere posse & si denegat magnis periculis se exponitur
184. Belligerantes quoque attinent iura socialitatis regulas erga eos qui mediis sunt se se gerere debent.
185. Nihil ergo hostilia adversus eos moliri vel res eorum vastari permittenda debent.
186. Urgerit tamen necessitate humana licebit castrum in territorio ejus qui medius est occupare sed ita ut cessante necessitate non tantum reddatur sed damnnum etiam si quod datum est restitatur. Hoc de jure neutralitatis
187. Sequitur nunc ut de pactis bellis nonnulla subjungamus, ut belligerantes pacta inter se iniant & hae quidem factae servanda esse a se servimus.
188. Licet enim per bellum status sollicitatis cesset adeoque ad officia ex societate fluentia nemo in bello sit obligatus, nihilominus tamen quoniam dum cum hoste passimur, status bellicus tantisper quoad hunc actum tollitur, fides data omnino servanda est.
189. Accedit quod si fidem datam hosti migrare liceret nihil aliud quam discordia perpetua perpetuamque bellum inde sequeretur.
190. Quod si metus in pactis accesserit idem tenendum quod in genere de pactis metu initis dictum est superius
191. Nam si si metum intulerit fides nihilominus hosti data servanda est. autem ad damnum nobis inde emergens reparandum tenetur.
192. Si vero is ipse quod nobis res est metum intulerit & quidem iustum servanda est data fides.
193. Quia servanda est etiam si altero qui in belli injustam causam habeat, & adeo metus injustus dicitur & sine quidem bellis & actiones à ceteris pactis multum abeunt idque de causa quod si alias nullus inveniri possit modus bella finiendi quod tamen ut finiantur totius humani generis maxime interest.

174. Je me souviens que...
 175. L'année...
 176. L'été...
 177. Je suis...
 178. L'été...
 179. Je suis...
 180. L'été...
 181. Je suis...
 182. L'été...
 183. Je suis...
 184. L'été...
 185. Je suis...
 186. L'été...
 187. Je suis...
 188. L'été...
 189. Je suis...
 190. L'été...
 191. Je suis...
 192. L'été...
 193. Je suis...
 194. L'été...
 195. Je suis...
 196. L'été...
 197. Je suis...
 198. L'été...
 199. Je suis...
 200. L'été...

BIBLIOTHÈQUE
 DE GENÈVE

194. Duobus autem modis contingere potest ut quis sine perfidia
eximine promissum violat.
195. Si conditionis defectu si alter non impleverit quod implere debebat.
196. 2. Per compensationem rei nostrae aequivalentis quae est apud
alterum, sive alter ex contractu sive ex alio capite aliquid nobis debeat.
197. Ex pactis quo bellum finitur pax progignitur hoc est status
gentium quo unaquaeque erga alteram naturae leges observat
sive socialiter vivit.
198. Possunt autem soli summi Imperantes pacem facere.
199. Habent proterea eiusmodi pactioes cum aliis pactis hoc
commune sc. quod Imperans non potest post se super rebus
in sua potestate non positis.
200. Quod ut ita dicitur regna patrimonialia a regis legitimis
discernenda sunt & respectandum quoque id quod de dominis
Luisippis eminentis dictum est superius.
201. Conditiones vane esse possunt si veri contraeatum seu sum aliquid
dubium nascatur, tunc ad regulas bonae interpretationis recurrendum est.
202. Numquid autem pax duobus potissimum modis, scilicet violando
legem socialitatis ad quam nova pactioe facti eximus.
1. migrando conditiones super quibus in pace vel ex parte vel
taliter consensum est.
203. Quis sit si vis bellica contra novam causam inferatur.
204. Postquam evenit quando caput pacis majoris vel minoris
momenti violatur tamen tamen conventio si adjecta
205. Ad firmamentum pacis spectant obsides & pignora.
206. Et quidem potest sine dubio Imperans etiam lites insitas
in obsides dare ita tamen ut si damnum aliquid exinde sen-
tiant, illud ipsis reparandum sit.
207. Interim inter filii neutriquam posuerit obsides ab eis cui
traditi sunt.
208. At enim neque imperii eminentis tanta vis ut directo
vita civi auferri possit nec ipse obses hanc in suam vitam
habet potentatem ut suo consensu facultatem se interficiendi.
209. Ipse vero obses auferre nequit, obligatus est enim
summo Imperanti qui eum tradidit obtemperare.
- Existimo etiam obsidem in aliam causam retineri posse ut subdi-
tum si alia via injuria illata reparatio non consequendi non suppetat.
210. Secundo enim est si hunc sive illum subditum retineamus.
211. Ceterum causa propter quam obses traditus est, expirante,
ipso etiam obses liberatus.
212. Sed mortuo Rege qui obsides dedit tunc demum liberantur
si pactum fuerit personale, minimum vero si reale.
213. Dignosum denique eadem est ac obsidum ratis nisi quod res
ipso doleat, in pactis nonnulla aliter de obsidibus quam de
pignoribus interpretanda esse.
214. Sunt et alia summorum Imperantium pacta quibus bellum
quidem non finitur, sed ad tempus tamen eius suspenduntur
& huc pertinent indulgentiae.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

216. Sunt autem induliæ status bellicæ tantum quo manente bello bellicis tamen actibus ad tempus de conventionibus obtinendum est.
217. Solent induliæ pro diversitate circumstantiarum temporis & durationis vel non actuum a quibus abstinendum est, diversimode distinguuntur.
218. Effectus illarum est quod postquam tempus definitum expiravit, nova belli indictione non sit opus sed statim utraq; pars possit ad arma redire.
219. Obligare autem incipiunt induliæ ipsos contraheutes eo tempore momento quo in conventionibus factum est.
220. Subditi vero utriusque obligantur ex quo ad notitiam eorum per publicationem pervenisse potuerunt.
221. Quod tamen ita intelligendum est ut omnes actus bellici antequam ad subditos notitia pervenerint induliæ factæ omnino careant effectibus.
222. Illi etiam ergo sunt induliarum tempore omnes actus bellici tum in homines tum in res sive sine dolo sive aperte Marte exercentur.
223. Sed vero actus qui non sunt bellici omnino liciti sunt nisi specialis obset conventio.
224. Finiuntur denique induliæ ut alia pacta sive dum tempus pro definitum expiravit vel actus ad quem concessæ sunt absolute sunt, vel demum contra pactum aut ab altera parte eadem violantur.
225. Extra indulias nullum est committendi nisi per modum privilegii aut specialis concessionis quod jus falvi conductus vocari solet quo si aliquis ab omni insultu hostili immunis præstatur idque vel hominibus vel rebus præstatur.
226. Denique quoad quæ de fide mandatorum præstatum seu Ministrorum summi Imperantis in bello disputantur, ea ex nãa mandati haud difficulter dijudicari possunt.
227. Qui ergo mandatum ab Imperante accepit tum demum Imperantem obligat, si ea falsat dilatatve in quo mandans consentit.
228. Statiam Ministrorum suorum pactis summi Imperantis obligantur quando id faciunt quod officii illis demandati ratio exoptulet.
229. Tanta enim potestas Ministro semper concessa intelligitur, quanta requiritur ut munere suo recte fungi queat.
230. Imo etiam si Ministri contra Mandata occulta egerint, Imperantes tamen timentur, nisi enim hoc esset, pacta que libet invito reddi possunt.
231. Tandem de fide talia observandum quod ea non tantum ex silentio sed ex aliis signis etiam que ex consuetudine significantur, colligi possunt.
232. Hinc non minus his signis quam verbis expressis obligantur inter se Imperantes, ad pactum enim perveniendi est quotumque modo declaratur modo sic declaratur. Atque hoc de pactis bellicis & Acta bellicis palis que materia sufficiant.

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

De Mediis acquirendi Imperium

1. Cujus libet imperii legitimi acquisitionis fundamentum est Subditorum consensus.
2. & tamen consensus iste non eodem semper modo se habet atque hinc diversi Imperii acquirendi modi distinguuntur.
3. Est modus autem quo Subditorum consensus dicitur, vel ultra-
neus vel violentus vel mixtus quando si Imperanti imperium
vi quadam extulitur, novus vero Imperans libera voluntate a
populo assumitur.
4. Ceterum non quavis majestas in Reip. constituta istis modis
acquiratur sed res dixerim modo pro diversis Regiminis formis.
5. 1° quidem quod attinet Majestatem Democraticam, illa
istis modis praesupposita Democratia non obtinetur, quia
ejus subjectum est perpetuum & indivisibile.
6. Sed vero si Regimen Aristocraticum supponatur aut etiam
monarchicum, tunc Democratia acquiri potest modo ultraneo
si Optimates aut Monarcha imperium populo resignent nec non
etiam mixto, si Optimatibus vel rege expulsis Democratia introducatur.
7. Quae libertas Democratica legitima erit si vis fuerit justa aut
prior Imperans in amissionem sui juris concesserit.
8. III° Majestas autem Aristocratica potest diversaratione acquiri,
potest aliquando solum habere modus ultraneus si v.g. Opti-
matibus omnibus extinctis, alii in eorum locum eligantur.
9. Vel etiam modus violentus, si vim prioribus Optimatibus
pulsis, alii per vim Imperium in populum sibi arrogent.
10. Vel denique mixtus, si prioribus per vim ejectis victores
ultra a populo assumantur.
11. Praesupposita vero Democratia, Aristocratica potest modo ultra-
neo acquiri, si populus Optimatibus imperium deferat vel etiam
modo violento, si aliqui per vim sibi afferant non autem modo
mixto, nam idem populus non potest simul cogi & liberè agere.
12. Praesupposito denique Regimine Monarchico Aristocratico
etiam interdum modo ultraneo acquiri potest si vim Monarcha
populi consensu Optimatibus Imperium deferat.
13. Modo etiam violento, si Monarcha per vim ejecto in popu-
lum per vim etiam aliqui Imperium sibi afferant.
14. Modo tamen mixto, si pulso Imperante victoribus ultra
a populo deferatur Imperium.
15. Verum quaequam res ita se habere possit, attamen quae
de acquisitione & translatione Imperii civilis docentur
potissimum ad Majestatem Monarchicam pertinent.
16. Acquiratur ergo Imperium Monarchicum, modo violento
quem occupatorem vocare solent, quod quidem occupatio si
bellum justum sit, titulus legitimus est.

De Medicis acquirendis Imperium

[Faint, mirrored handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

17. Quando igitur aliquis iusta belli causa subnixus favente vi
armorum & fortuna populum aliquem eo redigit ut ipsius
deinceps imperis se se subicere cogatur, tunc Imperium
acquisitum occupatio non dicitur.
18. Hujus autem acquisitionis legitimus titulus ex talis
populi devoti consensu potissimum deducitur.
19. Qui enim cum altero in bellum descendit quem ipse antea
leserat, quique legitimam satisfactionem probere nolit
omnesque suas fortunas a se & Martis exponere manus talis
consensus videtur in quamcumque conditionem quam
eventus belli ipsi est assignatus.
20. Longè itaque differt hinc occupatio ab ea qua res que nullius
sunt vel domino cadent per solam apprehensionem nostras salimus.
21. Cum enim in ejusmodi rebus nullum existat jus, quominus
quilibet homo eadem sibi vindicare possit, id est nullo peculiari
titulo opus est ad dominium illarum acquirendum sed sola realis
apprehensio cum animo rem suam facienda ad id est sufficiens.
22. Sed vero cum homo homini sit æqualis adeoque nullus alterius
imperio sit obnoxius, hinc non solavis aut sola apprehensio ad
legitimum imperium in homines acquirendum valet, sed alio
insuper titulo est opus juxta si belli causa consensus sub di-
torum, pactoque subsequente.
- Quod si injustus invasor dominatiam opprimit imperium
ejus non nisi populi consensu potest fieri legitimum.
23. Si vero Aristocratiam vel Monarchiam quis per vim injustam
occupaverit, invasionis indequitas tunc demum purgatur
si persistunt Imperantes qui e solio dejecti sunt fuerint
extincti, vel eo nomine transierint.
24. Interim populus etiam injustè invasori contra antiquos dominos
parere posse videtur majoris se mali vitandi gratiã.
25. Denique Imperium Monarchicum acquiritur etiam modo
spontaneo seu per electionem.
26. Hæc autem electio vel specialis est vel generalis.
27. Electio specialis illa est qua una factum persona eligitur, generalis
vero illa est qua persona quoddam cum suis posteris inis aliquando
etiam cum exteris successivè admittenda eligitur.
28. In electione speciali vivuntur regna electiva in quibus toties
repetenda est electio, quoties subditum proprium mutatur.
29. In Monarchia jam constituta si in exortum regis deficientis
successor nondum sit electus, Rege deficiente existit regnum.
30. Est igitur inter regnum status civitatis extraordinarius in casum
deficientis Imperantis existens & ad certum tempus durat ac duraturus.
31. Dubitatur quidnam sit forma civitatis tempore interregni.
32. Respondemus distinguendum esse utrum populus in parte electum
an vero hæc de re nihil constiterit.
33. Si primum locum habeat summa Reip. auctoritas est penes Interreges
qui nihil sunt nisi Magistratus quidam extraordinarius seu ut ita
dicam provisionales qui ex auctoritate univ. vers. populi actus summi

Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

summi imperii continendo civitatis necessarios exercent ita tamen ut
obnoxii sunt ad reddendam gestorum rationem

35. Si vero de subiecto Magistratus vicario folio vacante nihil consti-
tutum sit, forma civitatis tunc civitas imperfecta dicitur appellatur

36. Qui tamen status non est status dissoluta multitudinis cum vel sola coha-
bitatio aliquam conjunctionem inerat multam insuper firmitatis huius status
super addat nomen effectus communis proinde civitatem omnium fortunam illi loco fieri

37. Quae omnia lites adigunt ut ultra tantis pro palam inter se colant &
quam totius ad plenum imperium instaurandum intendant.

38. Verum ut dicamus quod res est longe satius videtur ad interregni
incommoda vitanda penes quos folio vacante Summa Reip. Adminis-
tratio esse debeat, hae de electione Speciali in antefurum definire

39. Aliis vero gentibus probata est generalis electio quam successive
designati acceptant, quae acceptandi ratio successio dicitur, ac regna inde
successiva appellantur.

40. Per successionem itaque jus regni sernal alieni quod situm in
posteris eius continuatur.

41. Est autem illa successio constituta vel arbitrio ipsius Regis vel arbitrio
populi id est successorum ordo vel ab ipso Rege designatur vel a populo

42. Regibus qui regna sua in patrimonio habent jus quoque
competit pro lubitu super successione disponendi eorumque voluntas
non minus quam voluntas privatorum effectum sortiri debet.

43. Potest igitur Rex in quem velit regnum patrimoniale transferre

44. Si vero ab intestato talis Princeps moriatur & de successione non dispo-
nerit, videndum est quomodo reali ordine ad successionem vocetur

45. De Regibus enim quae ad privatis praesumitur ipsos bona a se acquisita
nullo pro delicto derelinquere sed e contra ad eos devolvi quos charissimos habebant

46. Sed vero in regnis quae a libera populi voluntate constituta sunt quod legitima
dicuntur successorum ordo originarie ab eisdem populi voluntate dependet.

47. Populus autem vel in Regem una libere imperio jus quoque successoris con-
stituendi confert tuncque necessario succedit quem defunctus voluerit, vel
populus ipse super successione disposuit voluitque eam procedere
vel ad modum veli quaedam hereditatum quantum ad ad regna applicari
propterea aut peculiari ratione successionem temperari

48. Si prius fuerit factum, successio hereditaria dicitur, si postea in
linealis illa nuncupatur

49. Verum quomodo hereditaria successio in regno constituta sit,
nihilominus tamen ratio civitatis omnino ex postulat ut in regnis a
consuetis & communibus succedendi legibus in quibusdam discedatur.

50. Si 1º quidem inter successores dividi non debet sed in unum ex illis
indivisum transferendum est, hoc enim ad tuendum regnum & civium
concordiam plurimum facit

51. 11º Successio stare debet inter eos qui a primo Rege descendunt nec ad
quodam transversum multo minus ad affines transire debet.

52. Eum vero isti Regi eiusque posteris regnum dare voluit populus quod
extinctis ad populum redit jus deinceps super regni successione
statuendo

53. 111º Illi soli succedere debent qui nati sunt secundum leges patriae
quae ratione excluduntur filii naturales & adoptivi

54. 1Vº In pari gradu maiores praesentur & minoribus nati majoribus.

55. Vº Inter plures sexus ejusdem ejusdemque gradus major natus habet +
+ praesentur

[Faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

56. VI. Denique successor non jure defuncti aut ex eius persona regnum habet sed illud agnoscesse debet tanquam populi non vero antecessoris ^{beneficium} ~~successoris~~.
57. Resursum quoque in ea hereditaria succedendi ratione inter personas longius ab autore stirpis remotas facile contingere potest ut quae alteri proferenda sit saepe non ita liquidum sit hinc ad tollendas ejusmodi controversias & inevitabiles lites exinde oriundas, inultas apud gentes successio linealis introducta est.
58. In hoc autem consistit linealis successio ut omnes qui ab autore stirpis regia descendunt veluti lineas quasdam perpendiculares constituere intelligantur, quarum quaelibet regno propria est prout quoque in eodem gradu, sedus deinde status prorogativa est potior.
59. Neque prius ad aliam lineam regnum devolvitur, quam omnes ex prioribus fuerint extincti.
60. Attingitur non attenditur quoto gradu a defuncto Rege quis distet neque ad jus representationis provocetur.
61. sed prout quisque nascitur ita lex illi perfectum jus ad regnum suo ordine habendam conferat quod jus ad omnes ex te natos deinde transmittit licet ipse regnum non obtinuerit.
62. Ceterum successio linealis duobus distinguitur species cognatila una altera cognatila.
63. Illa Castitiana vocatur eo quod in Regno Castiliae fuerit recepta, Regis habet peculiare ut in eodem gradu ejusdem lineae, maris feminis etiam natus majoribus proferatur ita tamen ut femina non peritur excludantur sed postponantur dumtaxat maribus in eadem linea ita ut ad ipsas sit regressus si priores aut proles altero maris aut ex maribus defecerint.
64. huius consequens est ut in illa successione filia proferatur filio ex filia.
65. Successio vero cognatila in eo consistit quod femine & ab his descendentes in perpetuum a regno excludantur.
66. Cuius rei ratio est ne per feminam in matrem in omnia ad ceteros regnum devolvatur.
67. Vivant autem hanc successiois speciem Franciam quod se illa in regno Galliae & Francia obtineat.
68. Denique potest etiam alius succedendi modus consistat ut in tali ordine quisque ad regnum vocetur prout autoris stirpis regia proximus est.
69. In ratione succedent filii pro status ordine inde omnes nepotes habitae ratione status patrum suorum & status propriae. his vero extinctis ad pronepotes & deinceps transferetur successio.
- Atque huius de modis acquirendi Imperium sufficiant.
70. Ex his quae de modo acquirendi Imperium dicta sunt facile intelligi potest quibus etiam modis Imperium amittatur.
71. Et I. quidem morte remittitur Imperium, mors enim jura personae coherencia extinguit.
72. II. ab dicatione Imperantis quod quidem fieri potest in praesentium, in dicationum, in dicationum, in dicationum non praesentibus aliis.
73. III. Depositione Imperantis in certis casibus, hoc quoque casu non praesentibus liberis nisi obstat lex quaedam Imperii vel occurrat in liberis tale vitium quod eos inaptos aut indignos successione faciat.
74. IV. Tyrannide amittitur Imperium ea namque ipso jure desinit Imperium, huius tamen non oritur ex uno aut altero facto injusto sed ex constanti voluntate regnum destituendi aut omittendi.
75. V. Denique bello etiam amittitur Imperium quem ad modum ex antea dictis facile potest intelligi.
- Haec de modis acquirendi Imperii.

De Foederibus

1° Quoniam status gentium inter se naturalis status est mutua socialitatis, ac pacis, inde est quod ad statum illum conservandum ac perficiendum aut ad eundem bello ruptum restitutumque fœdera inter gentes inveniuntur de quibus hinc paulis agendum

2. Fœdera sunt pacta inter summos utrinque Imperatores in ita.
3. Ea vel juri ita nihil addunt vel obligationes in imperfectas vel perfectas reddunt vel denique novas plane obligationes inter gentes introducunt.
4. Posteriorum generum fœdera vel de equalia sunt vel inequalia.
5. Aequalia dicuntur ea in quibus equaliter utrumque prestantur equali modo.
6. Inequalia vero sunt ubi vel inequaliter una tantum prestantur.
7. Deterior autem conditio illa vel conjuncta est cum summi imperii diminutione vel imperium relinquit integrum.
8. Porro fœdera vel in genere perpetuam securitatem intendunt vel peculiarem utilitatem, quandam spectant qualia sunt fœdera bellica defensiva vel offensiva, & que commerciorum causa inveniuntur.
9. His ita licet fœdera in re sunt omnibus quorum commodum promovere vel a quibus commodum aliquod perlipere licet.
10. Hinc ne diversa Religionis populi unde qui a Religione Christiana alieni sunt, excluduntur, modo ipsa Religio nullum detrimantem in di capiat.
11. Dividuntur denique fœdera in realia & personalia, illa nomine Reipublice, hinc nomine ipsius Imperantis inveniuntur atque hinc est quod illa mortuo Regem etiam rursus reddantur hinc cum persona Imperantis expirant.
12. Ad fœdera proximè accedunt sponsores que sunt pacta a Ministris in re negotia publica sed sine summi potestatis mandato in ita.
13. Sponsiones illis summus Imperans non tenetur nisi postquam vel verbis vel factis illas ratas habuerit, vati habere autem tenetur ille commodum ex illis perlipit.
14. Sponsiones denique obligantur ad operam dandam ut Respublica sponsionem approbet.
15. Ad damna autem reparatio non tenentur qui vel hoc in negotio negligentes sunt vel plane contrarium faciunt vel etiam facultatem paritendi dolose pro se fecerunt. Hæc de fœderibus.

Caput. 15um De Officiis Civium

1° Alteram personarum sapientia Regi constituant Reges seu subditi quorum indolem supra jam diximus, hic de officiis eorum differendum est.

- 2° Officia civium vel generalia sunt vel specialia.
- 3° Officium enim civium eorum conditionem seu statum sequitur, cum igitur omnes in eo conveniunt quod sunt subditi, hinc officium generale exoritur, cum porro diversis generibus variisque generibus distinguantur, hinc existit officium speciale.
- 4° Præterea observandum quod officium civium generale etiam sub se includit humanum, hoc enim salvo homines in civitatem exant.
- 5° officium generale civium vel respicit Imperantem vel totam civitatem, vel utriusque, addi potest quantum deum nempe ejus cultum respiciens.
- 6° Imperanti licet obligatur vel ut homo, vel ut subditus, ut homo ad communia socialitatis officia erga Imperantem tenetur.
- 7° Et civis debet ei reverentiam, fidelitatem, & obedientiam.
- 8° De cetero hoc etiam officium subsistit licet Imperans inestus officii sui transiliat, nisi hostilem plane animi inducat.

9. Officia erga civitatem sunt in genere ut salutem ejus omnibus aliis respectibus preferant lives, vitamq; opes ad eam civitatem servandam offerant & ejus commodis visibus omnibus promoveant.
10. Si vero utilitas publica proteritis saltem sumatur ac moleste prostrationes a subditis explenda duntaxat aliorum avaritiam exigantur, tunc nullas ad eas faciendas obligationem subesse manifestum est.
11. Cum locis visibus amicitie & pacis sui visendum quod commune socialitatis proceptum suadet, proterea commune subjectionis vinculum afficit ut ceteris paribus hinc officia potius civi quam extraneo exhibenda sunt.
12. Hinc officia specialia quae ad specialia ejus officii Repp. muneribus & status profluant, sequentia observanda sunt.
13. I. De quo quis munus aut officium ambiat ad se ineptum esse deprehendit.
14. De pluribus muneribus quibus obsequiis par est affectet ac suscipiat.
15. Si jam suppetat unde commodè vivere possit ne alios a muneribus expungat.
16. Si in muneribus obsequiis artibus proavis utatur.
17. Postquam vero munus obtentum est in eo exercendo fides & industria adhibenda sunt.
18. Hinc plura sequuntur procepta affirmativa & negativa quae vel consiliarios vel circa sacra occupatos, vel Doctores, vel Magistratus, militum duces, milites, legatos, rei praesumptive praefectos respiciunt, quae omnia saltem negotia intelligi possunt. Vide Lust.
19. Verum fallendi artes infinite sunt, vel erim quibus muneri suo non valet & salaria in otio & luxu consumit aut etiam indulgeat avaritiae vel munere ad alios expilandos & opprimendos abutitur.
20. Illud teste manifestum est socialitatem nulla se magis quam isto munere abusu affligit opprimunt.
21. His ita visum quae talium officia hinc proterea sunt adeoq; sublato eorum statu leperat, definit itaque speciale officium munere extinguit, de antiquis tamen ratio reddenda.
22. Generalia itidem officia tam diu durant quam diu lives sunt.
23. Duplii autem modo contingere potest ut lives esse desinant vel: 1. Salva civitate vel illa mutata vel perempta qui casus rarior equidem est, accidere tamen non nunquam potest.
24. Salva civitate quis civis esse desinit. 1. Si alio unget quod quidem sine consensu civitatis fieri non potest attamen regulariter hinc hunc consensum denegare nequit.
25. Verum quomodo modum ob justas causas consensus ille denegari potest ita migrationis aliquod onus incumbere non est iniquum modo humanitatis regule observatur.
26. II. Si civis ob delictum deportetur & Patria rejiciatur invitum autem vivere nullo antegresso delicto civitas non recte expellit.
27. III. Denique civitate salva per vim hostilem non tantum singuli sed & quandoq; eximia subditorum pars imperio pristino erimuntur nam ob necessitatem subditis hosti se dedere fas est.
28. Sola tamen illa violenta occupatione subjectionis vinculum non perit sed per pacem duntaxat ista res plane definitur hinc, hinc pale nondum eruta subditi occupati contra priorem patriam sponte nihil moliri debent.
29. Atque hinc de officiis civium sufficiant.

Finis

[Faint, mirrored handwriting, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is illegible due to its orientation and fading.]

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

11111

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

BIBLIOTHEQUE
DE GENEVE

*Juris
Naalis
Compen
dium.*

Bibliothèque
de Genève

Archives
Tronchin

362

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE

C

83

BIBLIOTHÈQUE
DE GENÈVE